

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra preprimární a primární pedagogiky

**DIPLOMOVÁ PRÁCE
DRAMATICKO VÝCHOVNÉ LEKCE
PROJEKTOVANÉ S DĚTMI PRVNÍHO STUPNĚ
ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

**Drama and educational lessons
designed with primary school children**

Vedoucí práce:

Mgr. Alžběta Ferklová

Studijní program:

Učitelství pro základní školy (1.ST)

Studijní obor:

Učitelství I. stupeň ZŠ, magisterské, kombinované studium

Michaela Divoká

Rok odevzdání: 2022

Odevzdáním této diplomové práce na téma

Dramaticko-výchovné lekce projektované s dětmi prvního stupně základní školy

potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 4. 7. 2022

.....

Michaela Divoká

Poděkování

Srdečně bych chtěla poděkovat především vedoucí své diplomové práce Mgr. Alžbětě Ferklové, za její odborné vedení, trpělivost a laskavost. Velmi si vážím její podpory, cenných rad, a především lidský přístup. Děkuji za její nesmírnou empatii a profesionalitu.

Dále bych ráda poděkovala svým kolegům, kteří mi dovolili realizovat projekty v jejich třídách. Děkuji mé milé a laskavé kolegyni Mgr. Kláře Kuthanové, která mi ochotně práci zkontrolovala a revidovala. Ze srdce děkuji sestře Anděle z voršilského řádu za materiály a informace o svaté Voršile. Také upřímně děkuji mé laskavé kolegyni BcA. Nice Novákové, za inspiraci, povzbuzování a sounáležitost, kterou mi projevovala po celou dobu studia. Hluboce děkuji milované sestře Veronice a páteru Benediktovi za velikou duchovní podporu a povzbuzování nejen k dokončení diplomové práce. S hlubokou láskou bych ráda poděkovala své sestře Světlaně Holzhauer za její nekonečnou podporu, lásku a důvěru ve mě. Na závěr chci poděkovat své milované dceři Klárce za její trpělivost, smysl pro humor a za to, že mi vždy byla oporou a velkou inspirací.

ABSTRAKT

Ve své diplomové práci se zabývám přínosem dramatické výchovy pro žáky prvního stupně základní školy. V úvodu uvažuji nad teoretickými východisky dramatické výchovy, projektové výuky, jejich využití a vlivu na osobnost dítěte. Důležitou kapitolu teoretické části tvoří vývojová specifika prvostupňových dětí. Součástí diplomové práce je návrh dramaticko-výchovných lekcí pro všechny ročníky prvního stupně základní školy.

Těžištěm práce je zpracování dramaticko-výchovných lekcí v rámci jednoho tématu (o patronce voršilského školství, svaté Voršile). Jednotlivé lekce jsou navrženy tak, aby každá odpovídala vývojovému stupni žáků konkrétního ročníku.

Praktická část obsahuje akční výzkum a vyhodnocení dotazníku, který prověří hloubku znalostí žáků před a po projektu v rámci daného tématu. Dále zahrnuje dotazník pro zpětnou vazbu od učitelů jednotlivých tříd a odpovědi na výzkumné otázky.

Realizace navrženého projektu je doplněna popisem, vlastní reflexí a porovnáním práce v jednotlivých ročnících. Druhá část diplomové práce zahrnuje také porovnání použitých metod dramatické výchovy z hlediska funkčnosti, vzhledem k věku a vývojovým specifickým žáků jednotlivých ročníků. V závěru se zamýšlím nad vlivem dramatické výchovy na osobnost žáků prvního stupně základní školy.

Smyslem této práce je vytvořit teoretický podklad s praktickými ukázkami, který by mohl pedagogům a vychovatelům přispět k obohacení tvořivé činnosti s dětmi, nejenom ve volnočasové aktivitě, ale i jako jeden z výukových prostředků, který by mohl dopomoci k chápání a zapamatování určitých pojmů, jevů anebo učiva. Práci lze využít jako metodiku, kterou je možné aplikovat na jiná témata anebo pro inspiraci k zpracování určité výukové látky.

Hlubším smyslem této práce je poukázat na přednosti využití metod dramatické výchovy v působení na osobnostě sociální rozvoj žáků.

METODA

Práce s dětmi s využitím metod dramatické výchovy a komparativních postupů, doplněna o další studium odborné literatury vážící se k vývojové psychologii dětí prvního stupně, dramatické výchově a projektové výuce, k dramatisaci a výchovnému vlivu dramatiky na rozvoj osobnosti dítěte prvního stupně základní školy.

STRUKTURA DIPLOMOVÉ PRÁCE

- ❖ vymezení pojmu dramatická výchova, projektová výuka, definice, charakteristika, metody dramatické výchovy, projektové výuky
- ❖ vývojová specifika dětí prvního stupně základní školy
- ❖ dramaticko-výchovné lekce projektované s dětmi prvního stupně základní školy
- ❖ akční výzkum a vyhodnocení dotazníku, který prověří hloubku znalostí studentů před a po projektu v rámci daného tématu
- ❖ dotazník pro zpětnou vazbu od učitelů jednotlivých tříd
- ❖ stručný popis projektování s vlastní reflexí
- ❖ porovnání použitých metod dramatické výchovy z hlediska funkčnosti, vzhledem k věku a vývojovým specifikům žáků jednotlivých ročníků

KLÍČOVÁ SLOVA

dramatická výchova, divadlo, děti, první stupeň základní školy, projektová výuka, voršílské školství, svatá Voršila, vývojová specifika dětí prvního stupně základní školy

ABSTRACT

In my thesis I focus on the benefits of drama education for primary school pupils. In the introduction, I consider the theoretical basis of drama education, project teaching, their use and the impact on the child's personality. An important chapter of the theoretical part is the developmental specifics of first-grade children.

Main part of the work is the design of educational lessons for all grades of primary school. The focus of the work is the elaboration of drama-educational lessons within one topic (St. Ursula - the patroness of Ursula's education).

Every lesson is designed so that it corresponds to the developmental level of students in a particular year.

The practical part contains action research and evaluation of the questionnaire, which will check the depth of students' knowledge before and after the project within the given topic. Further includes a questionnaire for feedback from teachers of individual classes.

The implementation of the proposed project is supplemented by a description, self-reflection and comparison of work in individual years. The second part of the diploma thesis also includes a comparison of the used methods of drama education in terms of functionality, with regard to the age and developmental specifics of students of individual years. In conclusion, I discuss the influence of drama education on the personality of primary school pupils.

The purpose of this work is to create a theoretical basis with practical examples that could contribute to educators. By enriching their pedagogical methods with creative activities. But also, with the teaching tools that could help to understand and remember certain concepts, phenomena or curriculum. My thesis can be used as a methodology that can be applied as it is, as well as inspiration for teaching other topics.

The deeper purpose of this work is to point out the impact using drama education on the personal and social development of students.

DIPLOMA THESIS STRUCTURE

- ❖ definition of the term drama education, project teaching, definition, characteristics, methods of drama education, project teaching
- ❖ developmental specifics of primary school children
- ❖ drama educational lessons designed with primary school children
- ❖ action research and evaluation of a questionnaire that will test the depth of students' knowledge before and after the project within the given topic
- ❖ questionnaire for feedback from teachers of individual classes
- ❖ brief description of self-reflection design
- ❖ comparison of the used methods of drama education in terms of functionality, with regard to the age and developmental specifics of pupils of individual years

METHOD

Work with children using the methods of dramatic education and comparative procedures, supplemented by further study of professional literature related to the developmental psychology of children in the first grade, dramatic education and project teaching, to dramatization and the educational influence of drama on the personality development of a child in the first grade of elementary school.

KEYWORDS

Dramatic education, kids, theatre, first grade of primary school, project teaching, Saint Ursula, ursula's education, developmental specifics of primary school children

Obsah

Úvod.....	10
TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	12
1 Vymezení oboru dramatická výchova.....	12
1.1 Principy dramatické výchovy.....	13
1.2 Cíle dramatické výchovy.....	15
1.2.1 Klasifikace cílů.....	15
1.3 Metody a techniky.....	15
1.4 Klasifikace metod dramatické výchovy.....	16
2 Projektová výuka.....	22
2.1 Zakladatel projektové výuky.....	22
2.2 Projektová výuka.....	23
2.3 Rysy projektu.....	25
2.4 Projekt – charakteristické rysy.....	26
2.4.1 Pozitivní vlivy projektové výuky.....	26
2.4.2 Dimenze žáka.....	27
2.4.3 Dimenze učitele.....	28
2.5 Úskalí projektové metody.....	28
2.5.1 Projektová metoda si žádá.....	28
3 Klasifikace projektů.....	30
3.1 Fáze projektů.....	32
3.1.1 Příprava realizace projektu.....	33
3.1.2 Postup řešení projektu.....	33
3.2 Projektové vyučování.....	34
4 Psychické a vývojové faktory ovlivňující dramatickou výchovu ve škole...	35
4.1 Vývojová charakteristika žáka.....	35
4.1.1 Obecná charakteristika mladšího školního věku.....	35
4.1.2 Školní zralost.....	37
4.1.3 Tělesný rozvoj a rozvoj motoriky.....	37
4.2 Vývoj základních schopností a dovedností.....	38
4.2.1 Vývoj poznávacích dovedností.....	39
4.2.2 Vnímání.....	40
4.2.3 Myšlení.....	40
4.2.4 Paměť.....	40
4.2.5 Pozornost.....	41
4.2.6 Představy a fantazie.....	42
4.2.7 Řeč.....	42
PRAKTICKÁ ČÁST.....	44
5 Cíle praktické části.....	44
6. Výzkumné metody.....	45
6.1 Druhy dotazníků.....	45
6.2. Výzkumné otázky.....	45
7 Charakteristika školy.....	46
7.1 Koncept hodnotového vzdělávání.....	46
7.2 Školní vzdělávací program.....	48

	7.2.1 Předmět dramatická výchova.....	49
8	Dotazníky pro jednotlivé třídy	50
	8.1 Vzory dotazníků pro žáky 1. tříd.....	50
	8.2 Vzory dotazníků pro žáky 2. tříd.....	50
	8.3 Vzory dotazníků pro žáky 3. tříd.....	51
	8.4 Vzory dotazníků pro žáky 4. tříd.....	51
	8.5 Vzory dotazníků pro žáky 5. tříd.....	52
9	Projekt svatá Voršila	53
	9.1 Návrh projektu.....	53
	9.6 Organizační formy projektové výuky.....	56
	9.7 Činnosti organizace.....	56
	9.8 Hodnocení projektu.....	57
	DOTAZNÍKY PRO JEDNOTLIVÉ TŘÍDY	58
10	Scénář pro 1. třídu	58
	10.1 Cíl lekce.....	58
	10.2 Reflexe lekce.....	62
	10.3 Vyhodnocení odpovědí dětí.....	63
11	Scénář pro 2. třídu	64
	11.1 Cíl lekce	64
	11.2 Reflexe lekce.....	67
	11.3 Vyhodnocení odpovědí dětí.....	69
12	Scénář pro 3. třídu	72
	12.1 Cíl lekce	72
	12.2 Reflexe lekce.....	76
	12.3 Vyhodnocení odpovědí dětí.....	78
13	Scénář pro 4. třídu	82
	13.1 Cíl lekce	82
	13.2 Reflexe lekce.....	87
	13.3 Vyhodnocení odpovědí dětí.....	89
14	Scénář pro 5. třídu	92
	14.1 Cíl lekce	92
	14.2 Reflexe lekce.....	99
	14.3 Vyhodnocení odpovědí dětí.....	99
15	Odpovědi učitelů	104
	15.1 1. třída.....	104
"	15.2 2. třída.....	104
	15.3 3. třída.....	105
	15.4 4. třída.....	106
	15.5 5. třída.....	106
	15.6 Vyhodnocení odpovědí učitelů.....	107
	15.7. Vyhodnocení výzkumných otázek.....	108
	ZÁVĚR	114
	Seznam literatury	116
	Seznam příloh	120
	Přílohy	121

DRAMATICKO VÝCHOVNÉ LEKCE

PROJEKTOVANÉ S DĚTMI PRVNÍHO STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

ÚVOD

Projektové vyučování, které bylo realizované v ZŠ svaté Voršily se zaměřuje na legendu o svaté Voršile, která je patronkou voršilského školství. Projekt se uskutečnil napříč prvním stupněm v ročnících od první do páté třídy. Jednotlivé lekce jsem se snažila připravit tak, aby odpovídaly vývojovému stupni a zkušenostem dětí vzhledem k jejich schopnostem, zralosti a vnějších či vnitřních podmínek.

Kolegové, v jejichž třídách jsem měla možnost lekce zrealizovat, mají větší nebo menší zkušenosti s použitím metod dramatické výchovy ve výuce. Někteří cíleně sáhnou po metodách dramatické výchovy, a jiní s těmito metodami pracují intuitivně v rámci hry či nějakého předmětu. Společným znakem všech ale je, zpestřit dětem výuku a zapojit je tak do tvořivé, aktivní spolupráce. Myslím, že většina z těchto učitelů si uvědomuje důležitou roli prožitku a zkušenosti zejména v období mladšího školního věku.

Děti v této škole jsou na podobný způsob práce více či méně zvyklé.

Základní škola svaté Voršily se s dlouholetou tradicí orientuje na křesťanské duchovní hodnoty a s tím spojenou filosofií školy. Vzdělávání žáků je ovlivněno v rovině vědomostní, etické, morální i duchovní. Náboženství je neoddelitelnou součástí studentů voršilských škol. Patří nejen k upevňování a nalézání duchovních hodnot žáků, ale i k všeobecnému povědomí o náboženských a sociokulturních kořenech Evropanů.

Škola je rovněž zaměřená na rozšířenou výuku jazyků, kdy mají děti na výběr dva jazyky: francouzský nebo německý. Anglický jazyk se učí všechny děti bez rozdílu. Je zde nemalé

procento cizinců, což značí, že je škola multikulturní a otevřená všem, kdo mají zájem se zde vzdělávat. Vzhledem k specifickým církevního zaměření školy pořádá škola pohovory s přihlášenými dětmi a jejich rodiči, aby obě strany měly možnost si ujasnit, zda je škola pro dítě a jeho rodinu vhodná. Škola přijímá děti nejen z katolických církví, ale hojně i děti z rodin, které neprovozují aktivně žádné náboženství. Nutnou podmínkou je přijmout pravidla školy. Počet přihlášených žáků každoročně převyšuje kapacitu školy. Při těchto pohovorech se děti zúčastní standardních znalostních testů.

Škola pečuje o své žáky i mimo vyučování. Nabízí zdarma volnočasové aktivity, především sportovního a odpočinkového charakteru. Ve školním klubu i školní družině je možnost také navštěvovat pestrou škálu zájmových kroužků, které zahrnují umělecké, sportovní, pohybové aktivity a aktivity zaměřené na zručnost či čtenářskou gramotnost.

Já jsem se rozhodla navrhnout a zrealizovat projekt o svaté Voršile z toho důvodu, že mnoho dětí, ačkoli devět let navštěvuje tuto školu, nemá velké povědomí o patronce voršilského školství.

Od roku 2016, byla v naší škole zavedena výuka dramatické výchovy zejména na druhém stupni. Její pozitivní vliv na žáky je prokazatelný.

Na doporučení ČSI, která se rozhodla posílit esteticko-výchovné předměty, se pan ředitel rozhodl zahájit ve škole sv. Voršily výuku dramatické výchovy. V tomto rozhodnutí spatřuji veliký přínos nejen v obohacení tvořivé práce s dětmi, ale také v inspiraci a motivaci kolegů, kteří s dramatickou výchovou nemají tolik zkušeností, ale chtěli by tyto metody využívat.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 Vymezení pojmu dramatická výchova

V odborné literatuře nalezneme různá vymezení pojmu dramatická výchova. Pro porovnání zde některé z nich uvádím.

Všechny tyto definice vychází z tvořivého procesu, poznávání okolního světa a sebe sama v různých situacích. Děti se učí chápat svět kolem sebe a sebe ve světě. Fungování určitých společenských norem, poznávat a zvědomovat své vlastní myšlení, prožívání, reakce. Toto vše dává základ pro budování morálních hodnot a pozdějšímu rozhodování se v nejrůznějších životních situacích.

„Dramatickou výchovu lze definovat jako tvořivý proces, při němž dochází ke zkoumání a prověřování tématu a vytváření vlastních postojů v konfrontaci s postoji ostatních zúčastněných, a to skrze vlastní prožitek a na základě vlastní činnosti. V rámci tohoto procesu se aktivní cestou rozvíjejí nejen intelektuální složky, ale i intuice, tvořivost, rozhodnost, samostatnost, odpovědnost, tolerance, empatie, komunikativnost a autentičnost osobnosti.“ (Svobodová, Švejdová 2011, s. 9)

Všechny definice rovněž zahrnují svou podstatou fakt, že nejde jen o prožitkovou činnost, ale také o aktivní učení, které pomáhá rozvíjet individualitu dětí a jejich sociální a umělecké cítění.

Josef Valenta definuje dramatickou výchovu takto:

„Dramatická výchova je systém řízeného, aktivního sociálně-uměleckého učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla, limitovaných primárně výchovnými či formativními a sekundárně specificky uměleckými požadavky na straně jedné a individuálními i společnými možnostmi dalšího rozvoje zúčastněných osob na straně druhé. Kdybychom z této definice odstranili slova „umělecký, drama a divadlo,“ mohlo by jít o obecnou definici systému osobnostně sociálního rozvoje.“ (Valenta 1998, s. 27)

Podle Evy Machkové je dramatická výchova:

„Učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení). Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické.“ (Machková, 1998, s. 32)

Na závěr bych ráda citovala Jaroslava Provazníka, který říká:

„Dramatická výchova je jeden z pěti oborů estetické výchovy (vedle výchovy literární, výtvarné, hudební a pohybové), výchovná disciplína, která využívá některých prostředků a postupů divadelního umění, učení především přímým prožitkem a vlastní zkušeností v jednání; nabývání životní zkušenosti tím, že hledáme řešení nastolenému problému (situace) nejen intelektem, ale i intuicí se zapojením těla a emocí.“ (Provazník, 1998, s. 49, in Kořátková, 1998)

Ze všech zde uvedených definic vyplývá, že dramatická výchova působí na vývoj osobnosti žáka komplexně. Společným jmenovatelem těchto definic je osobní zkušenost a prožitek, který zahrnuje jednání a řešení problémů. Protože děti nemají ještě dostatek životních zkušeností, mohou si v bezpečném prostředí vyzkoušet různé varianty životních situací a jejich řešení s možností změnit své rozhodnutí a předejít tak nežádoucím následkům. Další výhodou je získávání empatie, vcítění se do situace někoho jiného, co později může vést k toleranci a snaze pochopit pohnutky jednání jiných lidí.

1.1 Principy dramatické výchovy

Dramatická výchova slouží jako jeden z prostředků kultivace osobnosti. Klade do středu procesu dítě. Jeden z hlavních cílů dramatické výchovy je příprava na život přes osobní

zkušenost, prožitek, kdy si respondent vyzkouší různé životní situace a zároveň hledá jejich řešení. Ve poznává následky svého jednání s možností své rozhodnutí změnit, aniž by zažilo fatální následky svého jednání. Děti se rovněž hrou v roli připravují na různé životní role, které člověk v životě zastává. Ať už jde o roli rodičovskou, sourozeneckou, roli povolání atd...

Základem dramatické výchovy je jednání a hra v roli, která také umožňuje pomocí fiktivní situace hráči prozkoumat mezilidské vztahy a jejich fungování.

Neméně důležitým cílem je komplexní rozvoj osobnosti, který zahrnuje mentální i fyzické složky osobnosti. Po sociální stránce dramatické výchovy umožňuje porozumět druhým, vychovává k toleranci, empatii a spolupráci skrze navozené situace. Dramatická zkušenost ve hře může přispět k rozvážnějšímu rozhodování v reálném životě. Obohacuje komunikativní dovednosti, slovní i mimoslovní vyjadřování. Dramatická výchova přispívá k rozvoji kritického myšlení, obrazotvornosti, emocionálního rozvoje a učí vzájemné spolupráci.

Dramatická výchova kultivuje osobnost žáka po všech stránkách: žák se učí chápat sdělení, adekvátně na něj reagovat, může být také prostředkem k ventilaci a uvolnění určitého přetlaku emocí. V procesu hry si žák ujasňuje jednotlivé postoje a hodnoty, které jej vedou k utváření vnitřních mravních principů. Kromě vlivu na estetické cítění kultivuje pohyb, řeč, smysl pro rytmus a učí vzájemnému naslouchání. Aby byly cíle dramatické výchovy naplněny, měly by se promítnout do žakovských postojů, vědomostí, dovedností, schopností, hodnotového řebříčku a myšlení.

Podle Evy Machkové je „Volba cílů i prostředků pro určitou skupinu vychází z konkrétního stavu, cítění, myšlení, postojů, vědomostí a zájmů hráčů – žáků. Řečeno slovy Briana Wayne, je nutno vždy „začít tam, kde hráči jsou“, anebo spolu s Tonnuicim uznat, že „dítě ví“, tj. Že si s sebou přináší jistý komplex poznání, postojů, schopností a dovedností, které nelze ignorovat, ale je nutné je do konceptu práce zakalkulovat.“

(Machková, 2000, s. 9)

1.2 Cíle dramatické výchovy

Cíl vychází ze záměru učitele, který má představu o tom, co chce děti konkrétní lekcí naučit. Smysluplný cíl lekce je stejně důležitý jako v jiných předmětech. Vyhneme se tím samoúčelnému hraní bez hlubšího záměru pozitivně ovlivnit dítě.

„Cílem vyučování chápeme zamyšlený a očekávaný výsledek, k němuž učitel v současnosti se žáky směřuje. Tento výsledek je vyjádřen ve změnách, již se prostřednictvím vyučování dosahuje ve vědomostech, dovednostech, vlastnostech žáků, v utváření jejich hodnotové orientace i v jejich osobnostním rozvoji.“ (Skalková, 2007, s. 119)

1.2.1 Klasifikace cílů dramatické výchovy dle Evy Machkové

Cíle dramatické výchovy (Machková 1998, s. 51-55)

- *sociální rozvoj*
- *rozvíjení komunikativních dovedností*
- *rozvíjení obrazotvornosti a tvořivosti*
- *schopnost kritického myšlení*
- *emociální rozvoj*
- *dramatická výchova vede k sebepoznání a sebekontrolé*
- *estetický rozvoj, umění a kultura*

1.3 Metody a techniky dramatické výchovy

Základním principem dramatické výchovy je **hra v roli**.

Josef Valenta hru v roli popisuje jako: *„výchovnou a vzdělávací metodu, která vede k plnění osobnostně rozvojových i věcně vzdělávacích cílů prostřednictvím navození a přípravy, rozehrání a reflexe fiktivní situace s výchovně hodnotným obsahem. Tato situace se uskutečňuje prostřednictvím hry hráčů (aktérů, herců), zastupujících svým chováním a jednáním více či méně fiktivní objekty (zejména osoby, ale i jiné bytosti,*

jevy ap.), včetně možnosti hrát v různé míře autenticity sebe samého.“ (Valenta, 1997, s. 34)

Podle toho, jak se hráči proměňují rozlišujeme tři základní typy rolí:

Simulace

Hráč hraje sám sebe v uměle navozené situaci.

Alterace

Hráč vstupuje do role, kterou vymezuje, věk pohlaví, společenské a sociální postavení či povolání (například mladá učitelka, babička atd.). Není vymezena vnitřní motivací, ani charakterem. Valenta ji přibližuje principem „já, když hraji někoho (něco). “Hráči díky metodám dramatické výchovy mohou prožívat různé životní situace „jen jako“.

Charakterizace

Hráč kompletně přebírá jinou roli včetně její charakteristiky, postojů, hodnot, názorů, vnitřní motivace. Snaží se pochopit a porozumět jednání a motivaci postavy. Jde o nejvyšší stupeň hry v roli, kde se hráč snaží vcítit do role a ztvárnit její vnitřní i vnější život. Tato metoda není vhodná pro děti prvního stupně z hlediska jejich zralosti a stupně vývojové psychologie. Děti v tomto věku nejsou schopny pochopit a převzít všechny charakteristiky včetně motivace, postojů a vnitřního života postav.

1.4 Klasifikace metod dramatické výchovy

Ve své publikaci *Metody a techniky dramatické výchovy* Josef Valenta přehledně třídí metody a techniky dramatické výchovy. (Valenta, 1997, s.79)

J. Valenta dělí metody dramatické výchovy takto:

1. Metody (ú)plné hry
2. Metody pantomimicko-pohybové
3. Metody verbálně-zvukové
4. Metody graficky-písenné
5. Metody materiálově-věcné

ad 1. Metoda (ú)plné hry

Jde o modelování běžné životní situace. Tato univerzální metoda zrcadlí skutečnost se vším, co k ní patří. Základem je práce s tělem v prostoru včetně postoje, zvuků, projevu, manipulaci s předměty atd.

ad 2. Metody pantomimicko-pohybové

Základním vyjadřovacím prvkem této metody je pohyb a práce s tělem bez použití řeči. Významná je i pozice hráče vůči ostatním hráčům a objektům v prostoru. Kromě pohybu je v této metodě využíván prvek úmyslné zastavení svalové aktivity tzv. „nepohyb“. Vlastní sdělení je vyjádřeno strnulým postojem, výrazem. Pantomimicko-pohybové vyjádření rozvíjí a kultivuje nonverbální komunikační schopnosti včetně koordinace pohybu, sebekontroly, estetizace, aktivizuje tělesnou i duševní stránku osobnosti. Může být také relaxačním prostředkem. Tato metoda je vhodná především pro menší děti, které zatím nemají dostatečně vyvinutý rejstřík verbálního vyjadřování.

Mezi pantomimicko-pohybové metody patří například:

Částečná pantomima – do pohybu se zapojí jen některé části těla.

Dotyková pantomima – sdělení je vyjádřeno i přijímáno dotykem.

Mechanická pantomima – pohyb střídají krátké pauzy, je rozfázovaný. Působí jako mechanický či robotický.

Narativní pantomima – neboli vyprávěná pantomima. Hráči pantomimicky předvádějí to, co někdo druhý vypráví.

Pantomimický překlad – mluvené slovo je vyjádřeno pohybem.

Plná (úplná) pantomima – jde o neverbální hraní postav (popřípadě věcí), plně využívá pohyb celého těla.

Předávaná pantomima – „řetězovitě“ předvádění pantomimické hry (např. hráči si předávají imaginární předmět).

Převrácený (pantomimický) dabing – hráč promlouvá jako určitá postava, druhý se pohybuje zrcadlově podle něj.

Taneční drama – improvizovaná pantomima prováděná na hudbu (nejde přímo o tanec).

Zpomalená či zrychlená pantomima – metody založené na zrychleném či zpomaleném pohybu.

Zrcadlení – detailní napodobování pohybu jednoho hráče druhým.

Živá loutka – hráč je živou loutkou, vedenou jiným hráčem. Loutkou se může stát jen určitá část hráčova těla.

Živé obrazy – hráči zachytí beze slov a zvuku určitou situaci, jev, postoj.

ad 3. Metody verbálně-zvukové

Základem této metody je tvoření zvuků a slov, které jsou prostředkem i cílem. Pohybová složka jde do pozadí. Nelze ji však úplně oddělit od mluveného projevu. Metoda je doprovázena nonverbálními signály jako např. proxemika, gestikulace, mimika, postoj atd... Tato metoda přispívá k rozvoji řečových dovedností, sdělovacích prostředků, srozumitelnosti projevu, schopnosti prezentovat vlastní myšlenky a schopnosti naslouchat druhým. Tato metoda vyžaduje určitou slovní zásobu a kultivaci projevu, a proto je pro hráče složitější než metody založené na pohybu, proto je vhodné tuto metodu zařazovat po pohybových a pantomimických hrách a cvičeních. Mezi tyto metody patří například:

Alej – (ulička) hráči ze svých těl utvoří uličku takovým způsobem, že stojí proti sobě ve dvou řadách. Mezi těmito řadami prochází hráč v roli některé z postav. Tento hráč komunikuje s hráči tvořícími uličku. Může je oslovit či jinak přimět k reakci na něj. Tato metoda se často využívá ve vyhocených situacích dramatu, kdy dochází k rozhodování. Metoda „ulička“ může umocnit a dotvořit atmosféru dramatické akce a zároveň účastníky pobídnout k morálnímu zamyšlení.

Alter ego – princip „druhého já“. Zatímco jeden z účastníků předvádí vnější chování určité postavy, druhý vyjadřuje její vnitřní svět a prožívání, svědomí, pocity, myšlenky.

Brainstorming – v doslovném překladu „mozková bouře“. Tato technika se zakládá na vyjadřování veškerých asociací, smysluplných myšlenek, které spolu mohou zdánlivě nesouviset. Vyslovené myšlenky se mohou zapisovat do myšlenkové mapy, či nahrávat na nahrávací zařízení. Poté proběhne rozbor a hledání optimálních řešení.

Čtení – hlasité, tiché, je zde velké množství variant. Je možné číst v roli i mimo ni. Text může být autorský či převzatý. Čtení v dramatické výchově může posouvat děj, či předávat zásadní informace. Přispívá k rozvoji čtenářských dovedností.

Dabing – základem metody je propůjčení hlasu jednoho hráče jinému, který pantomimicky ztvárňuje svoji roli.

Diskuze – dialog dvou postav a více, řešících určitý problém, prozkoumávajících určité téma.

Quasipanel – hráč diskutuje na dané téma v roli odborníka

Disputace – metoda podobná diskuzi, je dané téma a určitý problém, kdy hráči zastávají a obhajují protichůdné názory.

Interview – klasická „novinářská“ technika zjišťující informace.

Dotazování – podstatou metody je kladení otázek a následné odpovídání.

Horká židle – jde o dotazování, kdy hráči v rolích nebo sami za sebe kladou otázky související s daným problémem, některé z postav dramatu.

Tisková konference – reálné napodobování tiskové konference – dotazovaný je tiskový mluvčí nebo důležitá postava dramatu. Zbytek hráčů je v roli novinářů.

Průzkum – má neosobní charakter – dotazování se zaměřuje na získání informací a fakta.

Imaginativní hra – hráči v roli nebo sami za sebe domýšlí kontext či příběh k danému předmětu, mohou přetvářet jeho význam.

Mluvicí předměty – hráč propůjčí hlas loutce, předmětu, postavě či zástupným předmětům.

Neviditelné hlasy – postava je ztvárněna pouze hlasem (hráč není vidět).

Předávaná řeč – hráči postupně vypráví část uceleného příběhu. Postupně si předávají slovo. Každý řekne větu nebo určitý úsek příběhu.

Rozhovor – osobní komunikace, může (ale nemusí) mít problémový charakter.

Titulkování – hráči vymýšlení či přiřazují názvy k tomu, co vidí (např. nějaké situaci, živému obrazu atd...)

ad 4. Metody graficko-písemné

slouží spíše jako metoda doplňující a podporující základní metody dramatické výchovy. Valenta píše, že jejich základem je psaný, malovaný, kreslený projev. Tato metoda se používá často na začátku dramatu k získávání a předávání důležitých informací., vytváření kontextu, dotváření atmosféry či v závěrečné reflexi. "Patří sem myšlenkové mapy, dopisy, zprávy, odborné texty, plány, dokumenty, mapy, inzeráty, plakáty, inzeráty, scénáře atd.

ad 5. Metody materiállově-věcné

Tyto metody se využívají k manipulaci s různými materiály. Hráči v rolích i mimo ni manipulují s hmotou (předměty). Mohou je během hry vytvářet anebo používají předem zhotovené. Patří sem i práce s kostýmy, maskami, loutkami, rekvizitami či zástupnými předměty, ale i práce s prostorem, stínem, světlem.

E. Machková (Machková 1992, s. 52-53) třídí **dramatické hry a cvičení** do těchto skupin:

- a) rozehrání, uvolnění a soustředění
- b) objevování sebe a okolního světa
- c) pohyb a pantomima
- d) kontakt, mimojazyková komunikace a skupinová citlivost
- e) plynulost řeči a slovní komunikace
- f) tvořivost
- g) charakterizace
- h) improvizace s dějem
- i) pomocná cvičení

2 PROJEKTOVÁ VÝUKA

2.1 Zakladatel projektové výuky

Za zakladatele projektové výuky je považován Američan John Dewey. Přestože sám nikdy nepoužil slovo projekt, jeho práce s dětmi vykazovala všechny znaky projektového vyučování. Proto je považován za „otce“ projektové výuky. Dítě chápal jako osobnost, která by se měla rozvíjet komplexně po všech stránkách. Tomuto přizpůsoboval tvořivou činnost s dětmi, která byla ovlivněna i jeho pozitivním vztahem k filozofii, psychologii a bohatými zkušenostmi v pedagogické činnosti. *„Jeho obrovskou předností bylo, že ve svém pedagogickém systému spojil psychologické hledisko se sociologickým. Na jedné straně přizpůsoboval obsah a metody školní práce dětské psychice, na druhé straně si přál, aby výchova odpovídala i potřebám společnosti, pomáhala je řešit a ve svém materiálu uváděla děti do zkušeností společnosti a do hranic a forem jejího života.“* (Kratochvílová 2006, s. 26–27)

Jeden s největších benefitů, které projektové vyučování sebou přináší, je nejen komplexní rozvoj osobnosti, ale také přátelské, tvořivé a bezpečné klima třídy. Děti se tak učí spoluúčasti vytváření pozitivního klimatu ve třídě a uvědomují si této účasti na jeho tvorbě. Je to dobrý předpoklad fungování v budoucím zaměstnání.

„Pedagogický systém J. Deweye neuvěřitelným způsobem respektoval individualitu žákovy osobnosti, jeho vývojové zvláštnosti a při rozvoji osobnosti se opíral o diagnostiku žáka, což je výrazné zejména v jeho koncepci výchovných cílů a volbě metod, které odvozoval od dějů v procesu výuky.“ (Kratochvílová 2006, s. 27)

Projektová výuka sloužila Deweymu také jako diagnostický prostředek ke zjištění zájmů, hodnotového řebříčku, dovedností, schopností dětí. Tímto zjištěním pedagog může dítěti dopomoci v hledání svých vloh, podpořit a rozvíjet přednosti a zájmy dítěte, a v neposlední řadě objevovat profesní orientaci a předpoklady k budoucímu povolání, ke které by žák mohl inklinovat. Pokud člověk najde smysl a radost ve své práci, má šanci vést naplněný a spokojený život.

2.2 Projektová výuka – vymezení pojmu

V projektové vyučování se žáci učí aktivně a přímou zkušeností řešit komplexně úkol či daný problém. Žák se podílí na plánování a realizaci projektu a sám svou práci řídí. Převažuje vnitřní motivace nad vnější, protože učitel nepředkládá žákovi hotové učivo, nýbrž mu umožní nové poznatky a zákonitosti objevovat.

Sama jsem měla možnost v několika projektech zjistit, že poznatky získané vlastní zkušeností vedly žáky nejen k trvalému zapamatování určitých jevů, ale i hlubšímu porozumění daného tématu či problému. Projektové vyučování je úzce spjaté s reálným životem. Staví na dosavadních znalostech dětí a tyto propojuje s nově nabytými znalostmi a vědomostmi. Učí děti chápat souvislosti nejen v daném tématu, ale i mezioborově.

Projektová výuka vychází z konstruktivistického přístupu a kooperativní spolupráce.

Neexistuje žádná přesně vymezená definice projektové výuky. Odborná literatura uvádí různá specifika projektového vyučování, kterých základem jsou společné znaky. Zde uvádím alespoň některé z nich:

„Projekt jest určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákovi tak, aby se mu zdál životně důležitým tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě.“ (Coufalová 2006, s.10)

„Projektové vyučování je výuka založená na projektové metodě (Kratochvílová, 2006)

Všechny definice projektového vyučování vychází z toho, že v projektu jde o poznávání fungování světa, pojmů, učiva pomocí zkušenosti, ve které se žáci učí poznávat svět, jeho fungování propojováním logických souvislostí, které staví na vlastní zkušenosti a toho, co už znají. Získávají poznatky nové, učí se třídit informace, propojovat souvislosti, hodnotit

vlastní práci a práci druhých. Učí se spolupráci a tomu, že projekt je funkční pouze v případě, že jsou pečlivě rozděleny úkoly.

Projekt je chápán jako komplexní pracovní úkol, při němž žáci samostatně řeší určitý problém (problémový úkol, problémovou situaci, ...). Pomocí této výukové metody jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých komplexních úkolů či řešení problémů spjatých s životní realitou. Charakteristickým znakem projektové výuky je cíl, který je představován určitým konkrétním výstupem, tj. výrobkem, praktickým řešením problému, ... Projekty často mají podobu integrovaných témat, využívají mezipředmětových vztahů.“ (Coufalová 2006, s.11)

„... na projektovou metodu nahlížíme jako na uspořádaný systém činností učitele a žáků, v němž dominantní roli mají učební aktivity žáků a podporující roli poradenské činnosti učitele, kterými směřují společně k dosažení cílů a smyslu projektu. Komplexnost činností vyžaduje využití různých dílčích metod výuky a různých forem práce.“ (Kratochvílová 2006, s. 37)

Z uvedených definic a z povahy projektového vyučování dále vyplývá, že jde o proces, kterého základem je vnitřní motivace žáků, kdy chápou smysl toho, co dělají a proč to dělají. Častým problémem nejenom dětí je oddělené chápání teorie a praxe. Často se děti nejdříve něco teoreticky naučí a pak si to vyzkoušejí. Trvalejší zapamatování a pochopení daného tématu či problému děti dosáhnou tím, pokud si na fungování určitých zákonitostí přijdou samy. Díky pokusu přes vlastní zkušenost jsou děti schopny klást si otázky, které z pokusu plynou a tím se učí chápat tyto zákonitosti a souvislosti.

„Projektové vyučování se snaží o hlubší motivaci výuky, o těsné sepětí teorie s praxí a o to, aby škola byla místem, kde by dítě skutečně žilo.“ (Kratochvílová 2006, s. 28)

Josef Maňák píše o projektovém vyučování toto: „komplexní praktickou úlohu (problém, téma) spojenou se životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou i praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu“ (Maňák, Švec, 2003, s.168).

„Projektová výuka částečně navazuje na metodu řešení problémů, jde však v ní o problémové úlohy komplexnější, o výukové záměry a plány, které mají vždy také širší praktický dosah.“ (Maňák 2003, s. 168)

Projekt často vychází ze zájmů dítěte, a proto jsou děti schopny pracovat někdy i dlouhé hodiny se zájmem a zaujetím. Děti mohou uplatnit svoje nápady a tvořivost. Každý účastník se stává aktivním spoluvůrcem projektu.

Učí se tak přebírat zodpovědnost nejen za svoji práci, ale i jako přispěvatel do něčeho společného. Tudiž má zodpovědnost i za celek. Je tedy v jeho zájmu hlídat si kvalitu práce, časové možnosti a spolupracovat s týmem.

„Kooprativní učení, kooperativní škola“ zabývá projekty jako specifickým typem skupinového úkolu. Píše: „Projekt je specifický typ učebního úkolu, v kterém mají žáci možnost volby tématu a směru jeho zkoumání, a jehož výsledek je tudíž jen do určité míry předvídatelný. Je to úkol, který vyžaduje iniciativu, kreativitu a organizační dovednosti, stejně tak jako převzetí odpovědnosti za řešení problémů spojených s tématem.“ ... „vede k aktivnímu přístupu k vlastnímu učení. Učitel má pozměněnou roli – roli konzultanta; pomáhá žákům a podporuje jejich úsilí o vyřešení problému.“ (H. Kasíková, 1997, s.49)

2.3 Rysy projektu

Rysy, které má projekt mít, uvádí J. Coufalová (2006, s. 11):

1. *Projekt vychází z potřeb (potřeba získávat nové zkušenosti, odpovědnosti za svou činnost, ...) a zájmů dítěte.*
2. *Projekt vychází z konkrétní a aktuální situace, která se neomezuje jen na prostředí školy.*

3. *Projekt je interdisciplinární.*
4. *Projekt je především podnikem žáka.*
5. *Práce žáků v projektu přináší konkrétní produkt, tj. výstup, kterým se účastníci projektu prezentují.*
6. *Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině (ale může být i projekt individuální).*
7. *Projekt umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší veřejnosti.*

2.4 Projekt – charakteristické rysy

- ❖ by měl mít komplexní charakter, který vychází ze skutečného světa a aktuální situace. Respektuje potřeby a zájmy dítěte. Ve středu zájmu je jedna myšlenka, téma, které směřuje k určitému cíli a ke konkrétnímu výstupu, produktu, kterým může být například, prezentace, plakát, nástěnka atd.
- ❖ Žáci skládají jednotlivé informace ve smysluplné celky. Učí se myslet, uvažovat a mluvit před vrstevníky. Diskutují, hodnotí a učí se navzájem od sebe.
- ❖ Učí se týmové práci i samostatnosti, aktivně se podílí na řešení projektu, určitého problému a přijímají zodpovědnost za svoji práci. Učitel je zde spíše v roli rádce, konzultanta, mentora, pomocníka, který v případě potřeby žáka nasměřuje.

2.4.1 Pozitivní vlivy projektové výuky

Projektové vyučování „*chce překonávat nedostatky běžného vyučování, jeho izolovanost, roztržitost vědění, jeho odtrženost od životní praxe, zmechanizování a ztrnulost školní práce, odcizení od zájmů dětí, pamětní a jednostranně kognitivní učení, nízkou motivaci. Nechce však zcela odstranit běžné vyučování. Spíše přináší korektiv k jeho mezerám.*

Je v současnosti chápáno jako jeho komplementární doplněk, který umožňuje prohlubovat a rozšiřovat kvalitu učení a vyučování.“ (Skalková, 1999, s.217; 1995, s.39)

Děti se učí organizovat vlastní práci i čas vymezený na projekt. Zároveň se učí skupinové a týmové spolupráci. Vyhledávají informace z různých zdrojů jako je internet, knihy, časopisy, encyklopedie atd. Někdy zapojí do projektu rodinné příslušníky a tím upevňují sociální vztahy v rodině. Rozvíjí komunikační schopnosti, učí se naslouchat a hledat kompromisy. Hledají nová neotřelá řešení. Projektová výuka podporuje samostatnost, tvořivost a vzájemný respekt k práci účastníků na projektu. Samotnou prezentací projektu se učí žáci vyjadřovat a třídit vlastní myšlenky do logických celků.

2.4.2 Dimenze žáka

1. Projektová výuka umožňuje zapojení žáka dle jeho individuálních možností
2. Žák získává silnou motivaci k učení
3. Žák přebírá zodpovědnost za výsledek práce
4. Rozvíjí se samostatnost žáka
5. Žák se učí pracovat s různými informačními zdroji
6. Žák se učí řešit problémy
7. Žák konstruuje své poznání (konstruktivismus)
8. Žák využívá svých nabytých znalostí a dovedností, získává nové
9. Žák získává dovednost organizační, řídicí, plánovací, hodnotící
10. Žák získává globální celkový pohled na řešený problém
11. Žák se učí spolupracovat
12. Žák rozvíjí své komunikativní schopnosti
13. Žák se učí vzájemnému respektu
14. Žák rozvíjí svou tvořivost, aktivitu a fantazii

2.4.3 Dimenze učitele

1. Učitel se učí se nové roli, roli poradce
2. Učitel se učí vnímat dítě jako celek. Dochází ke změně v jeho myšlení o žácích
3. Učitel rozšiřuje svůj repertoár vyučovacích strategií
4. Učitel užívá nových možností hodnocení a sebehodnocení
5. Učitel rozšiřuje své dovednosti organizační

(<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>)

2.5 Úskalí projektové metody

Projektové vyučování je na přípravu časově náročnější než klasická výuka. Vyžaduje specifické podmínky nejen materiální a prostorové, ale především vhodné pracovní metody a formy. Přesné plánování a organizace projektu je nevyhnutnou součástí kooperativní spolupráce mezi žáky a vedoucím projektu. Plánování dopomáhá v řešení neočekávaných situací či problémů. Řada učitelů se brání projektovému vyučování z obavy před tím, že nestihnou probrat rozplánované učivo. Ideální podmínky pro tento typ výuky vyžaduje podporu vedení školy, kolegů a rodičů. Vzhledem k náročnějšímu hodnocení práce projektu, je nutné stanovit si přesné cíle. Jejich naplnění či nenaplnění může být „pomocníkem“ v hodnocení práce.

2.5.1 Projektová metoda si žádá:

- ❖ ochotu pedagogů učit i „jinak“
- ❖ změnu role učitele ve třídě
- ❖ změnu klimatu třídy, školy
- ❖ podporu vedení školy, spolupracovníků, rodičů
- ❖ nižší počet žáků ve třídách
- ❖ úpravy vzdělávacích obsahů (do budoucna možnost vzdělávacích oblastí v Rámcovém vzdělávacím programu)
- ❖ časovou nesvázanost

- ❖ znalost vzdělávacích obsahů, provázanost učiva
- ❖ tvořivost, nápaditost, fantazii, vytrvalost učitelů
- ❖ materiální zajištění
- ❖ dovednosti v oblasti plánování a organizace výchovně vzdělávacího procesu
- ❖ komunikační dovednosti
- ❖ kooperaci žáků
- ❖ přípravu učitelů na fakultách vzdělávajících učitele a v dalším vzdělávání učitelů.
(Kratochvílová, 2002, s.7)
- ❖

Z pohledu žáka

1. Časová náročnost na řešení projektu
2. Žák není mnohdy vybaven potřebnými kompetencemi

Z pohledu učitele

1. Časová náročnost na přípravu projektu
2. Náročnost na hodnocení

Projektová výuka stejně jako dramatická výchova výrazně ovlivňuje rozvoj klíčových kompetencí vymezených v RVP. Žáci se učí samostatně i týmové práci, upevňují si získané dovednosti a získávají nové. Aktivita a spolupráce, která je jednou z nutných podmínek projektové výuky umožňuje dětem zlepšovat komunikační schopnosti, vede je k samostatnosti, sebereflexi, odpovědnosti, toleranci a kritickému myšlení. Projektová výuka je rovněž nástrojem k začleňování mezipředmětových vazeb a průřezových témat do výuky. (<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>)

3 Klasifikace projektů

Jejich základní členění (Kratochvílová 2006, s.5) dělí podle:

- a) **účelu:** problémové, konstruktivní, hodnotící, drilové
- b) **navrhovatele:** iniciované žáky, učitelem
- c) **počtu zúčastněných:** individuální, kolektivní
- d) **času:** krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé
- e) **místa:** školní, domácí
- f) **velikosti:** malé, velké
- g) **oboru:** jednopředmětové, případně mezipředmětové

ad a) Projekty podle účelu

První zmínka zaměřená na cíl projektu se objevuje u W.H. Klicpatrika. Snaží se určitou myšlenku, plán „vtělit“ do vnější formy s tím, že může jít i o divadelní hru. Projekt může být prostředkem k prohloubení estetického prožitku či řešením nastoleného problému. Žáci skrze projektovou výuku získávají nové znalosti a dovednosti.

Projekty, které se opírají o těžiště cíle dělí J. F. Hosic takto:

- ❖ **problémové** (řeší vzniklý úkol, nastolí nějakou otázku, problém)
- ❖ **konstruktivní** (jde o to něco vytvořit, postavit, snaží se konstruovat určitou skutečnost)
- ❖ **hodnotící** (zkoumá, srovnává)
- ❖ **drilové** (fixujeme určitou pohybovou dovednost)

ad b) Projekty podle navrhovatele

- ❖ Projekty mohou vzniknout z hlediska navrhovatele:
- ❖ **spontánně**, kdy je navrhovatelem (dítě, žák)
- ❖ **uměle připravené**, vycházející z konkrétní práce a záměru učitele

V obou případech se subjekty dělí o vzájemné zkušenosti, obohacují se vzájemně nápady a tvořivou spoluprací. V centru dění však zůstává dítě a jeho práce.

ad c) Projekty podle počtu zapojených žáků

Počet zapojených žáků do projektového vyučování závisí od počtu dětí ve třídě, ve skupině a od samotného záměru projektu. Důležité hledisko zastává místo konání a délka projektu. Některé celoškolní projekty mohou být spojeny se zaměřením školy, či různými svátky a příležitostmi anebo s životem jednotlivých obcí. Projekty mohou být jak individuální, tak kolektivní či skupinové, dlouhodobé a krátkodobé. Převážně se jedná o projekty třídní, ročníkové, anebo celoškolní. Mohou však probíhat i projekty spojené mezi školami. Úskalím mnohopočetných projektů může být, že se v průběhu realizace rozpadnou na několik menších projektů.

ad d) Projekty podle délky trvání

„Projekty mohou být krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé.“ (Coufalová, 2006. s. 11.)

Projekty mohou trvat v řádu několika hodin v jednom dopoledni, přes nekolikadenní, několikátýdenní či několikaměsíční anebo celoroční projekt. Dlouhodobé projekty probíhají paralelně s výukou. Délka projektu závisí od náročnosti a obsahu projektu a taky záměru lektora či učitele. Pro začátečníky je vhodné začít projekty kratšími a méně náročnými. S nabývajícimi zkušenostmi lze zařadit projekty náročnější a dlouhodobé. Výzvou pro učitele je celoroční projekt.

ad e) Projekty podle místa konání

Projekt se může odehrávat ve škole ale také mimo školu. Vhodným místem k projektu může být škola v přírodě anebo tábor. Pokud žák pracuje sám na určité části projektu, kterou dostal za domácí úkol, můžeme mluvit o domácím projektu. *„Spojení školy s životní realitou jako významný znak projektu přirozeně navozuje situace, ve kterých je vhodné spolupracovat s dalšími institucemi. Tak se část práce žáků přesunuje na různé úřady, do muzea, ale například i na veterinární kliniku apod.“ (Coufalová, 2006. s. 12.)*

ad f) Projekty podle velikosti

Nelze přesně specifikovat termín velikost.

Členění projektů podle velikosti chápeme jako **malé** tehdy, pokud například připravíme nějaký pokrm podle receptu.

Velkým projektem se rozumí školní aktivita, které výsledkem bude nějaký větší zajímavý výstup či produkt, jako například výstava, nástěnka, prezentace, stavba, plán atd.

Ad g) Projekty podle oboru, vztahu k učivu a vyučovacím předmětům

Projekty mohou být zaměřené vzhledem k vztahu k učivu z hlediska integrace do jiných předmětů. Například matematika lze obtížně integrovat do jiných předmětů, a proto většinou stojí jako samostatné téma. Naproti tomu lze propojit některá průřezová témata vzájemně do více oblastí. (Např. přírodověda s vlastivědou, občanskou výchovou atd.)

„1. v rámci jednoho předmětu (a to buď jako součást i jiného systému výuky, příp. ovšem mohou být i výhradní metodou výuky předmětu)

2. v rámci příbuzných předmětů

3. mimo výuku předmětů – vedle nich (rozsahem zpravidla zahrnujícím více předmětů či více oblastí poznání)

4. místo předmětů (tedy "likvidace" - byť třeba i časově omezena – předmětové struktury v dané škole). “ (Valenta, J., Kasíková, H., Svobodová, E., 1993. s. 6)

3.1 Fáze projektu

W. H. Kilpatrick vycházel z jednotlivých fází projektu, kterých vědecký postup popsal již J. Dewey. Při realizaci projektu bychom měli respektovat čtyři základní kroky:

- 1. Záměr** (purposing).
- 2. Plán** (planning).
- 3. Provedení** (executing).
- 4. Hodnocení** (judging).

(Valenta, 1996, s.6)

3.1.1 Příprava realizace projektu

Kratochvílová rozčlenila přípravnou fázi projektu takto:

Definovat podnět – komplexní úkol, problém k řešení.

Zvolit výstup projektu – závěrečná podoba projektu, závěrečný produkt.

Zpracovat časové rozvržení projektu – v jaké době se projekt uskuteční.

Promyslet prostředí projektu – kde se projekt uskuteční.

Vymezit účastníky projektu – kdo všechno se projektu účastní; aktivně či pasivně.

Promyslet organizaci projektu – jakým způsobem bude projekt realizován.

Zajistit podmínky pro projekt – zajištění vhodných pomůcek, materiálů.

Promyslet hodnocení - jakým způsobem bude provedeno hodnocení v rámci projektu a kdo se na něm bude podílet“ (Kratochvílová, 2006, s. 41)

V. Václavík popisuje postup realizace projektu takto: (Kalous, Obst, 2002, s. 300)

3.1.2 Postup řešení projektu

1. Záměr projektu – Základem je stanovit si a záměr projektu. Rozpracovat konkrétní představy s jasným cílem a představou o smyslu projektu.

2. Zpracování plánu – Další fází je rozpracování plánu a konkrétních kroků o průběhu projektu. Projekt plánují především žáci a učitel je přihlížející. V případě potřeby je připraven žáky usměrnit. Důležité je vytyčit si přesné cíle. Podporujeme invenci a tvořivé nápady žáků.

3. Provedení projektu – Po přípravné fázi následuje vlastní provedení projektu. Děti se drží postupu, který naplánovaly. Někdy se může stát, že se plán může pozměnit, anebo je nutné trochu se odklonit od původního plánu v důsledku nových nápadů, či hledání jednoduššího řešení.

4. Vyhodnocení projektu – Poslední fází je vyhodnocení projektu. Žáci společně s učitelem vyhodnotí jednotlivé fáze projektu a zamyslí se nad východisky v plánování případných

dalších projektů.

3.2 Projektové vyučování v rámci RVP s ohledem na žáka

V českém školství průběžně dochází k aktualizaci kurikulárních dokumentů týkajících se vzdělávání. Díky postupnému zavádění inovativních programů se v dokumentech mění pojetí a cíle výuky, které zahrnují i projektové vyučování.

V pojetí RVZP ZV: *„Základní vzdělávání má žákům: pomoci získávat a postupně zdokonalovat klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání“* (RVP ZV, 2203, s.5)

„podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování, a předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod a forem výuky ve shodě s individuálními potřebami žáků“ (RVP ZV, 2003, s.2)

„Základní vzdělávání na 1.stupni ... Je založeno na poznávání individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka, jejich respektování a rozvíjení. Vzdělávání svým činnostním a praktickým charakterem a uplatněním odpovídajících metod vede žáky k učební aktivitě a k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit, nalézat vhodnou cestu k učení i řešení problémů.“ (RVP ZV, 2203, s.5)

4 Psychické a vývojové faktory ovlivňující dramatickou výchovu ve škole

4.1 Vývojové charakteristiky žáka

4.1.1 Obecná charakteristika mladšího školního věku

Vymezení mladšího školního věku zahrnuje období od **6–7 let**, kdy dítě nastupuje do základního vzdělávání, do **11–12 let**, kdy se objevují první náznaky pohlavního dospívání včetně typických psychických projevů tohoto období. Školní období má zásadní vliv nejen na psychologickou stránku vývoje dítěte, ale i motorickou. Toto životní období může na první pohled působit jako nejméně převratné vzhledem k pokroku ve vývoji dítěte oproti předškolnímu věku. Ve skutečnosti má školní prostředí velký význam v budování sociálních vazeb, které mohou zásadním způsobem ovlivnit a předurčit výběr budoucího povolání a postavení jednotlivce.

Období mladšího školního věku z hlediska psychologie lze charakterizovat jako **věk střízlivého realismu**, kdy se školák zaměřuje na to, jak funguje okolní svět a věci kolem něj. Toto můžeme pozorovat ve výběru četby, kreslení, zájmech, písemném projevu a v neposlední řadě i ve hře. Dítě si rozšiřuje obzory a vědomosti. Jeho zájem o poznání a nové zajímavé informace roste.

Na začátku realismu dítě vzhlíží k autoritám, jako je učitel, rodič. Jde o tzv. **naivní realismus**. Později začíná kritizovat a vyjadřovat vlastní názory. Stává se realisticky kritickým a tehdy mluvíme o **kritickém realismu**. Toto období je předzvěst dopívání.

(Langmeier, et al. 1998, s. 115–116.)

Zdeněk Matějček dělí toto období do třech částí. Mladší školní věk (období 6–8 let), střední školní věk (přibližně mezi 9. – 12. rokem života dítěte) a starší školní věk (jež se překrývá s pubescencí).

(Matějček 1986 In Langmeier, Krejčířová 2006).

Předškolní období plné bezstarostných her vstupem do školy vystřídá období povinností. Školák si osvojuje smysl pro povinnost, nové dovednosti, stereotypy, standardy a systematickou přípravu na vyučování. Dítě vstupuje do nových sociálních rolí a skupin, navazuje přátelství s vrstevníky a přijímá nové normy dané sociální skupiny a školního systému. Charakteristickým znakem tohoto období je i zájem o opačné pohlaví. Hry děvčat a chlapců se začínají do značné míry lišit. Dívky upřednostňují hry na domácnost, péči o děti a chlapci staví bunkry, hrají si na hrdiny, indiány, vojáky.

(Nekonečný, 1995, s. 416–417.)

Mezi 6–7 rokem se děti začínají učit číst, psát a počítat. Na konci prvního ročníku a začátkem druhého by mělo zvládnout přečíst text o šedesáti slovech za minutu bez častějšího chybování. Dítě se rozvíjí po stránce vnímání, kdy se začíná zabývat detaily a zlepšuje se i v přesnosti. Toto můžeme pozorovat zejména u hrubé a jemné motoriky, například v kreslení. Objevují se náznaky logických operací v myšlení a to především, když jde o přemýšlení nad konkrétní, názornou věcí.

Kolem 10. roku života se u dítěte začíná rozvíjet abstraktní a pojmově-logické myšlení a přechází k tzv. období formálních operací.

11. rok života je začátkem období prepubescence, kdy se dítě zajímá především o vrstevníky a prohlubuje s nimi sociální vazby. Snaží se vyniknout ve své sociální skupině. Naopak se odpoutávají od rodičů, kdy může docházet k častějším konfliktům mezi dětmi a rodiči.

(Langmeier, et al. 1998, s. 82–83.)

4.1.2 Školní zralost

Školní zralost je základním předpokladem k úspěšnému vstupu dítěte do vzdělávacího procesu a k zvládnutí zátěže, která jej s nástupem do školy čeká. Žáci musí zvládnout adaptaci nejen na nové prostředí, ale i autoritu učitele, nové spolužáky a zvyknout si na nový časový harmonogram který zahrnuje plnění úkolů a školních povinností. Některé děti jsou schopny přizpůsobit se novému režimu během pár týdnů, ale pro některé to může být náročné v řádu několika měsíců.

Školní zralost dle Marie Vágnerové:

"Školní úspěšnost závisí i na rozvoji poznávacích schopností, který ovlivňuje zrání i učení. Podmínkou přijatelné adaptace na školu je rovněž dosažení určité úrovně autoregulace." (Vágnerová, 2000, str.147)

Matějček píše o školní zralosti toto:

"Schopnost (přípravenost, pohotovost) dítěte dostát nárokům školního vzdělávacího procesu, a to nárokům kladeným na jeho organismus (především na jeho nervový systém), nárokům intelektovým, citovým i společenským." (Matějček, 1994, s. 94)

4.1.3 Tělesný vývoj a rozvoj motoriky

Piaget, J. (2001) popisuje vývoj intelektových (kognitivních) schopností ve čtyřech etapách, přičemž se během každé z nich objevují nové schopnosti, které mají za následek značnou reorganizaci myšlení dítěte. Vědomosti jsou podmíněny činností, a tak rozvoj těchto schopností závisí především na interakci dítěte s prostředím, ve kterém se pohybuje. Důležitou funkci zastává škola, a především první stupeň, který zásadním způsobem může ovlivnit rozvoj kognitivních schopností. V této etapě života dítě potřebuje činnost a praktické ukázky, protože si utváří pojmové povědomí, učí se řešit problémy, různé vztahy a situace,

kteřé vychází z toho, co už zná. V tomto období by měla být teorie spíše okrajová, protože nemá zásadní vliv na rozvoj kognitivních schopností.

Dalším důležitým předpokladem je transmisivita (myšlenkové operace), které závisí na mentálním uspořádání určitých objektů. Dítě toto odvozuje z kontextu (z reality a toho co vidí, zkusí, zažije). Potřebuje názornost, nikoliv abstrakci, která je mu zatím vzdálená.

Trpišovská míní: „*Vývoj motoriky je závislý na funkci nervové soustavy, na růstu, osifikaci kostí a na výkonnosti svalového aparátu. V této etapě se zlepšuje přesnost a rychlost pohybů dítěte. Stejně tak i jejich síla a celková obratnost jedince.*“ (Trpišovská, 2004)

4.2 Vývoj základních schopností a dovedností

S nástupem do školy dochází ke zlepšené koordinaci pohybů celého těla. Do značné míry se začínají rozvíjet pohybové schopnosti a dovednosti, a to včetně jemné a hrubé motoriky. Přispívají k tomu vyučovací předměty zaměřené na rozvoj všech složek osobnosti. Hrubou motoriku podporují cílené i svévolné hry a cvičení nejen v tělesné výchově. Dochází k rozvoji pohybové koordinace, obratnosti, síly a vytrvalosti. Děti výrazně projevují zájem o sportovní hry a poměrování vzájemných sportovních výkonů.

Dochází také k prohlubování dovedností v psaní a kreslení. Zpočátku jsou pohyby soustředěny do ramenního a loketního kloubu, ale opakované cvičení vede k jemnější koordinaci v pohybu zápěstí a prstů. Motorické schopnosti se však nerozvíjí jen věkem dítěte, závisí také od podnětů, které má dítě v rodině. Pokud děti vyrůstají v málo podnětných podmínkách bez pohybu, můžou být tyto schopnosti do velké míry oslabeny. Důležitou roli zde tedy hrají vnější podmínky, jako je podpora rodiny či nejbližšího okolí. Jestli jsou děti tělesně nedovyvinuté či slabší, bez základů pohybových aktivit a podpory z domova, podávají nižší výkony a neprojevují zájem o pohybové aktivity. Bylo zjištěno v senzomotorických studiích, že oblíbenost dětí v kolektivu často také souvisí právě s jejich pohybovými dovednostmi, jako je například síla a obratnost.

Další složkou senzomotorické aktivity, která se nepřetržitě vyvíjí, je smyslové vnímání. Dítě vše zkoumá, pozoruje a stává se vytrvalejším. Nezajímá jej již pouze celek, ale podrobněji prozkoumává detaily. Je již méně závislé na svých potřebách a přáních.

Děti v tomto období začínají konkrétněji chápat významy slov jako daleko, blízko, později, dříve, zítra apod. Na rozdíl od předškolních dětí, které žijí přítomností. Abstraktní pojmy jako smrt, nekonečno, život začíná vnímat a chápat až s dospíváním.

(LANGMEIER, at al. 1998, s. 117–119.)

Začátkem vstupu do školy se zpomaluje růst a dochází zvýšení hmotnosti a nárůstu svalové hmoty. Tělesný růst hraje důležitou roli ve vývoji pohybových a ostatních schopností. Organismus se stává odolnějším vůči okolním nepříznivým vlivům. Tělesný růst se zpomalí kolem osmého roku života. U děvčat je tato skutečnost výraznější. V tomto období se zdokonaluje vegetativní regulace a zvyšuje se objem srdce a hmotnost mozku, která v sedmi letech dosahuje 90 procent celkové hmotnosti v dospělosti. U děvčat převažuje brániční dýchání a u chlapců dýchání do hrudníku.

(Vágnerová, et al. 1994, s. 81.)

4.2.1 Vývoj poznávacích (kognitivních, duševních) procesů

Z latinského *cognoscere* – poznávat – charakterizuje děj, díky kterému člověk poznává svět a sám sebe. Nástupem do školy k začínajícímu dospívání dochází u dětí k rozvoji poznávacích procesů, kam řadíme: paměť, myšlení, vnímání, pozornost, čítí, představy, fantazii a řeč. Mění se celý dětský způsob života, kdy začínají být na žáky kladeny určité požadavky zaměřené nejen na výkon. Dítě se později začíná orientovat v čase, prostoru a jeho smysly se postupně přibližují způsobu vnímání dospělého člověka.

4.2.2 Vnímání

Bezděčné vnímání je typickým znakem dětství, které časem vystřídá záměrně organizovaný proces. Pozvolna se z nahodilosti mění v cílevědomý akt. Kvalita vnímání u dětí závisí od dosažené úrovně vývoje poznávacích procesů, prožívání, ale také osobních poznatků a vnitřní motivace. Analýza, syntéza a systematickosti se také postupně stávají dalším znakem dětského vnímání. V ideálním případě, by mělo vnímání umožňovat přesné a účinné reakce vzhledem k odpovídajícím požadavkům. (Čačka 2000)

4.2.3 Myšlení

Na začátku se dítě opírá o vlastní zkušenost a názorné příklady. Během zrání a učení se obecné parametry myšlenkových procesů zdokonalují a jejich úroveň stoupá. „Já a svět“ je předmětem lidského zkoumání a zároveň předpokladem k rozvoji myšlení člověka. Dítě začíná překonávat vlastní egocentrismus a začíná oddělovat realitu od subjektivních přání a obav. Vyvíjí se operace logického myšlení učním, a to především v rámci vyučování. Dítě se později neopírá pouze o zkušenosti a názorné jevy, ale propojuje je s vlastními úvahami a domněnkami. Pro myšlení však stále zůstává charakteristická názornost a konkrétnost. (srov. Bartoňová 2007, Čačka 2000, Vágnerová 2000).

4.2.4 Paměť

Intenzita rozvoje paměti se projevuje především mezi 6.-12. rokem. Zvyšuje se také její kapacita, rychlost zpracovávání a zapamatování informací a propojuje se s logickými souvislostmi. Nejde jen o samotné zrání tohoto poznávacího procesu, ale také o stimulaci poskytovanou školním prostředím.

Vývoj dětské paměti zahrnuje tři oblasti:

- ❖ zvýšení kapacity paměti a rychlosti zpracování informací
- ❖ osvojením paměťových strategií, jejich efektivnějším a flexibilnějším využitím

- ❖ rozvojem paměti, tj. obecných znalostí o fungování paměti i o vlastních paměťových schopnostech (Vágnerová 2005).

Podmínka nutná k rozvoji paměťových funkcí je schopnost selekce a potlačení aktuálně neužitečných nebo kontraproduktivních informací.

Opakování je jednou ze základních strategií k dlouhodobému uchování informací. (Začíná u 6-7letých dětí na začátku školní docházky.) Děti si uvědomují, že zapomenutí učiva předejdou opakováním. Chybí jim zatím schopnost diferenciací a odhad vlastních možností a schopností. Děti ve věku 8–9 let lépe diferencují a posuzují své možnosti. Začínají vnímat rozdíly ve svých možnostech a schopnostech si něco zapamatovat. Uspořádání informací se vyvíjí v 9–10 roce života. Vybavování informací na základě asociace probíhá ve středním školním věku. Děti ve věku 10–11 let strategie zapamatování rozlišují mnohem lépe a bývají značně kritičtější. (Vágnerová 2005).

4.2.5 Pozornost

Kvalita pozornosti zásadním způsobem určuje úroveň ostatních poznávacích procesů. S nástupem školní docházky její rozsah vzrůstá, však její kvalita a kapacita se může během školní docházky měnit. Toto je záležitostí mnoha faktorů vnějších i vnitřních.

Pozornost v tomto období sice pozvolna narůstá, ale její kvalita úzce souvisí s motivací a zájmem jednotlivce. Na začátku školní docházky převažuje pozornost bezděčná, která není záměrně ovládaná vůlí. V tomto věku je pro děti záměrná pozornost značně vysilující. Záleží od konkrétních podnětů. Pro malého školáka je náročné udržet pozornost a nenechat se rozptýlit okolními podněty. Vizually prezentované informace mají delší trvání na rozdíl od sluchových podnětů, které rychle mizí, a proto jsou vhodnějším nástrojem k udržení pozornosti žáka. Koncentrace je jednou ze složek a požadavků školní zralosti.

(srov. Bartoňová 2007, Vágnerová 2000).

4.2.6 Představy a fantazie

Člověk si vytváří od dětství představy, které jsou ovlivněny především prostředím, ve kterém se pohybuje a žije. Vznikají působením okamžiku a bezprostředními zážitky. Čím je prostředí podnětnější, tím pestřejší mohou dětské představy být. Školnímu dítěti představy nahrazují jednotlivé pojmy. Jejich bohatost rovněž může úzce souviset s rozvojem myšlení, fantazií dítěte a školní úspěšností. Fantazie je základním kamenem tvořivosti, a proto není žádoucí fantazii u dětí potlačovat, ale ve vhodných chvílích pouze usměrňovat, aby se dítě úplně nevzdálilo reálnému životu. (Trpišovská, 2004)

4.2.7 Řeč a jazykové kompetence

Hlavními dvěma faktory ovlivňujícími vývoj řeči jsou vnitřní a vnější faktory.

Na vnější faktory působí vývoj intelektu společně s schopnostmi a organickými dispozicemi dítěte. Vnější faktory zahrnují prostředí, kde dítě žije a vyrůstá, vzor rodiny a blízkého okolí, které na dítě působí. Přebírá zvukové, řečové gramatické normy svého okolí. Vnitřní faktory ovlivnit nelze, jsou vrozené. S těmito znaky mluveného projevu u dětí se můžeme setkat s nástupem do první třídy. (Klenková, 2000)

Řadí se k nim:

- ❖ Znaky, které vyplývají z formy projevu, který dítě odposlouchá z prostředí, ve kterém žije (jde především o nespisovné tvary národního jazyka, dialekty, obecnou češtinu).
- ❖ Nepřipravenost projevu, kdy dítě nadměrně využívá vsuvky, dělá časté pauzy v mluvě, porušuje syntax či opakuje některá slova.
- ❖ Časté užívání ukazovacích zájmen místo konkrétních pojmenování. Dítě se snaží o navázání kontaktu s posluchači používáním preparativních výrazů.
- ❖ Formu dialogu dítě doplňuje o nonverbální prostředky, jako je gestikulace, přehnaná mimika a paralingvistické projevy, kterými dává najevo v partnerské komunikaci, zda projev sleduje a chápe.

- ❖ Situačnost projevu (projev dítěte je spojen s konkrétní situací, bez které by projev sám o sobě nedával smysl.
- ❖ Expresivnost projevu (ve velké míře využívá citově zabarvená slova, ať už jde o zdobněliny, hanlivá slova, expresivní přehnanou mluvu, kterou se může vyznačovat slovní zásoba žáka. Dalším znakem může být časté užívání vět rozkazovacích a tázacích.
- ❖ Nedostatečná slovní zásoba. Žáci odpovídají na otázky jednoslovně, neumí popsat děj v rozvitých větách, děj.

(In Hauser, 2007)

PRAKTICKÁ ČÁST

Motto: „Neustále běhat a vždy něco dělat je jistým důkazem zdravého těla a čerstvé mysli. Ať se proto dítě o cokoli pokusí, nesmíme mu v tom bránit, ale spíše je potřeba ho podporovat, aby to, co dělá, dělalo rozumně,“ J.A. Komenský.

5 Cíl praktické části

V empirické části diplomové práce popisují navržené lekce a práci s dětmi prvního stupně ZŠ v jednotlivých ročnících v rámci projektu Svatá Voršila. Základem praktické části je též akční výzkum.

Cílem je porovnání použitých metod dramatické výchovy z hlediska funkčnosti, vzhledem k věku a vývojovým specifikům žáků jednotlivých ročníků. Zamýšlím se nad významem použití těchto metod s žáky prvního stupně ZŠ.

Obsahem praktické části je 5 lekcí zrealizovaných v třídách prvního stupně, tj. od prvního do pátého ročníku, přizpůsobených pro danou věkovou skupinu. Součástí je hodnocení a reflexe projektu i jednotlivých lekcí.

Děti dostaly dotazníky, které prověřily znalosti k danému tématu před samotným projektem a po jeho realizaci. Každý dotazník byl uzpůsobený pro danou věkovou kategorii.

Dále zjišťuji, zda učitelé v těchto pěti třídách na prvním stupni využívají ve výuce metody dramatické výchovy, do jaké míry, v jakých předmětech a co bylo pro ně z realizovaných lekcí inspirativní.

6 Výzkumné metody

Součástí praktické části diplomové práce jsou **dva typy výzkumu**, kdy jsem využila různé metody práce.

První jsem k šetření o nabytých znalostech před a po projektu využila **kvalitativní dotazník**.

6.1 Druhy použitých dotazníků

- ❖ Standardizovaný
- ❖ otevřené otázky
- ❖ polstrukturovaný

Druhou aplikovanou metodou je **akční výzkum**, který má za úkol zjistit jaký vliv mají na práci žáka metody dramatické výchovy. Zde řeším a hledám cesty, které vedou k žádoucím změnám a motivaci v učení dětí. Akční výzkum zahrnuje fázi akce, vyhodnocení a reflexi. Výsledky těchto šetření porovnávám v hodnotící části projektu.

6.2 Výzkumné otázky

1. Jaký vliv má využití metod dramatické výchovy na kognitivní funkce dětí mladšího školního věku?

2. Které metody dramatické výchovy a projektového vyučování jsou vhodné pro žáky prvního stupně ZŠ z hlediska funkčnosti, vzhledem k věku a vývojovým specifikům žáků jednotlivých ročníků?

3) Do jaké míry děti mladšího školního věku rozumí probranému učivu a pamatují si probraná téma, díky využití metod dramatické výchovy a projektového vyučování?

Výzkum

První dotazník pro děti se zaměřuje na znalosti o svaté Voršile, která je patronkou Voršilského řádu. Děti se o ní učí v hodinách náboženství. Pět dotazníků je zpracovaných tak, aby byly vhodné pro konkrétní vývojový stupeň prvostupňových žáků v jednotlivých třídách.

7 Charakteristika školy a koncept hodnotového vzdělávání v ZŠ sv. Voršily v Praze

Projekt byl realizován ve škole ZŠ svaté Voršily. Jde o školu církevní, s rozšířenou výukou jazyků a s důrazem kladeným na rozvoj duchovních hodnot. Vzdělávání a výchovné působení má základ v etických a křesťanských hodnotách. Snahou vedení a sester Voršilek (zřizovatelek) je vytvořit bezpečné, přátelské prostředí za spolupráce školy a rodiny.

Heslem školy, které doplňuje etické a morální hodnoty školy je heslo „**SERVIAM – Budu sloužit**“

Podtrhuje význam a poslání člověka jako takového, který žije a pracuje ve prospěch společnosti, a nikoliv jen sám pro sebe. Symbolizuje životní postoj vedoucí k svědomité práci, pokoře, skromnosti, úctě k sobě i druhým. Základem hodnotového vzdělávání této školy je deset cností Voršilského stromu, které prostupují napříč výchovou, výukou i veškerými aktivitami školy. Heslo „Serviam“ je společným heslem pro voršilské školy na celém světě.

Nad velkým křížem Ježíše pole hvězd – souhvězdí Malé Medvědice (Ursuly), osvětluje cestu k Lásce bez hranic.

SERVIAM – znamená „budu sloužit“.

Budete žít tímto slovem SERVIAM a sloužit Bohu, církvi, vlasti, rodině, v radostné oddanosti svým bližním. Sloužit v poslušnosti a v lásce, a tak dojdete posvěcení.

7.1 Koncept hodnotového vzdělávání v ZŠ sv. Voršily v Praze tvoří Voršilský Strom viz obrazová Příloha 30, str. XXXI

Deset ctností Voršilského stromu

- ❖ Spolu je nám dobře
- ❖ Ctíme pravidla
- ❖ Vnímáme a nasloucháme
- ❖ Jednáme poctivě
- ❖ Dáváme a přijímáme
- ❖ Přemýšlíme a radujeme se
- ❖ Máme víru a naději
- ❖ Jsme odvážní a vytrvalí
- ❖ Máme se rádi
- ❖ Vážíme si okolí

7.2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A DRAMATICKÁ VÝCHOVA

V RÁMCI ZŠ SV. VORŠILY V PRAZE

Od školního roku 2016/17 až do dnešních dní je dramatická výchova v ZŠ sv. Voršily vedena jako samostatný předmět. Z počátku se vyučovala pouze na 2. stupni v šestých a sedmých třídách. V rámci revize a úpravě ŠVP i vzdělávacího programu došlo k změnám.

Od školního roku 2021/22 ubyla hodinová dotace pro dramatickou výchovu na druhém stupni, a tak výuka dramatické výchovy v sedmých třídách byla zrušena. Dotaci naopak získal předmět IT (informační technologie).

Ve stejném roce přibyla hodinová dotace dramatické výchovy pro první stupeň. Dramatická výchova je dnes vyučována také ve třetích třídách této školy. Hodinová dotace dramatické výchovy v ZŠ sv. Voršily tedy zůstala zachována a na druhém stupni mají děti v 6. třídách 4 vyučovací hodiny a 4 vyučovací hodiny se realizují týdně v třetích třídách. Hodinová dotace činí tedy celkem 8 vyučovacích hodin týdně.

Dramatickou výchovu zde učí kolegyně, která je absolventkou DAMU se zaměřením na vyučování dramatickou výchovu. V rámci podmínek pro výuku dramatické výchovy škola občas zápolí s nedostatkem a nevhodností prostoru k výuce tohoto předmětu.

Dříve celou situaci komplikovala pandemie koronaviru, kdy kolegyně, která učí dramatickou výchovu u nás i na jiné střední škole, musela být hodně vynalézavá v online výuce. Nyní je situace komplikovanější, také kvůli hromadnému přílivu ukrajinských žáků přecházejících před válkou. Práce v takto namíchaných třídách je pedagogickou výzvou. Je nezbytně nutné vymýšlet způsoby a aktivity, do kterých lze zapojit zahraniční žáky, u kterých přetrvává částečná jazyková bariéra.

7.2.1 Předmět dramatická výchova se vyučoval v ZŠ sv. Voršily od roku 2016 až do roku 2021 ŠVP dle níže uvedených obecně platných výstupů:

- ❖ *Žák uplatňuje kultivovaný mluvený a pohybový projev, dodržuje základy hlasové hygieny a správného držení těla,*
- ❖ *propojuje somatické dovednosti při verbálním a neverbálním vyjádření, na příkladech doloží souvislosti mezi prožitkem a jednáním u sebe i druhých,*
- ❖ *rozvíjí, variuje a opakuje herní situace (samostatně, s partnerem, ve skupině), přijímá herní pravidla a tvořivě je rozvíjí,*
- ❖ *prozkoumává témata z více úhlů pohledu a pojmenovává hlavní téma a konflikt; uvědomuje si analogie mezi fiktivní situací a realitou,*
- ❖ *přístupuje k dramatické a inscenační tvorbě jako ke společnému tvůrčímu procesu, ve kterém přijímá a plní své úkoly, přijímá zodpovědnost za společnou tvorbu a prezentaci jejího výsledku. (ŠVP)*

Učivo

- ❖ *základy kultivovaného mluvního a pohybového projevu, základy hlasové hygieny a správného držení těla*
- ❖ *práce s dechem, správné tvoření hlasu, držení těla*
- ❖ *verbální a neverbální komunikace*
- ❖ *etudy, improvizace*
- ❖ *vstup do role, jevištní postava*
- ❖ *dramatizace literární předlohy dramaturgie, režie, herecká práce (ŠVP)*

8 Dotazníky pro jednotlivé třídy

Ukázky dotazníků viz Příloha 3, str. III

8.1 Standardizovaný dotazník pro 1. třídy

Děti první třídy dostaly standardizovaný dotazník, kde měly **dvě** stručné jednoduše položené **uzavřené otázky**. Úkolem bylo zakroužkovat správnou odpověď anebo obrázek. Snažila jsem se o zajímavý dotazník obsahující také barevné obrázky, který by upoutal pozornost dětí a nemusely by jej zdlouhavě číst. Stejně otázky dostaly na konci lekce.

Dotazník ověřoval vědomosti před lekcí a po lekci, měl porovnat, co děti věděly a co si zapamatovaly. Tento druh dotazníku jsem zvolila proto, že děti se v první třídě učí teprve číst a psát, taky aby nemusely dlouze a složitě odpovídat slovy anebo ve větách. Také jsem předpokládala, že by nemusely udržet pozornost u dalších aktivit, kvůli únavě z psaní.

8.2 Standardizovaný dotazník pro 2. třídy

Ukázky dotazníků viz Příloha 4, str. IV

Ve druhé třídě jsem opět použila dotazník tohoto typu, kvůli výše uvedeným důvodům, ale přidala jsem jednu otázku navíc, aby to děti druhé třídy měly o trochu náročnější. Dotazník tedy obsahoval **tři uzavřené jednoduché otázky**, kde děti kroužkovaly správné odpovědi anebo obrázky.

8.3 Polostrukturovaný dotazník pro 3. třídy

Ukázky dotazníků viz Příloha 5, str. V

Ve třetí třídě dostaly žáci dotazník se **čtyřmi** otázkami, z nichž **dvě** otázky byly **uzavřené**, (také v kombinaci s kroužkováním obrázků) a **dvě otevřené**. Snažila jsem se o pestrost otázek a také jsem předpokládala, že děti umí už číst i psát a mají bohatší slovní zásobu ze školní výuky, tudíž jsou schopny formulovat jednoduchou odpověď. Chtěla jsem zařadit otázky, které by pomohly rozvoji vyjadřování, třídění myšlenek a o jejich následné zaznamenání.

8.4 Polostrukturovaný dotazník pro 4. třídy

Ukázky dotazníků viz Příloha 6, str. VI

Ve čtvrté třídě obsahoval **čtyři** otázky, z nichž **jedna** otázka byla **uzavřená**, (kroužkování obrázků) a **tři otevřené**. Zde také bylo mým záměrem využít pestrost otázek a také jsem předpokládala, že děti dobře čtou, píšou a disponují bohatší slovní zásobou ze školní výuky a z prostředí školního i mimoškolního kolektivu, tudíž jsou schopny formulovat jednoduché odpovědi. Cílem těchto otázek bylo nejen ověřit znalosti, ale učit se třídřit myšlenky, zaznamenávat myšlenky a správně formulovat odpovědi.

8.5 Otevřené otázky pro 5. třídy

Ukázky dotazníků viz Příloha 7, str VII

V pátém ročníku jsem vytvořila dotazník z **pěti otevřených** jasně položených **otázek** z několika důvodů. Děti v naší škole mají výuku náboženství od první třídy. V pátém ročníku se předpokládá, že mají ucelenější povědomí o patronce voršilského řádu. Mohou se o ní dozvědět nejen z hodin náboženství, ale i různých školních akcí a projektů, které zahrnují aktivity spojené s poznáváním voršilského školství a řádu svaté Voršily. Dalším důvodem bylo přispět k rozvoji komunikativních kompetencí, formulace odpovědi, třídění informací a přemýšlení o souvislostech. Otázky prověřují více do hloubky znalosti daného tématu. Děti už umí dobře číst a psát, nepotřebují dopomoc obrázků.

9 PROJEKT SVATÁ VORŠILA

9.1 Návrh projektu

Hlavní smysl (záměr) projektu

Pro učitele

Zrealizovat projekt za použití metod dramatické výchovy a tím děti seznámit s legendou o svaté Voršile, patronkou školy, kterou žáci navštěvují. Rozvoj klíčových kompetencí a kognitivních funkcí.

Pro žáky

Děti se seznámí s legendou o svaté Voršile anebo prohloubí již nabitě vědomosti o této světici. Žáci se učí skupinové spolupráci a rozvíjí klíčové kompetence a kognitivní funkce. Pomocí dramatizace se učí řešit konflikt a složité životní situace za pomoci hry „jako“.

Výstup projektu

Zhotovení nástěnky na téma legendy o svaté Voršile, výstava výtvarných prací dětí ve třídě a na chodbách školy.

Charakteristika projektu

(dle kritérií popsanych v teoretické části této diplomové práce)

Podle účelu: problémový

Podle navrhovatele: umělé – připravené a navržené pedagogem

Podle počtu zúčastněných: kolektivní (třídní)

Podle času: střednědobý (5 dní)

Podle místa: školní

Podle velikosti: malý

Podle oboru: mezioborový (vlastivěda, zeměpis, dějepis, výtvarná výchova, hudební výchova)

Podle charakteru: převážně s praktickým zaměřením

Podle zúčastněných škol: školní (třídní)

Cíle projektu směrem k učiteli

kognitivní:

Pedagog dětem vysvětlí pojmy „světice, řádová sestra, ratolest, atribut, mučedník, korouhev, Hunové, symbol, družky“. Společně s dětmi vyjmenujeme zdroje, kde by se daly najít informace k svaté Voršile a době ve které žila. Hledáme v mapě místo, kde se svatá Voršila narodila, trasu odkud a kam se plavila, kde byla pokřtěna a zabita. Z legendy se děti pokusily vyvodit, v jaké době Voršila žila, jak asi vypadala její kultura a jaké měla postavení.

afektivní:

Děti se učí vyjadřovat pomocí verbálních i nonverbálních prostředků. Na základě atributů z obrázků vymýšlí příběh o svaté Voršile. Třídí myšlenky a formulují logické souvislé věty spojené do příběhu. Učitel dbá na srozumitelnost a kultivovaný projev žáka. Děti dostanou prostor pro vyjádření vlastních nápadů, myšlenek a postojů. Zhodnotí a reflektují vlastní i skupinovou práci. Učitel po celou dobu projektu poskytuje žákům zpětnou vazbu. Děti aktivně naslouchají, reagují a spolupracují, pomáhají si. Oceňují a kriticky hodnotí vlastní i společnou práci. Navrhují vlastní řešení problému s následnou dramatizací a vysvětlením zvoleného postupu řešení problému. Usměrnování nežádoucího chování se zpětnou vazbou.

psychomotorické:

Děti vytvoří logický, srozumitelný a čitelný záznam myšlenkové mapy. Čitelně vyplňují dotazníky. Učí se orientovat v zeměpisné mapě a pohybu v prostoru. Získávají cit pro rytmus v hudebních aktivitách.

Cíle projektu směrem k žákovi**kognitivní:**

Děti se jako první snaží vysvětlit pojmy „světice, řádová sestra, ratolest, atribut, mučedník, korouhev, Hunové, symbol, družky“.

Vyjmou zdroj, ve kterých lze vyhledat dostupné informace o svaté Voršile a snaží se vyvodit, proč právě tam by je hledaly. V mapě vyznačí trasu, kudy plula Voršila se svojí družinou.

afektivní:

Děti se učí vyjadřovat vlastní postoje, názory a utváří si hodnotový řebříček. Navrhují řešení problémů, které se objeví v rámci projektu. Oceňují a kriticky hodnotí práci svoji i druhých. Učí se spolupráci, vzájemné pomoci, soucitu a empatii. Uvědomují si důležitost nastavení pravidel ve hře i v práci. Po celou dobu projektu se uplatňuje vzájemná zpětná vazba.

sociální:

Děti pracují ve dvojicích a v obměňujících se různorodých skupinách, aby se zamezilo vylučování jednotlivců z kolektivu. Učí se spolupráci a vzájemné pomoci. Prohlubují se vzájemný respekt a zdokonalují komunikační dovednosti. Vzájemně si naslouchají, oceňují, učí se přijímat jiný názor, kriticky přemýšlí, argumentují, reagují na spolužáky, učí se kultivované diskusi. Rozdělují si úlohy ve skupině a jednotlivé role. Učí se kompromisu a spravedlivému dělení dílčích úkolů.

Metody:

Projektová metoda je souborem jednotlivých dílčích metod.

K členění metod v tomto projektu jsem využila taxonomii J. Maňáka

(Maňák, Švec, 2003, s.49, tab.3).

9.6 Organizační formy projektové výuky:

1) Organizační formy výuky podle charakteru výukového prostředí:

- ❖ výuka ve třídě

2) Organizační formy projektové výuky podle délky trvání:

- ❖ vyučovací hodina
- ❖ dvouhodinová výuková jednotka
- ❖ tříhodinová vyučovací jednotka

Organizační formy výuky dělím dle taxonomie J. Maňáka (Maňák, J., Nárys didaktiky, 1995, s.46).

Činnosti a organizace projektu

V úvodu i na konci jednotlivých lekcí děti dostanou dotazníky o svaté Voršile, kdy prověřím jejich dosavadní znalosti a nově nabyté zkušenosti.

Bude následovat motivační kruh s aktivitami, které podněcují představivost a rozvíjí komunikační schopnosti. Tyto činnosti zahrnují vysvětlení pojmů, které děti nemusí znát.

Budou odůvodněny skutečnosti, proč je svatá Voršila zobrazována na obrazech s jednotlivými atributy. Děti se za pomoci těchto atributů pokusí vymyslet ve skupinách životní příběh této světice.

Po přečtení legendy o svaté Voršile děti vytvoří myšlenkovou mapu spojenou s vlastnostmi svaté Voršily.

Budou následovat další aktivity spojeny s dramatisací legendy o svaté Voršile, které budou vyžadovat jednání a tvůrčí přístup. Aktivity podrobně popíšu v jednotlivých lekcích projektu.

V závěrečné části projektu, děti napíšou dopis svaté Voršile. Součástí bude reflexe celého projektu.

Hodnocení projektu

Děti spolu s učitelem v každé třídě reflektují společnou i vlastní práci na projektu.

Součástí hodnocení bude průběh projektovaných lekcí a výsledek projektu, jeho částí a sebehodnocení a přínosu jednotlivců pro skupin.

10 Scénáře projektu pro jednotlivé třídy a výsledky dotazníkových šetření

10.1 Scénář lekce pro 1. třídu

Legenda O svaté Voršile

<http://www.zssv.cz/priloha/5065eef8506a0/svata-vorsila-56226a39ca4c6.pdf>

Lekce: 1. ročník

Počet přítomných dětí ve třídě: 25

Věk: 6-7 let

Čas: 50 min.

Téma lekce: život, duchovní hodnoty a cnosti svaté Voršily

Cíl lekce:

Cíle sociální:

- ❖ podpora pozitivních sociálních vztahů a spolupráce ve skupině, řešení problémů

Cíle osobnostní:

- ❖ utváření duchovních, morálních a etických hodnoty
- ❖ rozvoj logického myšlení a propojování souvislostí

Cíle dramatické výchovy:

- ❖ rozvoj tvořivosti
- ❖ rozvoj komunikačních a pohybových dovedností, vyjadřovat myšlenky samostatně a smysluplně
- ❖ rozvoj prostorového cítění, uměleckého cítění a smysl pro rytmus
- ❖ rozvoj poznávacích funkcí

Pomůcky:

Dotazníky pro děti i pro učitele, balicí papír, psací potřeby, čisté papíry, kartičky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna, korouhev, královská koruna a šíp), samolepky s jednotlivými profesemi, Obrázky svaté Voršily, mapa, orfovy nástroje, šátky, panenka – miminko.

Podmínky:

Středně velká slunná třída s kobercem v zadní části třídy. Abychom získali více prostoru, lavice jsme přesunuli k dvěma stěnám třídy.

Obeznamení s tématem lekce:

Učitelka dětem naznačí téma hodiny, kterým je svatá Voršila, její život, duchovní hodnoty a cnosti.

Dotazník před aktivitami viz Příloha 3, str. III (Ukázka prázdných dotazníků, otázky dotazníku 1. třídy)

(Zakroužkuj správnou odpověď)

Dotazník se stejnými otázkami děti dostanou po skončení lekce.

Zahřívací hra

Je určen jeden hráč, který představuje čápa a jeho úkolem je chytat děti. Učitel i děti říkají říkanku a klapou při tom nataženýma rukama před sebou (představují zobák čápa). Říkanka zní takto: "*Čáp ztratil čepičku, mela barvu barvičku ...*". Na místo doplněných teček učitel vymyslí nějakou barvu, např. modrou, zelenou. Děti mají za úkol co nejrychleji zmíněnou

barvu najít a dotknout se jí. Nesmí se jí však dotknout sami na sobě. Jakmile se vybrané barvy dotknou, jsou v bezpečí před čápem. Dokud se však barvy nedrží, může je čáp chytit. Koho chytne jako první, vystřídá si s ním místo a stává se čápem pro další kolo.

Zdroj: <https://www.hranostaj.cz/hra1472>

Kimova hra

Na koberci leží obrázky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna, korouhev, královská koruna a šíp). Děti dostanou pokyn, aby si obrázky pořádně prohlídly. Učitelka obrázky přikryje a ptá se dětí, jestli si pamatují, co bylo na obrázcích. Děti se snaží vyjmenovat předměty vytištěné na obrázcích. Učitelka dětem prozradí, že se jedná o atributy patronky voršilského školství, se kterými bývá zobrazována. Pobídne děti k tomu, aby popřemýšlely, kde ve škole mohou najít sochu svaté Voršily s šípem v ruce. Děti odhalí, že sv. Voršilu mohou najít ve školní kapli.

Imaginativní hra

Děti dostanou úkol vymyslet ve skupinách po pěti, krátký příběh o svaté Voršile, který musí souviset s předměty na obrázcích. Stačí, když dítě vymyslí jednu větu na obrázek, který si vybralo. Děti se zkusí domluvit a vyberou si každé jiný obrázek. Dostanou čas na poradu a přípravu krátkého příběhu. Všechny skupiny se vystřídají a povypráví své smyšlené příběhy.

Čtení legendy o svaté Voršile – viz Příloha 1, str. I

Myšlenková mapa – postava na balicím papíru

Učitelka položí doprostřed koberce balicí papír, na kterém je nakreslený obrys svaté Voršily. Postavu mohou děti dokreslit a vyzdobit. Na papír vpisují vlastnosti, které myslí, že svatá Voršila měla. Učitelka pomáhá prvňákům s psaním.

Motivace před hrou na „jako“: Učitelka se ptá dětí, zda někdy zažily situaci, že nechtěly poslechnout rodiče. Děti uvádí příklady ze života. Dále pak s dětmi rozebírá následky jejich jednání.

Hra „jako“

Děti se rozdělí do dvou skupin. Jedna skupina jsou rodiče Voršily a druhá skupina jsi hraje na to, že Voršilou. Učitelka zadá situaci, že se rodiče snaží Voršilu přemluvit, aby se nevydávala na dalekou plavbu a zůstala doma. Druhá skupin (Voršil) chce rodiče přesvědčit, že chtějí vyplout do světa. Děti vzájemně argumentují, proč vyplout anebo zůstat doma.

Závěrečná reflexe s dětmi

Které aktivity vás nejvíc bavily a proč? Na balicí papír jsme vypsali kladné vlastnosti Voršily. Které vlastnosti si ceníš ty na svých kamarádech? Je nějaká vlastnost, kterou měla svatá Voršila a ty bys jí chtěl mít taky? Která část čteného příběhu tě nejvíc zaujala a proč? Co sis ještě zapamatoval z dnešní lekce?

Odpovědi

Děti na tyto otázky odpovídaly poměrně jednoznačně a na první otázku odpovídaly, že je bavilo všechno, ale nejvýš pohybová hra, imaginativní hra, kdy vymýšlely krátký příběh a psaní vlastností na balicí papír. Na otázku, kterou vlastnost si cení na kamarádech jednoduše odpovídaly, když je někdo hodný, rozdělí se, nepomlouvá, pomáhá. K otázce, kterou vlastnost bys chtěl mít stejnou jako svatá Voršila, často odpovídali: odvaha, statečnost. V příběhu dívky převážně zaujala statečnost svaté Voršily a jejích družek. Klukům připadalo akční napadení lodi a plavba lodí. Děti si ze samotné lekce zapamatovaly poměrně velkou část. Předtím si řada z nich myslela, že Voršila byla řádová sestra. Po projektu už všichni věděli, že byla britská princezna, které se nechtěla vdávat, ale chtěla sloužit Bohu.

10.2 Reflexe lekce

Lekci jsem si připravila pro děti první třídy u kolegyně, která nyní končí studium učitelství prvního stupně na pedagogické fakultě. Kolegyně má zaměření hudební výchova, ale i tak prošla základy vyučováním metod dramatické výchovy. Protože byla čtvrtá vyučovací hodina, děti byly značně unavené a trochu nepozorné, ale bylo vidět že je lekce baví. Snažila jsem se vytvořit pro děti jednoduchý srozumitelný dotazník, kterému by rozuměly a neunavilo by je vyplňování otázek.

Děti v tomto věku jsou schopny hry v roli na úrovni simulace a alterace, ale nejsou schopny charakterizace postav, kde se jedná spíše o „psychologické herectví s porozuměním postavě na základě vnějších i vnitřních znaků, chování, motivu jednání apod.

Aktivita hry v roli byla proto volena tak, aby děti byly schopny ji pochopit a zvládnout. Je založena na jednání hráče. Děti ve hře „jako“, kdy se rozdělily na skupinu rodičů Voršily a skupinu Voršil, musely argumentovat a obhajovat svá rozhodnutí. Cílem této aktivity bylo zamyslet se nad pocity, vlastním jednáním a jednáním druhé strany a hledání společného řešení problému a kompromisu.

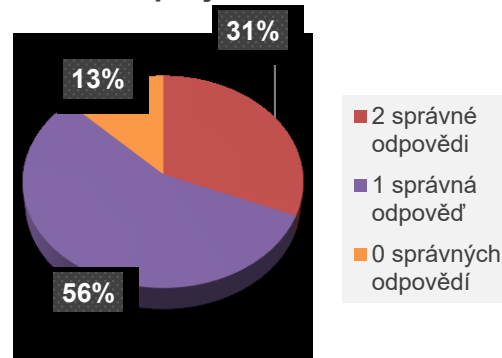
Největší úspěch dle mého názoru měla, Kimova hra, imaginativní hra, kdy děti vymýšlely krátké příběhy. Dále je bavila zahřívací pohybová hra. Vzhledem k poslední vyučovací hodině, kdy malé děti bývají unaveny, je pohybová hra „Čáp ztratil čepičku“ probrala a byly schopny ještě spolupracovat. Musela jsem vynaložit k zaujmutí více energie a motivace, která u některých dětí občas upadala. Nebylo jednoduché získat a udržet jejich pozornost. Z toho vyplývá, že je vhodnější pro tuto věkovou skupinu uskutečnit spíše v ranních hodinách, kdy jsou děti ještě schopny udržet pozornost a kázeň. Cíle byly z velké části naplněny a děti si odnesly mnoho nových informací.

10.3 Vyhodnocení odpovědí

Vyhodnocení dotazníku dětí PŘED projektem

- a) 2 správné odpovědi (všechny): 5 dětí
- b) 1 správné odpovědi (půlka): 9 dětí
- c) 0 žádná správná odpověď: 11 dětí

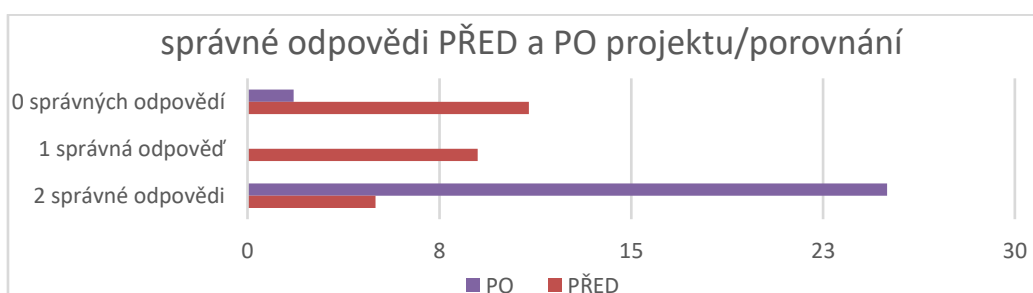
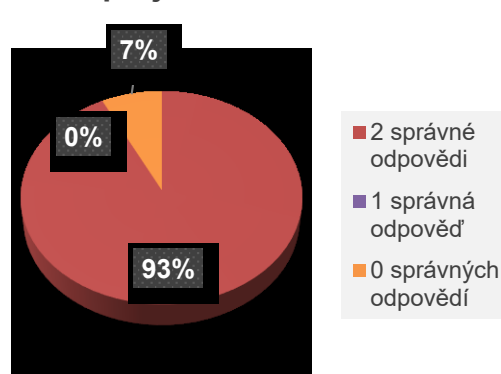
odpovědi na otázky před projektem

Vyhodnocení dotazníku dětí PO projektu

- a) 2 správné odpovědi (všechny): 23 dětí
- b) 1 správné odpovědi (půlka): 0 dětí
- c) 0 správných odpovědí: 2 děti

odpovědi na otázky po projektu

11 Scénář lekce pro 2. třídu

Legenda O svaté Voršile

<http://www.zssv.cz/priloha/5065eef8506a0/svata-vorsila-56226a39ca4c6.pdf>

Lekce: 2. ročník

Datum realizace: pondělí 2. 5. 2022

Počet přítomných dětí ve třídě: 24

Věk: 7-8 let

Čas: 50 min.

Téma lekce: život, duchovní hodnoty a cnosti svaté Voršily

11.1 Cíl lekce

Cíle sociální:

- ❖ podpora pozitivních sociálních vztahů a spolupráce
- ❖ empatie, vcítění se do pocitů druhých

Cíle osobnostní:

- ❖ utváření duchovních, morálních a etických hodnoty
- ❖ rozvoj logického myšlení a propojování souvislostí

Cíle dramatické:

- ❖ rozvoj tvořivosti a spolupráce ve skupině
- ❖ rozvoj komunikačních a pohybových dovedností, vyjadřovat myšlenky samostatně a smysluplně
- ❖ rozvoj prostorového cítění, uměleckého cítění a smysl pro rytmus

Pomůcky

Dotazníky pro děti i pro učitele, balicí papír, psací potřeby, čisté papíry, kartičky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna, korouhev, královská koruna a šíp)

Podmínky

Velká slunná třída s kobercem uprostřed třídy. Lavice uspořádány do tvaru čtverce, vedoucích kolem zdí třídy.

Obeznamení s tématem lekce

Děti jsou obeznámeny s tématem hodiny o svaté Voršile, jejím životě, duchovních hodnotách a cnostech.

Dotazník před aktivitami viz Příloha 4, str. IV (Ukázky prázdných dotazníků)

Ve druhé třídě jsem opět použila dotazník tohoto typu, kvůli výše uvedeným důvodům, ale přidala jsem jednu otázku, aby to děti druhé třídy měly o trochu náročnější. Dotazník tedy obsahoval **tři** uzavřené jednoduché otázky, kde děti kroužkovaly správné odpovědi anebo obrázky.

Dotazník se stejnými otázkami děti dostanou po skončení lekce.

Zahřívací hra

Bitva barev – pohybová hra

Každý hráč si vezme jeden dlouhý ústřížek krepového papíru (ocásek). Papír by měl být tak dlouhý, aby jej děti mohly dát za kalhoty a aby se dal vytáhnout.

Pravidla:

žlutí honí zelené

zelení honí modré

modří honí červené

červení honí černé

černí honí žluté

Pořadí je možné promíchat a přidávat nebo ubírat skupiny.

Hráči se rozmístí třídě a na signál píšťalky začíná hra. Komu je vytažen (proužek krepového papíru (ocásek) ten ze hry vypadává. Týmy, které zůstanou poslední, vítězí. Poté se můžou promíchat třeba náhodným způsobem hráči různých týmů.

Zdroj: <https://www.hranostaj.cz/hra1472>

Obeznamení s tématem lekce

Učitelka dětem naznačí téma hodiny, kterým je svatá Voršila, její život, duchovní hodnoty a cnosti.

Čtení legendy o svaté Voršile viz Příloha 1, str. I

<http://www.zssv.cz/priloha/5065eef8506a0/svata-vorsila-56226a39ca4c6.pdf>

Kimova hra

Na koberci leží obrázky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna, korouhev, královská koruna a šíp). Děti dostanou čas, aby si obrázky pořádně prohlédly. Učitelka obrázky přikryje a ptá se dětí, jestli si pamatují, na nich bylo. Děti se snaží vyjmenovat předměty vytištěné na obrázcích. Učitelka dětem prozradí, že se jedná o atributy patronky voršilského školství, se kterými bývá zobrazována na obrazech. Pobídne děti k tomu, aby popřemýšlely, kde ve škole mohou najít sochu svaté Voršily s šípem v ruce. Děti odhalí, že sv. Voršilu mohou najít ve školní kapli.

Imaginativní hra

Děti dostanou úkol vymyslet ve skupinách po šesti, krátký příběh na téma svaté Voršily, který musí souviset s předměty na obrázcích. Uvažují na tím, jak by obrázky mohly souviset s jejím životem. Stačí, když každé dítě vymyslí jednu větu na obrázek, který si vybralo. Společně poskládají souvislý příběh. Dostanou čas na poradu a přípravu krátkého příběhu. Všechny skupiny se vystřídají a povypráví své smyšlené příběhy.

Myšlenková mapa – postava na balicím papíru

Učitelka položí doprostřed koberce balicím papír, na kterém je nakreslený obrys svaté Voršily. Postavu mohou děti dokreslit a vyzdobit. Na papír vpisují vlastnosti, které myslí, že svatá Voršila měla. Učitelka pomáhá prvňákům s psaním.

Živé obrazy

Děti se rozdělí do skupin po šesti. Každá skupina dostane na lístečku jedno téma, které vystihuje určitou událost z života svaté Voršily. (například: oslava na zámku k narození svaté Voršily, křest svaté Voršily, napadení lodi sv. Voršily nepřítelem). Děti dostanou čas na přípravu scénky. Učitelka potom vyvolává postupně chronologicky skupinky, aby vznikl z těchto scén příběh od narození po smrt sv. Voršily. Děti v určité pozici čekají na cinknutí trianglu, kdy rozehrají scénku s daným tématem. Na druhé cinknutí se zastaví a zůstanou v té pozici, pohybu, který zrovna vykonávají.

11.2 Reflexe lekce:

Tato lekce se uskutečnila druhou vyučovací hodinu. Děti v tomto čase nebyly ještě tolik unavené, a tak se mi povedlo udržet jejich pozornost, až na jednoho hyperaktivního chlapce. Děti v této třídě si nejvíc užily závěrečné scénky (živé obrazy), pohybovou hru na sochy a Kimovu hru. Děti v tomto věku potřebují hodně pohybu, který jim přináší potěšení a uvolnění, a to dokazoval i rozhovor po zrealizované lekci. Kimova hra je zaujala proto, že musely hádat, jaké obrázky se skrývají pod šátkem. Jak už jsem popisovala v teoretické části, děti v tomto věku si nejvíce zapamatují informace, které působí na jejich smysly a mohou se stát prožitkem přímou zkušeností.

Dětem jsem obrázky nejprve ukázala a po chvíli jsem je zakryla. Děti si je snažily vybavit z krátkodobé paměti. Poté jsem se dětí před celou třídou ptala, co si z obrázků zapamatovaly. Nakonec jsem obrázky znovu odkryla.

K zapamatování tedy využívaly zrak, přemýšlení a vybavení si předmětů z krátkodobé

paměti a sluch, kdy slyšely od spolužáků názvy předmětů, které si vybavily. Že jsou děti schopny zapamatovat si odpovědi na otázky jsem ověřila dotazníkem tvořeným převážně z uzavřených otázek. Jediná otevřená otázka byla: „Napiš, co víš o svaté Voršile?“. Tuto otázku bych příště vynechala. Děti ve druhé třídě se teprve naučily psát a nejsou ještě schopny samy formulovat složitější věty. Vymyslet odpověď na tuto otázku samo o sobě vyžaduje soustředění, delší přemýšlení a formulaci odpovědi. Důležité je, aby děti neztratily mnoho času při vyplňování dotazníku a měly energii na další aktivity. V imaginativní hře a vymýšlení příběhu se ukázal rozdíl v komunikačních schopnostech dětí a ukázalo se, které děti mají podnětné zázemí v rodině. Myšlenková mapa byla pro děti atraktivní, protože řada z nich tuto činnost nikdy nevyzkoušela. Tato činnost učí děti přemýšlet v souvislostech a podporuje slovní zásobu. Děti se učí vyjadřovat a pojmenovávají vlastnosti. Dále hledají vhodná synonyma pro tyto výrazy. Živé obrazy děti bavily proto, že samy vymýšlely a odehrály různé situace. Chlapce bavila hra na přepadení lodi a děvčata slavnost na zámku uspořádaná k narození malé Voršily. Příště bych si dávala víc pozor na to, abych přesněji, stručněji a jasněji formulovala otázky k jednotlivým situacím a výjevům z života sv. Voršily. Menší děti potřebují stručné jasné zadání a pokyny. Celkově však myslím, že cíle projektu byly ve větší míře splněny.

Závěrečná reflexe s dětmi

Co se vám dnes nejvíc líbilo a proč? Co se nám des povedlo nejlépe, nejhůře? Jak příště předejít tomu, co se nám nepovedlo? Které kladné vlastnosti měla svatá Voršila? Které vlastnosti si ceníš ty na svých kamarádech? Co sis ještě zapamatoval z dnešní lekce? Za jakého jednání usuzuješ, že byla sv. Voršila Odvážná? Jakou odvážnou věc si v životě udělal ty?

Odpovědi

Děti v této třídě si nejvíc užily závěrečné scénky (živé obrazy), pohybovou hru na sochy a Kimovu hru. Jak samy uváděly, scénky se jim líbily proto, že si je mohly samy vymyslet. Pohybová hra jim připadala zábavná, kvůli tomu, že mohly měnit tempo pohybu a proměnit se na sochy. A Kimova hra se jim líbila proto, že mohly hádat. Na svaté Voršile ocenily

statečnost, stejně jako předešlá skupina prvňáků. Dětem se líbí u kamarádů, když je někdo hodný, nepere se, pomáhá, rozdělí se a není lakomý. Z dotazníku i z rozhovoru vyplynulo, že se děti dozvěděly a zapamatovaly si nové informace. Například to, že Voršila byla princezna, že s plavila s družkami po moři a že byla napadena a zastřelena šípem. Odvážné jednání viděly děti v tom, že Voršila se vydala na plavu, i když měla vidění, že bude zabita. Na otázku, jakou nejodvážnější věc děti udělaly, odpovídaly slovy, že se zastaly kamaráda, jedno dítě vyprávělo, že se bálo pejsků a povedlo se mu překonat strach a psa pohladit. Další se bálo vody a naučilo se plavat. Nejčastější odpověď byla, že se děti někoho zastaly i když se třeba bály.

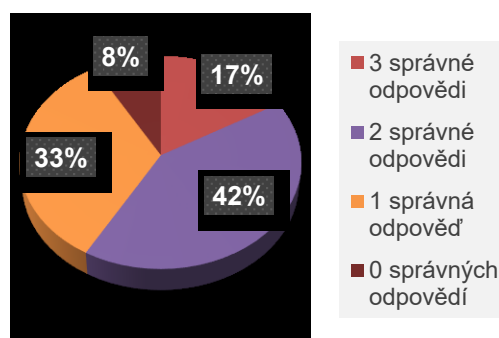
11.3 Vyhodnocení odpovědí

Vyhodnocení dotazníku dětí před projektem

1. otázka: Kdo byla svatá Voršila?

- a) 3 správné odpovědi: 4 děti
- b) 2 správné odpovědi: 10 dětí
- c) 1 správná odpověď: 8 dětí
- d) 0 správných odpovědí: 2 děti

odpovědi na 1. otázku před projektem

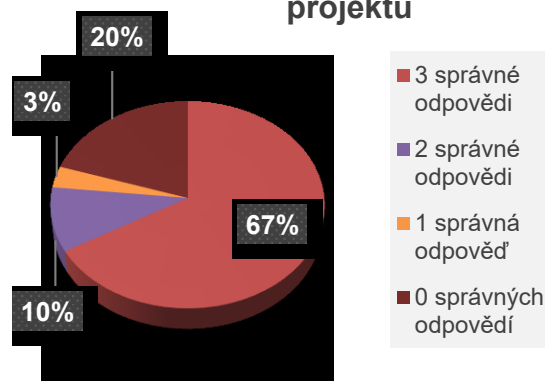

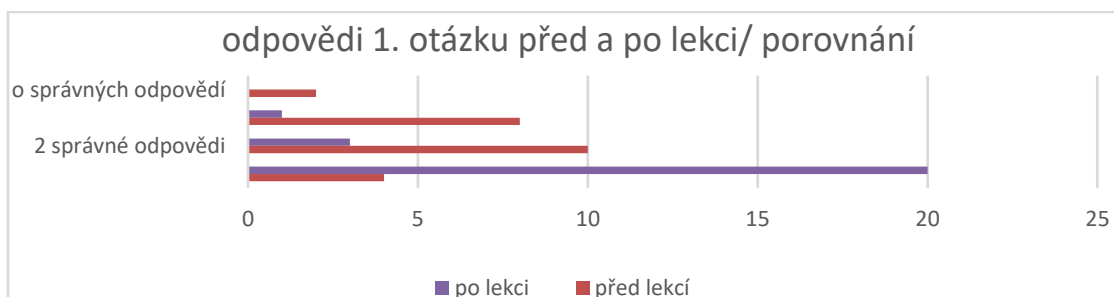
Vyhodnocení dotazníku dětí po projektu:

1. otázka: Kdo byla svatá Voršila?

- a) 3 správné odpovědi: 20 dětí
- b) 2 správné odpovědi: 3 děti
- c) 1 správná odpověď: 1 dítě

odpovědi na 1. otázku po projektu

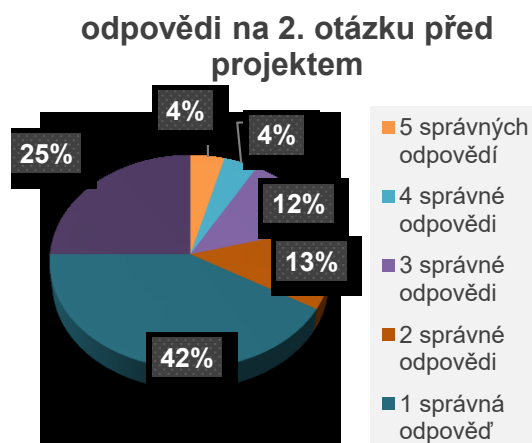

Vyhodnocení dotazníku dětí před projektem

2. otázka: S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

- a) 5 správných odpovědí: 1 dítě
- b) 4 správné odpovědi: 1 dítě
- c) 3 správné odpovědi: 3 děti
- d) 2 správné odpovědi: 3 děti
- e) 1 správná odpověď: 10 dětí
- f) 0 správných odpovědí: 6 dětí

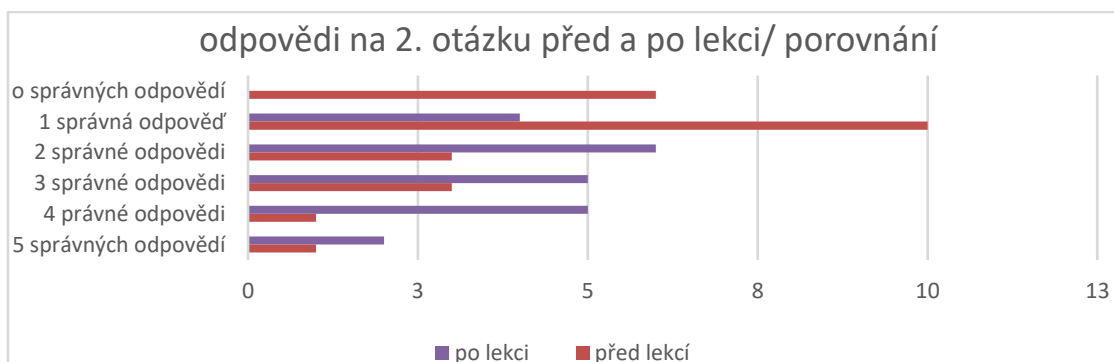

Vyhodnocení dotazníku dětí po projektu:

2. otázka: S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

- a) 5 správných odpovědí: 2 děti
- b) 4 správné odpovědi: 5 dětí
- c) 3 správné odpovědi: 5 dětí
- d) 2 správné odpovědi: 6 dětí
- e) 1 správná odpověď: 4 děti
- f) 0 správných odpovědí: 2 děti

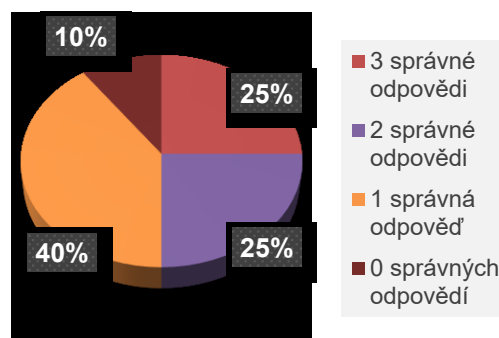

Vyhodnocení dotazníku dětí před projektem

3. otázka: Jak zemřela svatá Voršila?

- a) 3 správné odpovědi: 5 dětí
- b) 2 správné odpovědi: 5 dětí
- c) 1 správná odpověď: 8 dětí
- d) 0 správných odpovědí: 6 dětí

odpovědi na 3. otázku před projektem

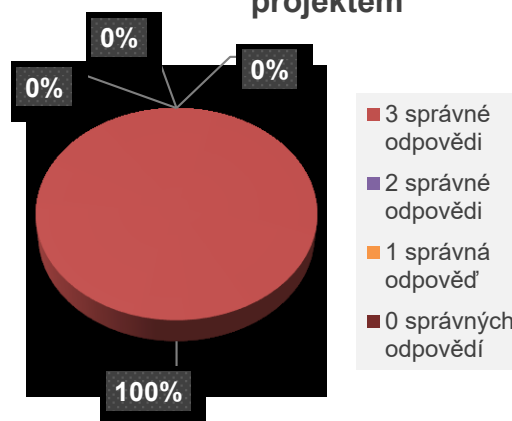

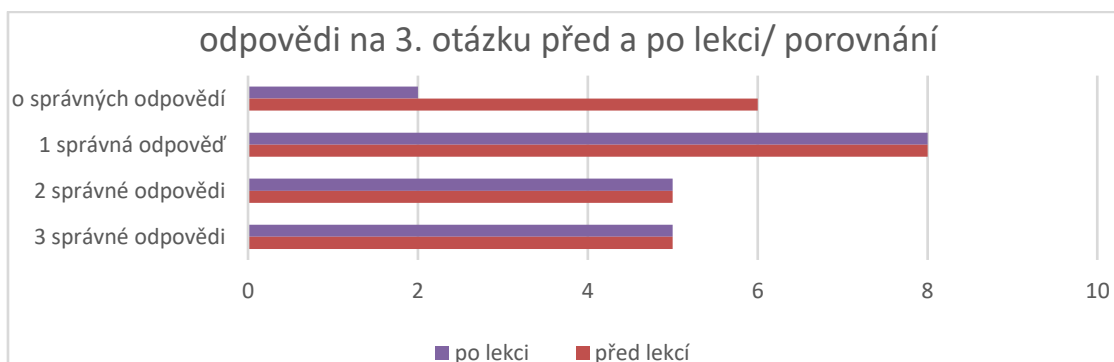
Vyhodnocení dotazníku dětí po projektu:

3. otázka: Jak zemřela svatá Voršila?

- a) 3 správné odpovědi: 24 dětí
- b) 2 správné odpovědi: 0 dětí
- c) 1 správná odpověď: 0 dětí
- d) 0 správných odpovědí: 0 dětí

odpovědi na 3. otázku před projektem

12 Scénář lekce pro 3. třídu

Legenda O svaté Voršile

<http://www.zssv.cz/priloha/5065eef8506a0/svata-vorsila-56226a39ca4c6.pdf>

Lekce: 3. ročník

Datum realizace: úterý 3. 5. 2022

Počet dětí přítomných ve třídě: 22

Charakteristika skupiny: 22 dětí z toho 10 chlapců, 12 dívek, 2 mají IVP a 2 jsou cizinci

Věk: 8-9 let

Čas: 90 min. (dvě vyučovací hodiny)

Téma lekce: život, duchovní hodnoty a cnosti svaté Voršily

12.1 Cíl lekce

Cíle sociální:

- ❖ podpora pozitivních sociálních vztahů, řešení konfliktů a spolupráce
- ❖ empatie, vcítění se do pocitů druhých

Cíle osobnostní:

- ❖ utváření duchovních, morálních a etických hodnoty
- ❖ rozvoj logického myšlení a propojování souvislostí

Cíle dramatické:

- ❖ rozvoj tvořivosti a spolupráce ve skupině
- ❖ rozvoj komunikačních a pohybových dovedností, vyjadřovat myšlenky samostatně a smysluplně

- ❖ rozvoj prostorového cítění, uměleckého cítění a smysl pro rytmus

Pomůcky

Dotazníky pro děti i pro učitele, balicí papír, psací potřeby, čisté papíry, bílé samolepky, šátek, kartičky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna, korouhev, královská koruna a šíp).

Podmínky

Lekce se odehrála ve středě velké třídě s kobercem umístěným v zadní části třídy. Třída má velká okna a je dobře osvětlena. Lavice uspořádané za sebou jsme odklidili na stranu, abychom měli více místa.

Obeznamení s tématem lekce

Děti jsou obeznámeny s tématem hodiny o svaté Voršile, jejím životě, duchovních hodnotách a cnostech.

Dotazník před aktivitami viz Příloha 5, str. V

Dotazník se stejnými otázkami děti dostanou po skončení lekce. Trochu se mění pouze zadání čtvrté otázky.

Zahřívací hra

Na sochy

Tato hra patří mezi rytmicky pohybové hry. Děti se v rámci hry pohybují zrychleně v rytmu bubínku, či jiného hudebního nástroje, třeba klavíru. Hlasitý úder na bubínek je znamením, aby se děti zastavily a napodobily nehybnou sochu, zůstaly v určitém zastaveném nedokončeném pohybu. Hýbat do rytmu se opět začnou až tehdy, když zazní znovu bubínek. V této hře je možné obměňovat rychlost chůze za pomoci zvuku bubínku, či jiného nástroje. Děti mohou střídat různé druhy pohybů (například: dupej jako slon, našlapuj opatrně, jako když tě něco pálí atd....

Tato pohybová hra učí děti pohotově reagovat na náhlé změny tempa rytmu, čímž si rozvíjejí své pohybové schopnosti, smysl pro tempo a rytmus.

Zdroj: <https://www.hravaskolka.cz/inspiracia-pre-ucitelov/10-napadu-na-skvele-pohybove-hry-diky-kterym-se-deti-rozhybou-raz-dva/>

Kimova hra

Na koberci leží obrázky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna, korouhev, královská koruna a šíp). Děti dostanou čas, aby si obrázky pořádně prohlédly. Učitelka obrázky přikryje a ptá se dětí, jestli si pamatují, co bylo na obrázcích. Děti se snaží vyjmenovat předměty vytištěné na obrázcích. Učitelka dětem prozradí, že se jedná o atributy patronky voršilského školství, se kterými bývá zobrazována na obrazech. Pobídne děti k tomu, aby popřemýšlely, kde ve škole mohou najít sochu svaté Voršily s šípem v ruce. Děti odhalí, že sv. Voršilu mohou najít ve školní kapli.

Imaginativní hra

Děti dostanou úkol vymyslet ve skupinách po šesti, krátký příběh na téma svaté Voršily, který musí souviset s předměty na obrázcích. Uvažují na tím, jak by obrázky mohly souviset s jejím životem. Stačí, když každé dítě vymyslí jednu větu na obrázek, který si vybralo. Společně poskládají souvislý příběh. Dostanou čas na poradu a přípravu krátkého příběhu. Všechny skupiny se vystřídají a povypráví své smyšlené příběhy.

Čtení legendy o svaté Voršile – viz Příloha 1, str. I

Hra v roli

(městečko v Británii)

Děti si vyberu samolepku s profesemi, které mohly existovat v období, kdy žila svatá Voršila (například: zahradník, kovář, stavitel, voják, vládce, služka, dvorní dáma, řádová sestra, princezna, královna, princezna, cukrářka, podkoní ...).

Učitelka povídá: Stáváte se lidmi v městečku, kde se narodila svatá Voršila, vykonáváte své denní řemeslo a potkáváte se na ulicích, řešíte denní problémy a povídáte si o své práci. Například cukrářka si může povídat se služkou o tom, co dnes zažili ve své práci. Nyní, až

cinknu na triangu, budete chodit po třídě jako po městě, a povídat si o své práci. Až cinknu podruhé, zastavíte se. První cinknutí znamená chůze po městě, hovor mezi lidmi, a na druhé se vždy zastavíte. V průběhu hovoru mohu měnit témata, o kterých si budete povídat. Například: narození malé Voršilky, oslava na narození Voršily na zámku, občané se snaží prodat své zboží atd...

Myšlenková mapa – postava na balicím papíru

Učitelka položí doprostřed koberce balicí papír, na kterém je nakreslený obrys svaté Voršily. Postavu mohou děti dokreslit a vyzdobit. Na papír píší vlastnosti, které si myslí, že měla svatá Voršila. Učitelka se snaží děti povzbudit k odpovědím řízeným rozhovorem a pomocí kladení otevřených otázek. Děti se snaží hledat vhodná přídavná jména a jejich synonyma.

Hra v roli

(scénky ze života Voršily)

Děti se rozdělí do skupin po šesti. Každá skupina dostane na lístečku jedno téma, které vystihuje určitou událost z života svaté Voršily. (Například: oslava na zámku k narození svaté Voršily, křest svaté Voršily, napadení lodi sv. Voršily nepřitelem.) Děti dostanou čas na přípravu scénky. Učitelka potom vyvolává postupně chronologicky skupinky, aby vznikl z těchto scén příběh od narození po smrt sv. Voršily. Děti v určité pozici čekají na cinknutí triangu, kdy rozehrají scénku s daným tématem. Na druhé cinknutí se zastaví a zůstanou v té pozici, pohybu, který zrovna vykonávají.

Závěrečná reflexe s dětmi

Co se vám dnes nejvíc líbilo a proč? Co se nám dnes povedlo nejlépe, nejhůře? Jak přistě předejít tomu, co se nám nepovedlo? Které kladné vlastnosti měla svatá Voršila? Které vlastnosti si ceníš ty na svých kamarádech? Co sis ještě zapamatoval z dnešní lekce? Z jakého jednání usuzuješ, že byla sv. Voršila odvážná? Jakou odvážnou věc si v životě udělal ty?

Odpovědi

Děti v této třídě si nejvíc užily závěrečné scénky (živé obrazy), pohybovou hru na sochy a Kimovu hru. Jak samy uváděly, scénky se jim líbily proto, že si je mohly samy vymyslet.

Pohybová hra jim připadala zábavná kvůli tomu, že mohly měnit tempo pohybu a proměňovat se na sochy. A Kimova hra se jim líbila proto, že mohly hádat, co se ukrývá pod šátkem.

Na svaté Voršile ocenily statečnost, stejně jako předešlá skupina prvňáků. Dětem se líbí na kamarádech, když je někdo hodný, nepere se, pomáhá, rozdělí se a není lakomý. Z dotazníku i z rozhovoru vyplynulo, že se děti dozvěděly a zapamatovaly si nové informace. Například zjistily, že Voršila byla princezna, která se plavila s družkami po moři. Byla na zpáteční cestě napadena a zastřelena šípem. Nechala se v Kolíně na Rýnem pokřtít i s družkami. Někdo si také pamatoval, že jméno Ursula-Voršila znamená „malá medvědice“, co v překladu znamená malý vůz (souhvězdí). Na mapě hledali cestu, kudy panna s družkami plula.

Odvážné jednání viděly děti v tom, že se sv. Voršila vydala na plavbu, přesto, že měla vidění, v kterém byla zabita. Děti si také pamatovaly, že se svatí často zobrazují s ratolestí, která je symbolem mučednictví.

Na otázku, jakou nejodvážnější věc děti udělaly, odpovídaly slovy, že se třeba zastaly kamaráda, když to potřeboval, pomohli slabšímu v nesnázích. Jedno dítě vyprávělo o tom, že se bálo pejsků, později se mu povedlo překonat strach a psa pohladit. Další se bálo vody a naučilo se plavat.

12.2 Reflexe lekce

Tato lekce se uskutečnila druhou vyučovací hodinu. Děti v tomto čase nebyly ještě tolik unavené, a tak se mi povedlo udržet jejich pozornost, až na jednoho hyperaktivního chlapce a jednoho cizince, kteří občasným pošťuchováním dětí lekci narušovali. Snažila jsem se víc je vtáhnout do hry pobídkami a otázkami vztahujícími se k lekci.

Děti v této třídě si nejvíc užily závěrečné scénky (živé obrazy), pohybovou hru na sochy a Kimovu hru. Děti v tomto věku potřebují hodně pohybu, který jim přináší potěšení

a uvolnění, a to dokazoval i rozhovor po zrealizované lekci. Kimova hra je zaujala proto, že musely hádat, jaké obrázky se skrývají pod šátkem. Jak už jsem popisovala v teoretické části, děti v tomto věku si nejvíce zapamatují informace, které působí na jejich smysly a mohou se stát prožitkem přímou zkušeností. V této aktivitě obrázky děti nejdříve viděly. Potom je učitelka přikryla a děti hádaly, co je na obrázcích. Zde nastoupila funkce paměti, kdy si obrázky musely vybavit z krátkodobé paměti. Když se obrázky znovu odkryly, děti ještě jednou vyjmenovaly, co je na obrázcích a vysvětlili jsme si symboliku těchto atributů. K zapamatování teda využívaly několik smyslů a kognitivních funkcí, kam patří i zrak, pozornost, myšlení a vybavení si předmětů z krátkodobé paměti, sluch, kdy slyšely od spolužáků názvy předmětů, které si vybavily. Že jsou děti schopny zapamatovat si odpovědi na otázky jsem ověřila dotazníky.

Dotazníky pro třetí třídu jsem připravila trochu náročnější než v prvních a druhých třídách, kde děti neumí ještě dobře číst a psát. Dotazník obsahoval dvě uzavřené a dvě otevřené otázky. Pár dětí otevřené otázky vynechalo a zbytek zformuloval jednoduché odpovědi. U větších dětí jsem předpokládala, že mají lepší komunikační vybavu a jsou schopny vymyslet krátkou, srozumitelnou odpověď. Dle rozhovoru s dětmi, odpověďmi v dotaznících a pozorováním jsem zjistila, že dané cíle byly ve velké míře naplněny.

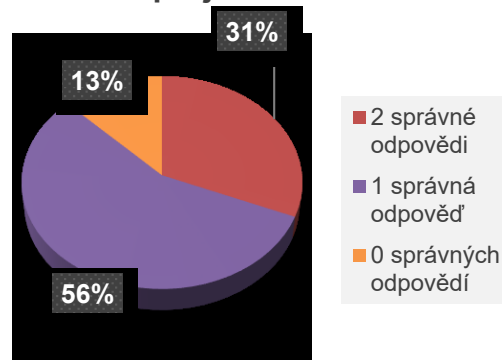
Důležité je, aby děti neztratily mnoho času při vyplňování dotazníku a měly energii na další aktivity. V imaginativní hře a vymýšlení příběhu se ukázal rozdíl v komunikačních schopnostech dětí a ukázalo se, které děti mají podnětné zázemí v rodině. Myšlenková mapa byla pro děti atraktivní, protože řada z nich tuto činnost nikdy nevyzkoušela. Tato činnost učí děti přemýšlet v souvislostech a podporuje slovní zásobu. Děti se učí vyjádřit a pojmenovávají vlastnosti. Dále hledají vhodná synonyma pro tyto výrazy. Živé obrazy děti bavily z toho důvodu, že samy vymýšlely a odehrály různé situace. Chlapce bavila hra na přepadení lodi a děvčata slavnost na zámku uspořádaná k narození Voršily. Příště bych si dávala víc pozor, abych přesněji, stručněji a jasněji formulovala otázky k jednotlivým situacím a výjevům z života sv. Voršily. Menší děti potřebují stručné jasné zadání a pokyny. Celkově však myslím, že cíle projektu byly ve větší míře splněny.

10.3 Vyhodnocení odpovědí

Vyhodnocení dotazníku dětí PŘED projektem

- a) 2 správné odpovědi (všechny): 5 dětí
- b) 1 správné odpovědi (půlka): 9 dětí
- c) 0 žádná správná odpověď: 11 dětí

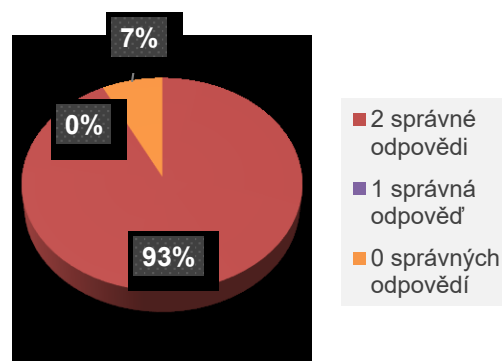
odpovědi na otázky před projektem

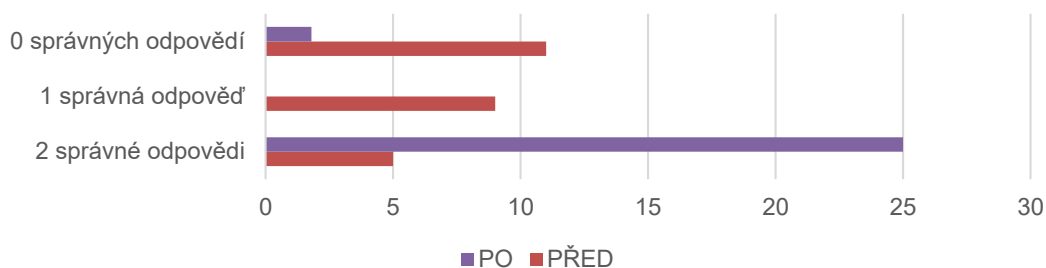
Vyhodnocení dotazníku dětí PO projektu

- a) 2 správné odpovědi (všechny): 23 děti
- b) 1 správné odpovědi (půlka): 0 dětí
- c) 0 správných odpovědí: 2 děti

odpovědi na otázky po projektu

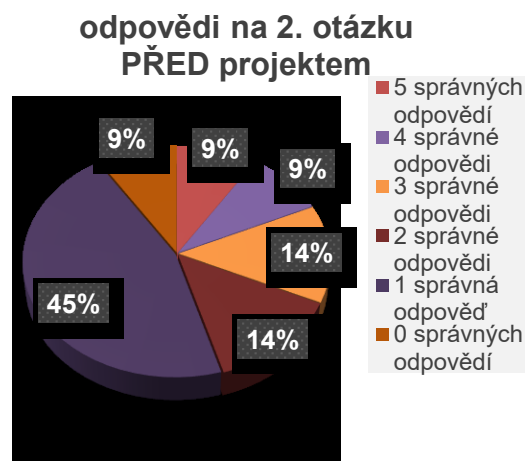

správné odpovědi PŘED a PO projektu/porovnání

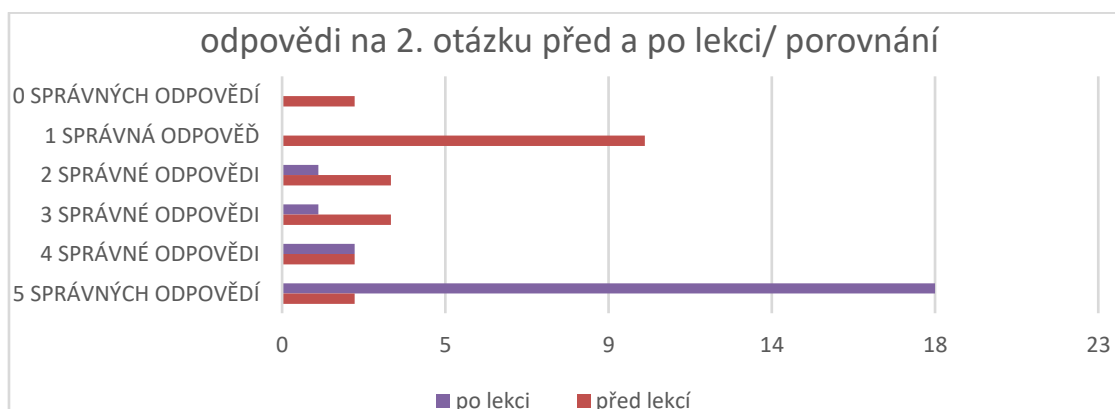
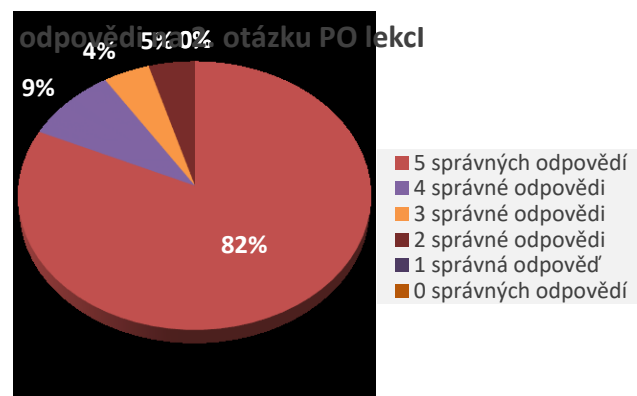
2. otázka: S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

- a) 5 správných odpovědí: 2 děti
- b) 4 správné odpovědi: 2 děti
- c) 3 správné odpovědi: 3 děti
- d) 2 správné odpovědi: 3 děti
- e) 1 správná odpověď: 10 dětí
- f) 0 správných odpovědí: 2 děti

2. otázka: S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

- a) 5 správných odpovědí: 18 dětí
- b) 4 správné odpovědi: 2 děti
- c) 3 správné odpovědi: 1 dítě
- d) 2 správné odpovědi: 1 dítě
- e) 1 správná odpověď: 0 dětí
- f) 0 správných odpovědí: 0 dětí

3. otázka: Jak zemřela svatá Voršila?

Odpovědi před projektem

- ❖ nevím (nejčastější odpověď), zastřelili ji šípem, utopila se, byla zapíchnuta, zemřela pro Boha, zemřela normálně, byla zavražděna, uškrcena, plavili se po moři a zakotvili a tam je zastřelili, učila v téhle budově, založila naši školu, stvořila školu, že vždycky měla u sebe šíp
- ❖ byla zastřelena šípem, nějaký rytíř si jí chtěl vzít a ona nechtěla, tak jí střelil šípem
- ❖ založila naši školu pro holky a naše škola se jmenuje po ní
(odpovědi které se opakují, jsou vypsány jednou)

3. otázka: Jak zemřela svatá Voršila?

Odpovědi po projektu

- ❖ nevím, zabili jí šípem, byla zavražděna, zastřelili jí, byla zastřelena šípem, začala milovat Boha, byla prostřelena šípem
- ❖ plula do Říma a po cestě zpátky je zastihla bouře, a tak zakotvili na ostrově a tam je napadli Hunové a zastřelili jí, zastřelili jí na lodi šípem, zastřelili jí křížem

4. Napiš, co ještě víš o svaté Voršile

Odpovědi před projektem

- ❖ Ludmilu zabili dva páni, které vyslala zlá paní, protože na ni žárlila
- ❖ že jí mají všichni rádi, že je řádová sestra, zavraždili ji, založila školu svaté Voršily, měla ráda Boha, jmenuje se po ní naše škola, byla to mučednice, je svatá a má ráda děti, jmenovala se jako naše škola, byla svatá a nebyla vdaná, je patronka naší školy, byla zakladatelkou naší školy

4. otázka: Napiš, co nové ses dozvěděl o svaté Voršile:

Odpovědi po projektu

- ❖ chtěla být řádová sestra, byla zavražděna
- ❖ věřila v boha a chtěla se stát řádovou sestrou a byla to princezna
- ❖ založila školu, nebyla vdaná, byla svatá, zemřela na lodi
- ❖ učila družky, chtěla být řádová sestra, ale nestihla to, Hunové ji zabili
- ❖ hodně věcí, že je milá a ochotná
- ❖ byla to mučednice, plula do Říma a po cestě zpátky jí požádal o ruku Atila a ona ho odmítla
- ❖ byla to princezna, která se nechtěla provdat a chtěla sloužit Bohu
- ❖ zemřela tak, když jela s družkami do Říma, tak cestou zpátky jí zabili Hunové
- ❖ učila družky, šířila Boha, naučila družky věřit v Pana Ježíše, měla družky na lodi
- ❖ měla družky, je svatá, že nebyla řádová sestra, nevím

13 Scénář lekce pro 4. třídu

Legenda O svaté Voršile

<http://catholica.cz/?id=5387>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Svat%C3%A1_Vor%C5%A1ila

Lekce: 4. ročník

Datum realizace: středa 4. 5. 2022

Počet přítomných dětí ve třídě: 19

Charakteristika skupiny: 19 dětí z toho 9 chlapců a 10 děvčat jedno dítě má IVP a 2 jsou cizinci.

Věk: 9-10 let

Čas: 135 min. (tři vyučovací hodiny)

Téma lekce: život, duchovní hodnoty a cnosti svaté Voršily

13.1 Cíl lekce

Cíle sociální:

- ❖ podpora pozitivních sociálních vztahů, řešení konfliktů a spolupráce
- ❖ empatie, vcítění se do pocitů druhých

Cíle osobnostní:

- ❖ utváření duchovních, morálních a etických hodnoty
- ❖ rozvoj tvořivosti a spolupráce ve skupině
- ❖ rozvoj logického myšlení a propojování souvislostí

Cíle dramatické výchovy:

- ❖ rozvoj komunikačních a pohybových dovedností, vyjadřovat myšlenky samostatně a smysluplně

- ❖ rozvoj prostorového cítění, uměleckého cítění a smysl pro rytmus
- ❖ rozvoj hudebně sluchových dovedností
- ❖ literárně estetického cítění

Pomůcky

dotazníky pro děti i pro učitele, balicí papír, psací potřeby, čisté papíry, zelený a červený praporek, pastelky, barvy, čtvrtky, bílé samolepky, šátek, kartičky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna, korouhev, královská koruna a šíp)

Podmínky

Lekce se odehrála ve středě velké třídě s kobercem umístěným v zadní části třídy hned vedle skříní. Třída má velká okna a je dobře osvětlena. Lavice byly uspořádány za sebou, vše se odehrávalo v zadní části třídy na koberci.

Obeznamení s tématem lekce

Děti jsou obeznámeny s tématem hodiny o svaté Voršile, jejím životě, duchovních hodnotách a cnostech.

Dotazník před aktivitami – viz. Příloha 6, str. VI

Dotazník se stejnými otázkami děti dostanou po skončení lekce. Trochu se mění pouze zadání čtvrté otázky.

Zahřívací hra

Pohybová hra auta

Děti drží v rukou pomyslný kroužek, který znázorňuje volant a běhají volně v prostoru po celé hrací ploše a jezdí jako auta. Ve středu hrací plochy stojí vedoucí hry a střídavě zvedá červený a zelený praporek. Žáci při běhu zrakem neustále sledují vedoucího hry a pružně reagují na změny optických signálů. Vztyčený zelený praporek znamená volný pohyb, vztyčený červený praporek znamená, že děti musí zastavit a zůstat stát na místě. Jednotlivé signály střídáme nepravidelně a v různých časových intervalech. Náročnější verzi hry docílíme tím, že stanovíme tři rychlosti, které v průběhu aktivity, kdy je zdvižený zelený praporek různě střídáme. Pokyn pro změnu rychlosti může učitel zadávat slovně čísly 1,2,3.

Zdroj: https://chsd.cz/dokumenty/covid/3_hry%20uvnit%C5%99.pdf

Kimova hra

Na koberci leží obrázky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna, korouhev, královská koruna a šíp). Děti dostanou čas, aby si obrázky pořádně prohlédly. Učitelka obrázky přikryje a ptá se dětí, jestli si pamatují, co bylo na obrázcích. Děti se snaží vyjmenovat předměty vytištěné na obrázcích. Učitelka dětem prozradí, že se jedná o atributy patronky voršilského školství, se kterými bývá zobrazována na obrazech. Pobídne děti k tomu, aby popřemýšlely, kde ve škole mohou najít sochu svaté Voršily s šípem v ruce. Děti odhalí, že sv. Voršilu mohou najít ve školní kapli.

Imaginativní hra

Děti dostanou úkol vymyslet ve skupinách po šesti, krátký příběh na téma svaté Voršily, který musí souviset s předměty na obrázcích. Uvažují na tím, jak by obrázky mohly souviset s jejím životem. Stačí, když každé dítě vymyslí jednu větu na obrázek, který si vybralo. Společně poskládají souvislý příběh. Dostanou čas na poradu a přípravu krátkého příběhu. Všechny skupiny se vystřídají a povypráví své smyšlené příběhy.

Čtení legendy Svatá Voršila (Uršula) 21. 10. a její družky – složitější verze viz Příloha 2, str. II

Hra v roli

(městečko v Británii)

Děti si vyberu samolepku s profesemi, které mohly existovat v období, kdy žila svatá Voršila (například: zahradník, kovář, stavitel, voják, vládce, služka, dvorní dáma, řádová sestra, princezna, královna, princezna, cukrářka, podkoní ...)

Učitelka povídá: Stáváte se lidmi v městečku, kde se narodila svatá Voršila, vykonáváte své denní řemeslo a potkáváte se na ulicích, řešíte denní problémy a povídáte si o své práci. Například cukrářka si může povídat se služkou o tom, co des ve své práci zažili. Nyní až cinknu na triangel, budete chodit po třídě jako po městě a povídat si o práci. Až cinknu podruhé, zastavíte se. První cinknutí znamená chůze po městě hovor mezi lidmi a na druhé se vždy zastavíte. V průběhu hovoru mohu měnit témata, o kterých si budete povídat. Například: narození malé Voršilky, oslava na narození Voršily na zámku, občané se snaží prodat své zboží atd...

Myšlenková mapa – postava na balicím papíru

Učitelka položí doprostřed koberce balicím papír, na kterém je nakreslený obrys svaté Voršily. Postavu mohou děti dokreslit a vyzdobit. Na papír vpisují vlastnosti, které si myslí, že svatá Voršila měla. Učitelka se snaží děti povzbudit k odpovědím řízeným rozhovorem a pomocí kladení otevřených otázek. Děti se snaží hledat vhodná přídavná jména a jejich synonyma.

Hra v roli

(scénky ze života Voršily)

Děti se rozdělí do skupin po šesti. Každá skupina dostane na lístečku jedno téma, které vystihuje určitou událost z života svaté Voršily. (například: oslava na zámku k narození svaté

Voršily, křest svaté Voršily, napadení lodi sv. Voršily nepřitelem). Děti dostanou čas na přípravu scénky. Učitelka potom vyvolává postupně chronologicky skupinky, aby vznikl z těchto scén příběh od narození po smrt sv. Voršily. Děti v určité pozici čekají na cinknutí trianglu, kdy rozehrají scénku s daným tématem. Na druhé cinknutí se zastaví a zůstanou v té pozici, pohybu, který zrovna vykonávají.

Hudebně – literární aktivita

Děti se rozdělí do čtyř skupin po čtyřech účastnících a jedné skupiny po třech účastnících. Dostanou za úkol složit oslavnou píseň (hymnus) o svaté Voršile. Mohou vymyslet píseň na vlastní melodii anebo použít melodii nějaké známé písně. K dispozici dostanou Orfovy nástroje na hudební doprovod a také papíry a tužky na záznam svých textů.

Dopis pro svatou Voršilu

Děti na papír napíší krátký vzkaz, dopis pro svatou Voršilu. Dopis je psaný osobní formou přání nebo vzkazu.

Závěrečná reflexe s dětmi

Co se vám dnes nejvíc líbilo a proč? Co se nám des povedlo nejlépe, nejhůře? Jak příště předejít tomu, co se nám nepovedlo? Které kladné vlastnosti měla svatá Voršila? Které vlastnosti si ceníš ty na svých kamarádech? Co sis ještě zapamatoval z dnešní lekce? Za jakého jednání usuzuješ, že byla sv. Voršila odvážná? Jakou odvážnou věc si v životě udělal ty?

Odpovědi

Děti v této třídě si nejvíc užily vymýšlení oslavné písně na svatou Voršilu. Některé písně měly vznešeně laděný text, jiné byly pojaty lehce s humorem a nadsázkou. U této aktivity se děti nejvíc nasmály a dobře se bavily, jejich třídní učitelka také.

Dále je velmi bavily závěrečné scénky (živé obrazy), pohybovou hru na sochy a Kimovu hru. Jak samy uváděly, scénky se jim líbily proto, že si je mohly samy vymyslet.

Pohybová hra jim připadala zábavná kvůli tomu, že mohly měnit tempo pohybu a proměňovat se na sochy. A Kimova hra se jim líbila proto, že mohly hádat, co se ukrývá pod šátkem.

Na svaté Voršile ocenily statečnost, stejně jako předešlá skupina prvňáků. Dětem se líbí u kamarádů, když je někdo hodný, nepere se, pomáhá, rozdělí se a není lakomý. Z dotazníku i z rozhovoru vyplynulo, že se děti dozvěděly a zapamatovaly si nové informace. Například zjistily, že Voršila byla princezna, která se plavila s družkami po moři. Byla na zpáteční cestě napadena a zastřelena šípem. Nechala se v Kolíně na Rýnem pokřtít i s družkami. Někdo si také pamatoval, že jméno Ursula-Voršila znamená „malá medvědice“, co v překladu znamená malý vůz (souhvězdí). Na mapě hledali cestu, kudy panna s družkami plula.

Odvážné jednání viděly děti v tom, že se sv. Voršila vydala na plavu, přesto, že měla vidění, kde byla zabita. Děti si také pamatovaly, že se svatí často zobrazují z ratolestí, která je symbolem mučednictví.

Na otázku, jakou nejodvážnější věc děti udělaly, odpovídaly slovy, že se třeba zastaly kamaráda, když to potřeboval, pomohli slabšímu v nesnázích. Jedno dítě vyprávělo o tom, že se bálo pejsků, později se mu povedlo překonat strach a psa pohladit. Další se bálo vody a naučilo se plavat.

13.2 Reflexe lekce

Tato lekce se uskutečnila druhou vyučovací hodinu. Děti v tomto čase nebyly ještě tolik unavené, a tak se mi povedlo udržet jejich pozornost, až na jednoho hyperaktivního chlapce a jednoho cizince, kteří občasným pošťuchováním dětí lekci narušovali. Snažila jsem se víc je vtáhnout do hry pobídkami a otázkami týkající se lekce.

Žáci byli nadšeni z lekce i jednotlivých aktivit. Líbilo se jim vymyšlení oslavné písně, a to se velmi odrazilo v jejich textech i hudebním provedení. Touto aktivitou jsem chtěla docílit

rozvoje hudebně – rytmických dovedností a cit pro literárně – uměleckou tvorbu, která současně přispívá k rozvoji kognitivních funkcí, kreativitě a představivosti dítěte.

Atraktivní aktivitou byl také závěreční dopis, kdy děti mohly vyjádřit svá přání a vzkazy pro svatou Voršilu. V této činnosti jsem se snažila probudit v dětech empatii, soucit a uvědomění toho, jak se může cítit člověk, kterému je ubližováno.

Děti výrazně oslovily závěrečné scénky (živé obrazy), pohybová hra na sochy a Kimova hra. Děti v tomto věku potřebují hodně pohybu, který jim přináší potěšení a uvolnění, a to dokazoval i rozhovor po zrealizované lekci. Kimova hra se je zaujala proto, že musely hádat, jaké obrázky se skrývají pod šátkem. Jak už jsem popisovala v teoretické části, děti v tomto věku si nejvíce zapamatují informace, které působí na jejich smysly a mohou se stát prožitkem přímou zkušeností. V této aktivitě obrázky děti nejdříve viděly. Potom je učitelka přikryla a děti hádaly, co je na obrázcích. Zde nastoupila funkce paměti, kdy si obrázky musely vybavit z krátkodobé paměti. Když se obrázky znovu odkryly, děti ještě jednou vyjmenovaly, co je na obrázcích a vysvětlili jsme si symboliku těchto atributů. K zapamatování tedy využívaly několik smyslů a kognitivních funkcí, kam patří i zrak, pozornost, myšlení a vybavení si předmětů z krátkodobé paměti, sluch, kdy slyšely od spolužáků názvy předmětů, které si vybavily. Že jsou děti schopny zapamatovat si odpovědi na otázky jsem ověřila dotazníky.

Pro čtvrtou třídu jsem připravila polostrukturované dotazníky, které jsou už trochu náročnější na vypracování než v prvních a druhých třídách, kde děti neumí ještě dobře číst a psát. Vyžadují uváženou přípravu odpovědi. Dotazník obsahoval jednu uzavřenou otázku a tři otevřené otázky. Několik dětí otevřené otázky vynechalo a zbytek zformuloval jednoduché odpovědi. U větších dětí jsem předpokládala, mají lepší komunikační výbavu a jsou schopny vymyslet krátkou, srozumitelnou odpověď. Dle rozhovoru s dětmi, dotazy a pozorováním jsem zjistila, že dané cíle byly ve velké míře naplněny.

Důležité je, aby děti neztratily mnoho času při vyplňování dotazníku a měly energii na další aktivity. V imaginativní hře a vymýšlení příběhu se ukázal rozdíl v komunikačních schopnostech dětí a ukázalo se, které děti mají podnětné zázemí v rodině. Myšlenková mapa byla pro děti atraktivní, protože řada z nich tuto činnost nikdy nevyzkoušela. Tato činnost učí děti přemýšlet v souvislostech a podporuje slovní zásobu. Děti se učí vyjádřit a

pojmenovávají vlastnosti. Dále hledají vhodná synonyma pro tyto výrazy. Živé obrazy děti bavily z toho důvodu, že samy vymýšlely a odehrály různé situace. Chlapce bavila hra na přepadení lodi a děvčata slavnost na zámku uspořádaná k narození Voršily. Příště bych si dávala víc pozor, abych přesněji, stručněji a jasněji formulovala otázky k jednotlivým situacím a výjevům z života sv. Voršily. Menší děti potřebují stručné jasné zadání a pokyny. Celkově však myslím, že cíle projektu byly ve větší míře splněny.

13.3 Vyhodnocení odpovědí

Vyhodnocení vyplněných dotazníku dětí před projektem

(1 uzavřená otázka, 3 otevřené otázky)

1. odpovědi na otázku: Kdo byla svatá Voršila?

- ❖ byla patronka, světice, italská princezna, věřící, princezna, babička sv. Václava
- ❖ nevím, protože jsem tady nová a nestihla jsem se o ní nic naučit
- ❖ (8 dětí nenapsalo žádnou odpověď)

Vyhodnocení vyplněných dotazníku dětí po projektu

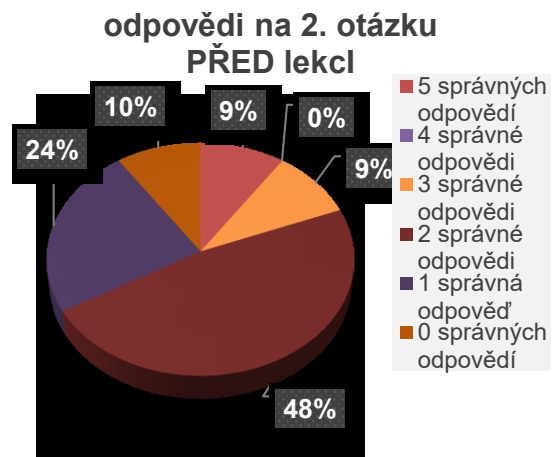
(1 uzavřená otázka, 3 otevřené otázky)

1. odpovědi na otázku: Kdo byla svatá Voršila?

- ❖ princezna – malá medvědice (souhvězdí)
- ❖ princezna Anglie, princezna Británie, Ursula – Voršila (malá medvědice)
- ❖ hodně věřící v Boha a křesťanství, světice, mučednice, královská princezna
- ❖ věřící princezna
- ❖ 16 dětí napsalo: princezna
- ❖ Odpovědi před projektem

2. odpovědi na otázku: S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

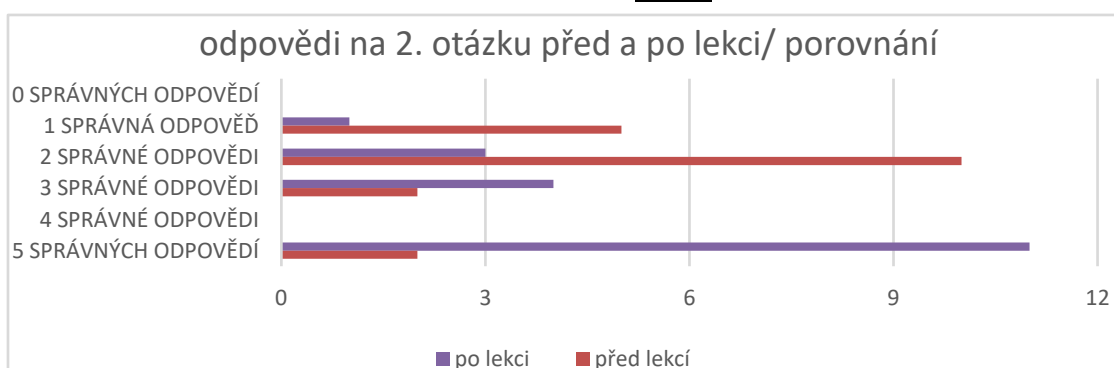
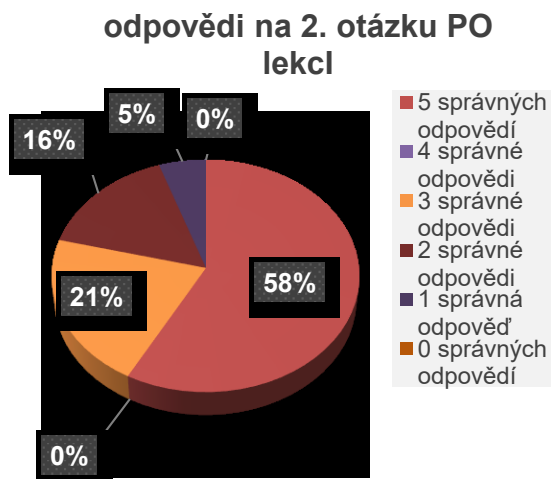
- a) 5 správných odpovědí: **2 děti**
- b) 4 správné odpovědi: **0 dětí**
- c) 3 správné odpovědi: **2 děti**
- d) 2 správné odpovědi: **10 dětí**
- e) 1 správná odpověď: **5 dětí**
- f) 0 správných odpovědí: **0 dětí**

Odpovědi po projektu

2. odpovědi na otázku: S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

- a) 5 správných odpovědí: **11 dětí**
- b) 4 správné odpovědi: **0 dětí**
- c) 3 správné odpovědi: **4 děti**
- d) 2 správné odpovědi: **3 dítě**
- e) 1 správná odpověď: **1 dítě**
- f) 0 správných odpovědí: **0 dětí**

Odpovědi před projektem

3. odpovědi na otázku: Jak zemřela svatá Voršila?

- ❖ byla zastřelena šípem, zastřelil jí její nápadník, podle ní se pojmenovala naše škola ZSSV
- ❖ myslím, že jí nějak zabili šípem, bodnutá šípem, někdo jí zavraždil, někdo jí zastřelil
- ❖ nožem probodnutá, uškrcená šátkem, zasáhnuta šípem

Odpovědi po projektu

3. odpovědi na otázku: Jak zemřela svatá Voršila?

- ❖ že odmítla požádání o ruku, a tak jí zastřelili
- ❖ zastřelil jí ten, co jí miluje (ona si ho nechtěla vzít za muže) střílel jí do zad vojevůdce
- ❖ že jí zastřelili šípem, zastřelením, princ jí zastřelil šípem, generál jí zabil
- ❖ zastřelena na lodi, probodli jí šípem
- ❖ zastřelili jí šípem, protože si cestou zpátky nechtěla vzít za muže Atillu: krále Hunů
- ❖ zastřelili jí Hunové, když si nechtěla vzít jejich prince, že jí propíchl šípem

Odpovědi před projektem

4. odpovědi na otázku: Napiš, co ještě víš o svaté Voršile:

- ❖ doopravdivké jméno „Voršily“ je Ursula a v překladu je to malá medvědice
- ❖ byla to princezna, je patronku naší školy, založila řád Voršilek
- ❖ babička Václava, že konala pout' do Kolína nad „Rýnem“

Odpovědi po projektu

4. odpovědi na otázku: Napiš, co nové ses dozvěděl o svaté Voršile:

- ❖ že zvládla 11 družek nevěřících na věřící, měla hodně „krutej“ život
- ❖ podle ní se pojmenovala naše škola, zavraždili jí strašnou smrtí. Měla 11 nebo 12 panen
- ❖ že to byla princezna, zabili jí Hunové, zabita šípem
- ❖ nic, byla princezna a jela s 12 pannami, měla 11 družek
- ❖ že byla z Anglie, byla velmi zbožná
- ❖ že byla tak věřící pánu Bohu, že pro něj i zemřela

- ❖ byla velmi odvážná, plula na lodi. Nechtěla si vzít prince, protože byla oddaná Bohu
- ❖ že učila o Ježíši 11 panen, že jí zastřelil hunský král Atila, šířila v Boha
- ❖ že Voršila – Ursula znamená malá medvědice
- ❖ že se narodila v Brazílii a že na lodi měli korouhev

14 Scénář lekce pro 5. třídu

Legenda O svaté Voršile

https://cs.wikipedia.org/wiki/Svat%C3%A1_Vor%C5%A1ila

<http://catholica.cz/?id=5387>

Lekce: 5. ročník

Datum realizace: čtvrtek 5. 5. 2022

Počet přítomných dětí ve třídě: 21

Charakteristika skupiny: 19 dětí z toho 11 chlapců a 10 děvčat dvě děti mají IVP a 6 dětí je bilingvní, kde jsou rodiče ve smíšeném manželství

Věk: 10–11 let

Čas: 180 min. (čtyři vyučovací hodiny)

Téma lekce: život, duchovní hodnoty a cnosti svaté Voršily

14.1 Cíl lekce

Cíle sociální:

- ❖ podpora pozitivních sociálních vztahů
- ❖ prohlubování spolupráce a řešení konfliktů
- ❖ empatie, vcítění se do pocitů druhých

Cíle osobnostní:

- ❖ utváření duchovních, morálních a etických hodnoty
- ❖ rozvoj logického myšlení a propojování souvislostí

Cíle dramatické:

- ❖ rozvoj tvořivosti, představivosti a fantazie
- ❖ rozvoj hudebně sluchových dovedností
- ❖ smysl pro rytmus
- ❖ rozvoj literárně uměleckého cítění
- ❖ rozvoj komunikačních a pohybových dovedností, vyjadřovat myšlenky samostatně a smysluplně
 - ❖ rozvoj prostorového cítění

Pomůcky

dotazníky pro děti i pro učitele, balicí papír, psací potřeby, čisté papíry, pastelky, barvy, čtvrtky, bílé samolepky, šátek, panenka – miminko, kartičky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna, korouhev, královská koruna a šíp)

Podmínky

Pátá lekce se proběhla ve větší třídě s kobercem umístěným v zadní části třídy podél skříní. Třída má velká okna a je dobře osvětlena. Lavice byly uspořádány za sebou, a proto jsme je přisunuly k sobě, aby vzniklo více prostoru. Aktivity probíhaly na koberci v této zadní části třídy.

Obeznamení s tématem lekce

Děti jsou obeznámeny s tématem hodiny o svaté Voršile, jejím životě, duchovních hodnotách a cnostech.

Dotazník před aktivitami – viz Příloha 7, str. VII

Dotazník se stejnými otázkami děti dostanou po skončení lekce. Trochu se mění pouze zadání čtvrté otázky.

Zahřívací hra

Pohybová hra: Bomba a štít

Jednotliví hráči si v duchu určí svoji "bombu" a "štít", což jsou dva jiní různí hráči. Může to být kohokoliv, ale ostatní hráči nesmí vědět, koho jste si určili. Když se řekne „TEĎ“ a hra začne, musíte se stále snažit být v blízkosti hráče (musíte běhat), kterého jste si vybrali za štít, ale zároveň utíkat před hráčem "bombou". Bomba na vás nemůže v tom případě, stojíte-li přímo za svým štítem.

Tím, že si vybíráte kohokoliv, kdo to neví, vznikají humorné situace. Zajímavé situace, třeba když si mě moje bomba vybere jako štít. Všichni hráči běhají za svými štíty a snaží se ukrýt před svou bombou.... po nějaké době, řekne učitel „STOP“. Děti se zastaví a stojí tam, kde skončily. Pokud stojí na dosah své bomby (dejme tomu na 1 metr) a nejsou přímo u štítu, vypadávají ze hry, jestli ale na vás bomba nemůže, hrajete dál a vybíráte si novou bombu a nový štít. V průběhu jednoho kola hry bombu ani štít není možné měnit...

Zdroj: <https://www.hranostaj.cz/hra357>

Kimova hra

Na koberci leží obrázky s atributy sv. Voršily (holubice, plášť, ratolest, kuše, loď, panna,

korouhev, královská koruna a šíp). Děti dostanou čas k prohlídnutí obrázků. Učitelka obrázky přikryje a ptá se dětí, jestli si pamatují, co bylo na obrázcích. Děti se snaží vyjmenovat předměty vytištěné na obrázcích. Učitelka dětem prozradí, že se jedná o atributy patronky voršilského školství, se kterými bývá zobrazována na obrazech. Pobídne děti k tomu, aby popřemýšlely, kde ve škole mohou najít sochu svaté Voršily s šípem v ruce a další její obrazy.

Imaginativní hra

Děti dostanou úkol vymyslet ve skupinách po šesti, krátký příběh na téma svaté Voršily, který musí souviset s předměty na obrázcích. Uvažují na tím, jak by obrázky mohly souviset s jejím životem. Stačí, když každé dítě vymyslí jednu větu na obrázek, který si vybralo. Společně poskládají souvislý příběh. Dostanou čas na poradu a přípravu krátkého příběhu. Všechny skupiny se vystřídají a povypráví své smyšlené příběhy.

Čtení legendy O svaté Voršile viz níže uvedené odkazy:

<http://catholica.cz/?id=5387>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Svat%C3%A1_Vor%C5%A1ila

Myšlenková mapa – postava na balicím papíru

Děti dostanou balicí papír, na kterém je nakreslený obrys svaté Voršily. Vezmou si psací potřeby a na papír do obrysu postavy vpisují vlastnosti, které si myslí, že jimi svatá Voršila disponovala. Učitelka motivuje děti k hledání vhodných přídavných jmen tím, že jim klade otevřené otázky.

Hra v roli Scénky – z legendy o sv. Voršile

Učitelka napíše na samolepky názvy postav, které se vyskytují v legendě o sv. Voršile (například: Voršila, král, královna, kůň, voják atd...). Postavy se mohou opakovat. Každé dítě si vybere jednu samolepku s postavou, kterou chce hrát. Děti se rozdělí do tří skupin po pěti a jedna skupina po šesti dětech. Utvoří skupiny tak, aby se v žádné skupině neobjevovala jedna postava dva a více krát. Skupinky dostanou čas na přípravu krátké scénky z legendy O svaté Voršile. Mohou si vybrat kteroukoliv situaci a kteroukoliv část z příběhu. Učitelka upozorní děti, že by scénka měla mít nějaký začátek, zápletku(konflikt) a její řešení. Skupiny se vystřídají a odehrají připravené scénky na koberci. Ostatní si stoupnou nebo sednou do „hlediště“, část třídy před kobercem.

Hudebně – literární aktivita

Děti se rozdělí do stejně velkých skupin jako v předešlé aktivitě. Abychom skupinky promíchali a děti si prostrídaly partnery, využijeme samolepky, které si vybraly před hraním scének. Můžeme tyto postavy nakombinovat tak, že dáme k sobě například každého, kdo měl koně anebo dvě královny, dva krále apod.

Úkolem bude složit oslavnou píseň (hymnus) o svaté Voršile. Žáci vymyslí píseň na vlastní melodii anebo použijí melodii známé písně, kterou si zvolí. K dispozici dostanou Orfovy nástroje na hudební doprovod, papíry a tužky k záznamu svých textů.

Improvizace

Dary pro Voršilu

Učitelka si vezme na hlavu šátek nebo korunu a do náruče panenku – miminko. Vstoupí mezi děti jako matka královna svaté Voršily. Vyzve děti „občany Británie“ aby se přišli Voršile poklonit a dali jí libovolné dary. Děti mohou chodit v libovolných skupinách anebo jako jednotlivci. Představí svůj dar a řeknou, proč přinesly právě toto.

Dopis pro Voršilu:

V závěru lekce napíší žáci Voršile osobní vzkaz, dopis, přání.

Výtvarně – estetická aktivita

Děti dostanou jednu celou vyučovací hodinu na to, aby nakreslily, namalovaly svatou Voršilu anebo nějaký výjev z jejího života či atribut s kterým je Voršila zobrazovaná. V závěrečné části hodiny vytvoří nástěnku, která může obsahovat vše, co během projektu, napsaly, nakreslily, vymyslely, včetně myšlenkové mapy, dopisů, písní atd. viz Přílohy 19, 20, str. XIX, XX

Závěrečná reflexe s dětmi

Která část příběhu vás nejvíc zaujala a proč? Která aktivita vás bavila nejvíc, zdůvodněte. Dostal ses v životě do situace, kdy jsi musel projevit odvahu a jaká situace to byla? Co si představuješ pod pojmem víra? V kterém místě legendy se projevila odvaha svaté Voršily? Co sis z dnešní lekce odnesl, v čem byla inspirativní?

Odpovědi

Odpovědi dětí v této třídě obsahovaly už hlubší myšlenky. Většina z nich nebyla prvoplánová a snažily se více přemýšlet nad položenou otázkou. Vzájemně se doplňovaly, diskutovaly a argumentovaly.

Na příběhu je zaujala nejen dramaticnost legendy a samotné hodnoty svaté Voršily, ale i pohnutky jejího jednání a odvaha. Přemýšlely také o tom, co mohlo být momentem obrácení se na víru Voršily samotné, ale i její družiny. Děti odpovídaly, že moment k obrácení může být například to, že je někdo z věřící rodiny anebo že je mu smutno a s Bohem se necítí tak sám. Někoho napadlo, že se člověk může obrátit na víru, když se dostane do nějaké těžké životní situace a hledá pomoc u Boha.

Na otázku, kdy musely děti samy projevit nějakou odvahu většina dětí odpovídala, že v takové situaci zatím nebyla. Někdo si vzpomněl, že když byl malý a ztratil se, musel nabrat odvahu a požádat o pomoc někoho dospělého. To přivedlo děti na myšlenku, jestli se v takovém případě dá mluvit o odvaze. Pro někoho byla odvaha to, když se rozhodne v zájmu jiného obětovat svůj život. Například když jde někdo chránit do války vlast. A to se potom na chvíli téma zvrtilo k momentální válce na Ukrajině. Jak se ukázalo, víra je pro některé děti něco nepochopitelného a nehmatatelného a pro jiné děti to je součást rodinné tradice a každodenního života. Víru některé viděli v tom, že se někdo modlí, jiné v tom, že nám víra pomáhá překonávat starosti, trápení a smutek a některé děti vyjádřily k víře odmítavý postoj kvůli tomu, že jsou k ní nuceni kvůli rodičům, babičkám, tradicím. A někdy to v nich vyvolává pocit nátlaku. Nevědí, proč v tichosti musí v kostele hodinu „vydržet“. Některé děti vyjádřily, že víra musí jít zevnitř člověka, že by to měl chtít sám. To jsme se dostali ke křesťanským hodnotám a k samotnému voršilskému stromu.

Odvahu Voršily děti spatřovaly v tom, že se vydala sama bez rodičů na dalekou plavbu a taky v tom, že i když měla vidění o své mučednické smrti, stejně se rozhodla vykonat pout'. Dalším důkazem její odvahy se jim jevilo odmítnutí svatby, když se nechtěla vdávat a raději zemřela.

Na otázku, co si zapamatovaly z dnešního projektu, vyjmenovaly v podstatě všechno, co obsahují dotazníky. Věděly už, že byla britská princezna, s jakými atributy bývá na obrazech, proč se jmenovala Ursula a proč se nechtěla vdávat.

Inspirativní pro ně byla pestrost aktivit a to, že mohly vést diskuze.

14.2 Reflexe lekce

Projekt s touto třídou byl trochu náročnější v tom, že většina dětí neměla žádnou zkušenost s dramatickou výchovou. Pouze jeden chlapec navštěvoval divadelní kroužek. Učitel, kterého měli několik let, nepoužíval skupinové činnosti a děti měly pouze frontální výuku. Jak se ukázalo v aktivitách založených na spolupráci, byl někdy problém se domluvit. Děti si vyzkoušely aktivity zaměřené na pohyb, komunikaci, improvizaci, hru v roli, rytmus, hudební a estetické cítění, literární rozvoj atd. Skoro všechny činnosti byly pro ně novou zajímavou zkušeností a řada z nich vyjádřila přání, že by se takto chtěli učit častěji. Ve všech hrách a cvičeních bylo znát, které děti jsou jak zaměřené, že zájmu nad jednotlivými činnostmi bylo znatelné, co je baví a jaké mají zájmy. Některé skupiny vytvořily zajímavé písně a jiné vtipné scénky ze života Voršily. Tyto děti se vyznačovaly tím, že byla u nich výrazně znatelná nadcházející puberta. Řada z nich byla rozumově vyspělejší a některé naopak působily dětsky. Co ale bylo hlavním rysem žáků, byl jejich smysl pro humor, kterým byla protkána veškerá práce na projektu. Tím se lišily od ostatních tříd. Vytrálost některých dětí se projevila v závěrečných otázkách a jakým způsobem odpovídaly.

U některých žáků se projevila omezená slovní zásoba a nejasné, nesrozumitelné vyjadřování, anebo jednoslovné odpovědi, krátké nerozvitě věty a nelogická formulace vět.

Dalo by se říct, že cíle hodiny se nám v rámci podmínek, nezkušenosti dětí s dramatickou výchovou a vlivu začínající puberty povedlo částečně naplnit. Tato třída by znatelně potřebovala zařazovat do výuky pestré činnosti založené na zkušenosti a prožitku, co se nám povedlo do tohoto projektu dostat. Děti měly zjevnou radost z toho, že zažily výuku „jinak“.

14.3 Vyhodnocení odpovědí

Vyhodnocení vyplněných dotazníku dětí před projektem

5) otevřených otázek)

1. odpovědi na otázku: Kdo byla svatá Voršila?

- ❖ princezna, zakladatelka ZŠ sv. Voršily, česká princezna, žena
- ❖ nechápu, křesťanka, věřící žena
- ❖ mučednice, patronka, svatá, světice
- ❖ nevím a je mi to jedno

Vyhodnocení vyplněných dotazníku dětí po projektu:

5) otevřených otázek)

1. otázka: Kdo byla svatá Voršila?

- ❖ britská princezna, princezna, princezna Velké Británie
- ❖ panna, mučednice, zakladatelka naší školy
- ❖ zakladatelka téhle školy v Praze a v Olomouci
- ❖ věřící, anglická královna
- ❖ princezna, sice je mi to jedno ale...

Odpovědi před projektem

2. odpovědi na otázku: S kterými předměty můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

- ❖ s větvičkou, s šípem, s korunou, s ratolestí a šípem, asi šíp, sekerou, mobilem, Kapybarou
- ❖ šíp a víc nevím, ale stejně je mi to k ničemu

Odpovědi po projektu

2. otázka: S kterými předměty můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

- ❖ holubice, šíp, ratolest, plášť, korouhev

- ❖ s ratolestí, bílou holubicí, lodí, korunou, palmou
- ❖ šípem, korouhví, pláštěm, s pannami
- ❖ s jedenácti pannami, jedenácti dívkami
- ❖ s šípem a palmou, 11 žen, ratolest, s kabátem
- ❖ koropty, šíp, plášť, loď

Odpovědi před projektem

3. odpovědi na otázku: Jak zemřela svatá Voršila?

- ❖ zavraždili ji, zastřelena šípem, lukem a šípem, probodli ji šípem
- ❖ šípem, byla probodnuta šípem, uškrtili jí
- ❖ umřela na šíp, sežral jí lev

Odpovědi po projektu

3. otázka: Jak zemřela svatá Voršila?

- ❖ byla postřelena šípem, zastřelili ji šípem
- ❖ zastřelena šípem, prostřelili jí šípem
- ❖ byla probodnuta šípem, probodnul jí muž z družiny, nechtěla si ho vzít
- ❖ zabil jí nějaký Hun šípem

někdo jí zabil šípem. zastřelením

Odpovědi před projektem

4. odpovědi na otázku: Napiš, co ještě víš o svaté Voršile:

- ❖ nechtěla vzít jednoho knížete, ale chtěla žít s Bohem
- ❖ nevím, je to světice, byla princezna
- ❖ byla probodnuta svým snoubencem a jeho druhy, když byla na útěku
- ❖ byla zakladatelka naší školy

- ❖ něco s šípem, že byla žena
- ❖ vůbec nic a jsem s tím v pohodě
- ❖ byla věřící, princezna
- ❖ skoro nic, jenom něco s šípem a lodí

Odpovědi po projektu

4. otázka: Napiš, co nové ses dozvěděl o svaté Voršile:

- ❖ šla do kláštera dobrovolně
- ❖ chtěl ji za ženu Atilla a že putovala do Kolína nad Rýnem (Německo)
- ❖ celý její příběh
- ❖ že jí probodnul cizí muž s cizí družinou a že je zobrazována s pláštěm, s ratolestí, s korouhví, s pláštěm a pannami
- ❖ že jí zabili na lodi a že měla s sebou 11-12 družných
- ❖ její, jakože v podstatě příběh
- ❖ že je z Anglie, že byla britská princezna
- ❖ zastřelili jí poté, co odmítla muže
- ❖ nic moc, že byla mučednice
- ❖ že je zobrazována s korouhví a ratolestí
- ❖ že byla princezna a že plula na lodi 11 dvorními dámami
- ❖ že neumřela ve 20. století
- ❖ něco, nic
- ❖ chtěl si jí vzít zloduch, měla 11 družek

Odpovědi před projektem

5. odpovědi na otázku: Co je náplní práce voršilského řádu?

- ❖ starat se o školy, modlit se, pomáhat lidem
- ❖ nevím, věřící
- ❖ pomáhat vzdělávat děti
- ❖ pomáhala dětem ve škole
- ❖ zabrat dětem celý dopoledne
- ❖ abychom se měli dobře
- ❖ tak to fakt nevím
- ❖ pomáhat lidem
- ❖ nemám ponětí

Odpovědi po projektu

5. Co je náplní práce voršilského řádu?

- ❖ pomáhat, věřit, radovat se
- ❖ modlit se, starat se o školy, pomáhat druhým
- ❖ nevím, pomáhat a vzdělávat děti
- ❖ starat se o mládež
- ❖ víra, zachovat její památku
- ❖ víra a dobro
- ❖ ctít sv. Voršilu
- ❖ aby pomáhal dětem ve škole sv. Voršily
- ❖ pomáhat nemocným a učit děti
- ❖ pořád nevím
- ❖ učit děti a mládež
- ❖ naučit se poslouchat a dát lidem informace o sv. Voršile
- ❖ vyučovat děti ke křesťanství a vzdělávat je

15 Odpovědi na otázky v dotaznících pro učitele (1. až 5. třída)

15.1 Třída 1.B

1) Setkali jste se někdy ve výuce s metodami dramatické výchovy a v jakých předmětech?

Ano – OSV

- tělocvik

- ČJ

- ČaS

2) Čím byla pro vás dnešní lekce inspirativní?

Využitím různých dramatických metod ve výuce (většinu z nich jsem předtím neznala).

3) Myslíte, že má smysl využití dramatických metod ve výuce s dětmi a v čem?

Ano – zpestření výuky (zábava, rozbití stereotypů).

- děti si to lépe zapamatují

- uvolnění psychického napětí

15.2 Třída 2.B

1) Využíváte prvky dramatické výchovy ve svých hodinách a pokud ano, ve kterých předmětech a jak?

Ano – průběžně během výuky

ČJ – literární výchova – chórové čtení, čtení v rolích, dramatizace pohádek, interview s knižní postavou a další...

HV – pohybový a rytmický doprovod k písni

M – dramatizace úloh (metoda Hejného – učebnice H-mat)

2) Čím byla pro vás dnešní lekce inspirativní?

Libilo se mi rozdělení rolí, hra na potkávání se ve městě a improvizované rozhovory.

3) Jaké výhody a nevýhody spatřujete ve výuce?

- hraní, děti to více baví

- lépe si zapamatují, co prožily

- trénují komunikativní dovednosti

- prvky lze vkládat do veškeré výuky

- u některých projektů to může být náročnější na čas, je třeba je dobře naplánovat

- mohou být náročnější na organizaci dětí, pro méně zkušené učitele může být těžší nastavit i pro tuto práci pravidla (aby se to učiteli nevymklo z rukou)

15. 3 Třída 3.A

1) Setkali jste se někdy ve výuce s metodami dramatické výchovy a v jakých předmětech?

ČJ, HV a někdy M, čtení v roli, dramatizace, pantomima.

2) Čím byla pro vás dnešní lekce inspirativní?

Různé druhy činností, které působily na smysly, vjemy a podněcovaly představivost.

3) Myslíte, že má smysl využití dramatických metod ve výuce s dětmi a v čem?

Ano, děti získávají zkušenosti, hrají si. Je to náročné na přípravu.

15. 4 Třída 4.A

1) Setkali jste se někdy ve výuce s metodami dramatické výchovy a v jakých předmětech?

Ano. Český jazyk – literární výchova, prvouka, hudební výchova, tělesná výchova.

2) Čím byla pro vás dnešní lekce inspirativní?

Připomněla mi, že je třeba DV opět více zapojovat do výuky.

3) Myslíte, že má smysl využití dramatických metod ve výuce s dětmi a v čem?

Určitě ano. Jde o učení přímým prožitkem a zkušeností.

15 .5 Třída 5.A

1) Setkali jste se někdy ve výuce s metodami dramatické výchovy a v jakých předmětech?

ČJ, HV, ČaS, M a literatura.

Ano – improvizace, hra v roli, dramatizace, interview, hra na „jako“.

2) Čím byla pro vás dnešní lekce inspirativní?

- kreativita dětí a spolupráce, pokud jsou děti motivované, nové nápady, využití metod

- zaujetí pro činnost, jak dětí, tak učitelů (stavět výuku více na zkušenosti a prožitku)

3) Myslíte, že má smysl využití dramatických metod ve výuce s dětmi a v čem?

- rozvoj klíčových kompetencí, obrazotvornosti, myšlení, cit pro prostor, rytmus, sluch, kreativita, stavění situace na zkušenosti

- objevování nových zkušeností bez následků

- učení hrou, trvalé zapamatování

15.6 Vyhodnocení dotazníků pro učitele:

Z šetření z vyplněných učitelských dotazníků vyplývá, že všichni z pěti tázaných učitelů využívají prvky dramatické výchovy v mnoha vyučovacích předmětech. Nejčastěji učitelé používají metody dramatické výchovy v českém jazyce, literatuře, hudební výchově, předmětu člověk a svět a sporadicky se může objevit v úlohách matematiky (například v dramatizaci úloh Hejného matematiky).

K otázce, čím byla hodina inspirativní se učitelé vyjádřili, že je inspirovalo různé využití dramatických metod a pak je inspirovaly jednotlivé zvolené aktivity.

Smysl dramatických metod a jejich využití se všem učitelům jevil jako dobrý způsob pro zpestření výuky s vybočením ze stereotypů.

Dále bylo zjištěno, že výhody v metodě dramatické výchovy učitelé vnímají nejen v zapamatování učiva, ale i v uvolnění psychického napětí, zlepšení úrovně komunikace, rozvoj klíčových kompetencí a psychických funkcí.

Nevýhody, které odradí většinu kolegů, a zaznělo to i v dotazníku, je náročnost na plánování, organizaci a čas pedagoga.

Dále se může stát, že se nezkušenému učiteli vymkne situace z rukou a děti pojmu hraní jako volnější hodinu.

Odpovědi na výzkumné otázky:

1. Jaký vliv má využití metod dramatické výchovy na kognitivní funkce dětí mladšího školního věku?

Metody dramatické výchovy mají velmi pestrou škálu metod, které se zaměřují na rozvoj osobnosti jako celku.

Prostřednictvím kognitivních (poznávacích) funkcí se dítě učí, vnímá svět kolem něj, reaguje na podněty, jedná, řeší problémy, ukládá a zpracovává různé informace. Pomáhají orientovat se v okolním světě plném nejrůznějších podnětů. Mnoho mozkových oblastí se váže právě ke kognitivním funkcím. Informace jsou přenášeny do potřebných míst právě díky nim.

Proto je velmi důležité rozvíjet všechny současně a žádnou neopomenout. Právě různorodost dramatických metod toto umožňuje. Jde jen o to, volit správné metody ve správném věku a možnostem dítěte. Pokud zvolíme nevhodnou metodu, nejen že nebude účinná, ale naopak může našemu záměru spíše uškodit. Například dítě na začátku školní docházky nemá rozvinuté abstraktní myšlení, proto se může stát, že aktivitu takto zaměřenou nepochopí, nesplní anebo splní nesprávně, a to může mít negativní vliv na jeho sebevědomí a vnitřní motivaci.

Z tohoto hlediska je nutné znát vývojovou psychologii dítěte a tomu přizpůsobit výběr aktivit, formu a způsob práce s metodami dramatické výchovy.

Pozornost (koncentrace) – v rámci projektového vyučování za použití dramatických metod jsem si ověřila, že pestrost aktivit a jejich obměňování v přiměřeně dlouhých intervalech, může přispět k udržení pozornosti během projektu i u dětí s oslabenou pozorností.

Paměť – prožitek a zkušenost je nejen u dětí prostředkem k dlouhodobému uchování informací. K jejich následnému vybavení může přispět určitý podnět či impuls, který v nás vyvolá vzpomínka, pocit anebo emoce z prožitku. Vzhledem k různým druhům paměti, je

potřeba střídat činnosti založené na smyslovém vnímání.

Logika a zpracování informací – rolová hra a improvizace jsou základem jednání, které jsou součástí každodenního života. Přispívá k schopnosti zpracovávat informace a učit se řešit problémy. Nutí nás logicky uvažovat, vyhodnocovat a nalézat vhodná východiska.

Orientace – Imaginativní hra působí na rozvoj časové orientace, kdy se dítě učí orientovat v čase. Pohybovo – pantomimické hry umožňují zdokonalovat osobní a prostorovou orientaci.

Uvědomování si sebe sama a svého okolí je nazýváno souhrnným označením jako orientace. Pokud bychom ji rozlišovali podle typu, jednalo by se o osobní, časovou a prostorovou orientaci.

Komunikace – Všechny metody dramatické výchovy zahrnují nejrůznější způsoby komunikace a je potřeba dbát na to, abychom nevyužívali pouze některé z nich. Rozvíjení verbální a nonverbální komunikace je základem pro fungování společnosti a utváření mezilidských vztahů. Umožňuje nám rozvíjet schopnost porozumět sobě i druhým, pojmenovávat objekty, rozvíjí čtení, psaní a vyjadřování.

2. Které metody dramatické výchovy a projektového vyučování jsou vhodné pro žáky prvního stupně ZŠ z hlediska funkčnosti, vzhledem k věku a vývojovým specifickým žáků jednotlivých ročníků?

Ve svém výzkumu jsem zjistila, že u dětí **prvního a druhého ročníku** nelze **dotazníkem** zjistit hloubku znalostí probraného učiva. Jednak je to proto, že děti v tomto věku neumí pořádně ještě číst ani psát a nedokázaly by zformulovat složitější odpovědi na papír a taky proto, že by se soustředily na psaní, a ne na obsah psaného. Tato operace vyžaduje zapojení jemné motoriky, soustředění na psaní a operaci myšlení. Z toho důvodu je vhodné malým dětem dávat standardizované dotazníky s uzavřenými otázkami v podobě kroužkování odpovědí na jednoduché, jasné, stručně položené otázky anebo formou kroužkování obrázků. Z výzkumu jasně vyplývá, že tato metoda není vhodná pro zjišťování hloubky porozumění učiva, ale pouze na jistění toho, zda dítě ví či neví odpověď na konkrétní otázku.

Ve **třetím ročníku** můžeme již zařadit polostrukturovaný dotazník, který obsahuje jednoduchou otevřenou otázku, vyžadující pouze jednoduchou odpověď. Nesmíme zapomínat na to, že děti zapojují několik funkcí najednou, a protože je nemají ještě rozvinuté a zautomatizované, je to pro ně náročné.

Ve **čtvrtém a pátém ročníku** lze již pokládat v dotazníku otevřené otázky, neustále však musíme myslet na to, aby byla otázka stručně, a především přesně položená.

Metoda projektového vyučování je vhodná pro všechny dětské věkové kategorie. Díky tomu se učí organizovat vlastní práci i čas vymezený na projekt. Zároveň se učí skupinové a týmové spolupráci. Vyhledávají informace z různých zdrojů jako je internet, knihy, časopisy, encyklopedie atd...Někdy zapojí do projektu rodinné příslušníky a tím upevňují sociální vztahy v rodině. Rozvíjí komunikační schopnosti, učí se naslouchat a hledat kompromisy v různých situacích bez nežádoucích následků s možností rozhodnutí změnit. Hledají nová neotřelá řešení. Projektová výuka podporuje samostatnost, tvořivost a vzájemný respekt k práci účastníků na projektu. Samotnou prezentací projektu se učí žáci vyjadřovat a třídit vlastní myšlenky a logicky uvažovat.

Metody dramatické výchovy jsou vhodné pro školní děti v kontextu rozvoje všech stránek lidské osobnosti. Jejich využití je nutné rozdělit na vhodné a nevhodné pro jednotlivé věkové kategorie a jejich vývojová specifika.

Pro děti mladšího školního věku jsou vhodné **průpravné hry a cvičení**, kdy si děti rozvíjí pohybové a motorické dovednosti. Pohybovým aktivitám dávají přednost i ve vlastní dobrovolné neorganizované hře. Je však nutné prostřídat tyto činnosti s intelektově náročnějšími aktivitami, abychom neztratili pozornost dětí a zároveň je postupně a opatrně posovali v rozvoji kognitivních funkcí a klíčových kompetencí přiměřeně k jejich možnostem v období, ve kterém se zrovna nacházejí. **Pohybové aktivity** obecně jsou více oblíbené u prvostupňových dětí. Pohyb je přirozenou součástí dětského světa, kdy všechno objevují zkoumají, včetně vlastního těla a jeho možností.

Metoda **DV-simulace** je metodou vhodnou pro všechny prvostupňové žáky a je to proto, že hráč hraje sám sebe v uměle navozené situaci. Děti částečně mohou vycházet z vlastní zkušenosti a na ni navazovat zkušeností novou.

Velmi vhodné pro děti 1. - 5. třídy jsou metody **pantomimicko – pohybové**. Umožňují soustředit se na pohyb ve všech jeho podobách. Pohyb nahrazuje slova i pocity. Vyjádření pohybem je dětem přirozený, protože se vyvíjí mnohem dříve než slovní zásoba. Pro mladší

děti je tento druh vyjádření přirozenější. Lze to pozorovat už u nejmenších dětí. Rozvíjí si nejenom pohybovou stránku, ale i cit pro prostor, obrazotvornost, kreativitu a představivost.

Metodu **alterace** zvládnou již mladší školní děti, protože si hrají na něco nebo na někoho. Hráči prožívají různé životní situace jenom "jako". Děti mají sklon už od předškolního věku hrát si na maminku, tatínka atd...

Naprostě nevhodná metoda pro děti mladšího školního věku je **charakterizace**. Ta vyžaduje porozumět motivaci jednání postav. Hráč přebírá kompletně jinou roli, včetně charakteristických postojů, názorů a vnitřní motivaci postavy. Děti v tomto věku ještě nejsou zralé zvládnout tuto techniku. Nemají na to dostatek životních zkušeností a ani mentální výbavu vzhledem věku a vývojovým specifikům.

Písemně-grafické metody můžeme zařadit již od první třídy, rozvíjí myšlení, fantazii, představivost a jemnou motoriku.

Metody verbálně-zvukové můžeme přiměřeně zařadit už od první třídy, ale musíme dávat pozor na vhodně zvolenou metodu. Cílem a prostředkem je tvoření slov. Děti v první třídě nemají ještě dostatečnou slovní zásobu, a tak musíme vhodně volit konkrétní metody a formu práce.

Velmi oblíbené a vhodné jsou metody **materiálově – věcné**, které dětem usnadňují projev. Jednak je velmi baví manipulace s předměty a taky jim to dopomáhá jistém smyslu vcítit se do role.

Děti milují hru a manipulaci s kostýmy, maskami, loutkami, rekvizitami či zástupnými předměty, ale i práci se stínem, světlem. Pocit a charakter, který ještě vzhledem vývoji nejsou schopny zahrát, doplňují právě kostýmy a rekvizitami.

3) Do jaké míry děti mladšího školního věku rozumí probranému učivu a pamatují si probraná téma, díky využití metod dramatické výchovy a projektového vyučování?

Svým výzkumem jsem došla k tomu, že přesně položené otázky jsou podmínkou nutnou ve všech formách výzkumu. To se mi potvrdilo i u akčního výzkumu, kdy některé děti u jedné z aktivit nepochopily zadání, které bylo spíše obecné a vhodnější pro starší děti.

Moje zkušenost z projektu potvrdila, že prvostupňové děti potřebují přesné zadání otázek.

Projektu jsem si ověřila, že hloubku znalostí prvostupňových dětí prověří spíše forma akčního výzkumu, která obsahuje rozhovory, diskuse, sebereflexi a reflexi vlastní i skupinové práce. Opět zde platí, aby učitel dbal na srozumitelnost otázek. Někdy stačí malá nepřesnost a dítě odpoví na něco jiného, než bylo našim záměrem zjistit.

Diskusí a reflexí vlastní i skupinové práce lze zjistit, zda dítě rozumí pojmům a souvislostem v probraném tématu či učivu.

Metody dramatické a projektové výuky posloužily k tomu, že si děti byly schopny zapamatovat mnohem větší množství informací než formou frontální výuky. Tím, že mohly dané téma vnímat několika smysly, jejich poznání bude trvalejšího a hlubšího charakteru. Základem trvalejšího zapamatování je zkušenost a prožitek. Dítě si může informace vybavit i díky určité emoci, pocitu, který v ten moment cítilo. Protože nejen děti mají různé druhy inteligence, mohu si učivo a dané téma zapamatovat lépe přes pestrou škálu metod dramatické výchovy, které působí na všechny složky lidské osobnosti.

Závěr

Ve své práci jsem navrhla a zrealizovala dramaticko-výchovné lekce, které byly projektované s dětmi prvního stupně základní školy. V projektu jsem se snažila využít metody a postupy vhodné pro jednotlivé věkové kategorie dětí v jednotlivých ročnících. Volba použitých metod se vztahovala k stupni zralosti a psychickým možnostem vzhledem k vývojovému stupni, jak psychických, tak fyzických možností dětí mladšího školního věku. V této práci jsem se snažila zohlednit zájmy, dispozice a zaměření jednotlivých tříd. Děti každé třídy disponují různou zkušeností s metodami dramatické výchovy, a tak práce v jednotlivých třídách byla výrazně odlišná, i když lekce byly podobně laděné. Mnohem jednodušší byla práce ve třídách, kde byli žáci zvyklí častěji pracovat ve skupinách a ve dvojicích. Odpadlo tím zdlouhavé vysvětlování organizačních pokynů skupinové práce, které už děti měly zažité. Děti, které měly zkušenost s činnostmi, kde se využívají metody dramatické výchovy, byly schopny vymyslet mnohem kreativnější a neotřelá řešení. V průběhu realizace lekcí jsem měla možnost pozorovat nejen zaměření dětí, jejich komunikativní dovednosti, ale také sociální vztahy ve skupině. Po rozhovoru s pedagogy jsem došla k závěru, že i děti, které se běžně jeví jako méně aktivní, se do projektového vyučování zapojily s větším nasazením a aktivitou. Z toho lze jasně vyvodit, že pokud má dítě vnitřní motivaci, tak pracuje se zájmem s větší chutí a nasazením. Je to proto, že do hry vkládá celé sebe sama. Výuka se tak stává pro něj atraktivní a pochopitelnější, protože vychází z dětského nastavení a jeho přirozené zvědavosti a sklonům objevovat svět kolem sebe. Pokud dítě zaujmeme, dokáže dlouhé hodiny spolupracovat. K tomu je však nutné střídat metody práce zaměřené na různé kognitivní funkce, aby se střídaly pohybové aktivity s aktivitami vyžadujícími zapojení intelektové složky a myšlení. Pokud mladší školní dítě dělá dlouho jednu činnost, byť je zajímavá, neudrží dlouho pozornost a bude mít sklony rozptýlovat se něčím jiným a narušovat výuku. Aktivitu a činnost žáků tedy ovlivňují vnější a vnitřní podmínky. Kromě psychických vývojových dispozic je to prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, společensko-kulturní vliv a základní lidské potřeby (Maslowova pyramida lidských potřeb). Aby byly plnohodnotně rozvíjeny kognitivní funkce, musí být naplněny primární (nižší-biologické) potřeby člověka, jako je například uspokojení hladu, dostatečný spánek, dostatek čerstvého vzduchu. Následují potřeby sekundární (vyšší-získané, sociální, kulturní, společenské potřeby) jako je například potřeba blízkosti jiných lidí, přátelství, zažít

pocit úspěchu. Poslední podmínkou ovlivňující činnost žáků je lidská podstata – fyziologická, kulturní, psychická, sociální, estetická a spirituální.

Projektové vyučování je přínosné pro učitele i pro žáky z hlediska spolupráce, lepšího pochopení učiva a hledáním možností řešení problémů. Je také přínosem z hlediska hledání určitého funkčního pracovního systému, který děti připraví na život. Nebude tedy ve „hře“ jen kreativita, zlepšování kognitivních funkcí či utužování vztahů ve třídě, ale i nacházení určitého řádu, členění práce do jednotlivých kroků, organizace práce a času. Děti potřebují určitý řád, který jim napomáhá k větší psychické pohodě, ale také k schopnosti organizovat si vlastní práci, koníčky i čas pro odpočinek. Učí se kriticky myslet a využívat nabyté vědomosti mezioborově v souvislostech. Z vyhodnocení dotazníků i akčního výzkumu vyplynul jednoznačný závěr, že dramatická výchova má pozitivní vliv na rozvoj poznávacích procesů a klíčových kompetencí, pokud jsou její metody využívány v souladu s věkem, dispozicemi a vývojovými specifikami jednotlivých životních etap dítěte. Na tuto skutečnost by měli pedagogové nahlížet nejen z pohledu dramatické výchovy, ale i ve všech činnostech, které vedou k smysluplnému vzdělávání.

Hra a všechny její podoby jsou nejpřirozenější součástí dětského světa. Pokud pedagogové nepochopí, že cestou ke vzdělávání a žádoucím změnám ve výchově dítěte je právě ona zkušenost a prožitek, bude vzdělávací systém pouze prázdným předáváním informací bez pochopení souvislostí a trvalého zapamatování.

V neposlední řadě také bez radosti a touhy vzdělávat se. Metody dramatické výchovy a projektového vyučování přispívají k dobré atmosféře v kolektivu, ale i k podpoře vzájemné spolupráce a empatii. Výuka se stává zábavnou nejen pro žáky, ale i pro učitele. Vzniká přátelské prostředí s pocitem bezpečí a důvěry.

Řada škol a učitelů si tuto skutečnost uvědomuje a snaží koncept výuky uzpůsobit tvořivému, hodnotnému a hodnotovému vzdělávání.

Ve 20. letech to byli učitelé pokusníci, kteří se snažili o školy v přírodě u nás v čele s Evardem Štorchem, který založil Dětskou farmu, jejíž základem bylo právě učení zkušeností a pokud možno v přírodě. Dnes k tomuto přispívají i vzdělávací programy v duchu alternativního školství, které také staví výuku na přímém prožitku. Vytvářejí

prostor, ve kterém se děti učí samostatně myslet, hledat různá řešení, učí se zodpovědnosti za svoji práci, kde chyba není „nepřítel“, ale součást procesu učení.

S tímto konceptem pracuje například program Začít spolu, Montessori pedagogika, Waldorfské školy, Scioškoly, Zdravé školy, Lesní školy, Daltonský plán, Jenský plán a další.

Některé z těchto škol využívají prvky a aktivity založené na principu metod dramatické výchovy. Jde však o to, aby se učitelé v těchto metodách cíleně vzdělávali a využívali je ve své práci vědomě. Aby se metody dramatické výchovy nestaly pouze bezúčelovou hrou bez konceptu a cíle.

Řada škol včetně základní školy svaté Voršily zavádí dramatickou výchovu jako samostatný předmět. Rozdíl v práci v těchto třídách je opravdu velký, jak v samostatnosti, schopnosti spolupracovat, logicky a kriticky myslet, tak ve způsobu komunikace, řešení konfliktů a přátelském tvořivém prostředí.

„Ve hře se dá hodně naučit, co poté bude použito, když to okolnosti budou vyžadovat.“

Jan Amos Komenský

Seznam literatury:

- BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení I. Vymezení současné problematiky*. Brno: MU, 2007. ISBN: 978-80-210-3613-0
- BLAHNÍK, V. K. *Smysl a podstata divadelního umění*. Praha: 1923.
- BLÁHOVÁ, K. *Uvedení do systému školní dramatiky*. Praha: Arama, 1996. ISBN 80-7068-070-9
- BRECHT, B. *O divadelnom umení*. Bratislava: 1959.
- COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0
- ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN: 80-7239-060-0
- ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807367-273-7
- ČERVENKA, J. *O pohádkách*. Praha: 1960.
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5
- KALOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. 1.vydání. Praha: Portál 2002. s.448 ISBN 80-7178-253-X
- KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. 1.vydání. Praha: Portál 1997. ISBN 80-7178-167-3
- KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN: 80-247-1110-9
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa a kol., TOMKOVÁ, Anna., BLÁHOVÁ, Krista., PROVAZNÍK, Jaroslav., SVOBODOVÁ, Radka., *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*, Praha: Karolinum nakladatelství Univerzity Karlovy, 2018. vytiskla Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., ISBN 80-7184-756-9
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Projektová metoda a projekt*. In Komenský: odborný časopis pro učitele základní školy. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2002. Roč. 127, č.2 (listopad 2002) ISSN 0323-0449
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: MU, 2006. 160 s. ISBN 80-210-4142-0

- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 978-80-247-1284-0
- LANGMEIER, J., LANGMEIER M., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie*. 1. vyd. Praha: HaH, 1998. ISBN 80-86180-03-4
- MACHKOVÁ, E. *Projekty dramatické výchovy pro mladší školní věk*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0374-2
- MACHKOVÁ, E. *Volba literární látky pro dramatickou výchovu, aneb, hledání dramatičnosti*. Praha: Akademie múzických umění, 2012. ISBN 978-80-7331-214-5
- MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*, Praha: NIPOS, 2008. ISBN 978-80-7068-317-0
- MACHKOVÁ, Eva. *Nástin historie a teorie dramatické výchovy*, Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2018. ISBN 978-80-7331-487-3
- MACHKOVÁ, Eva. *Dramatika, hra a tvořivost*, Praha: Nakladatelství H&H Vyšehradská, s.r.o.,2017. ISBN 978-80-7319-125-2
- MACHKOVÁ, Eva. *Mezi skutečností a snem*, kapitoly z poetiky pohádkové hry, Praha: Akademie múzických umění v Praze, KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-101-1
- MACHKOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy pro mladší školní věk*, Praha: Portál s.r.o., 2013. ISBN 978-80-262-0374-2
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5
- MARUŠÁK, R. *Literatura v akci*. Praha: Akademie múzických umění, 2010.
- MARUŠÁK, R., Králová, O., Rodriguezová, V. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-472-4
- MATĚJČEK, Z. *Dyslexie. Specifické poruchy učení*. Jinočany: H&H, 1995. ISBN: 80-85787-27-X.
- NEKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 1. vyd. Praha : Vodnář, 1995. ISBN 80-85255-74-X.
- PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. Praha : Portál, 2001. ISBN 807178608X

- PROVAZNÍK, Jaroslav. *Děti a loutky*, Praha: Akademie múzických umění v Praze, divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, Nakladatelství AMU a ERMAT, 2008. ISBN 978-80-7331-111-7
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 1.vydání. Praha: ISV nakladatelství, 1999. 296s. ISBN 80-85866-33-1.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika: 2. rozšířené a aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.
- SKALKOVÁ, J. *Za novou kvalitou vyučování*. Brno: Paido 1995. 90s. ISBN 80-85931-11-7.
- STEIN, M., CORBETT, L. *Příběhy duše I, II, III* (moderní jungiánský výklad pohádek), SVOBODOVÁ, Eva, ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v MŠ* Praha: Portál 2011 ISBN 978-80-262-0020-8
- TOMKOVÁ, A. a kol. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1
Brno: Emitos a nakladatelství Tomáše Janečka, 2006. ISBN 80-903715-0-7 (soubor)
- TRPIŠOVSKÁ, D. *Vývojová psychologie*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2004. ISBN 80-7044-207-7.
- VALENTA, Jiří. *Dramaterapie*, Praha: Vydání 4 nakladatelství Grada Publishing 2 Havlíčkův Brod, 2011. ISBN 978-80-247-3851-2
- VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha : Agentura Strom, 1997. 269 s. ISBN 80-901954-1-5.
- VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. upr. vyd. Praha: Agentura Strom, 1998. 279 s. ISBN 80-86106-02-0
- VALENTA, J., KASÍKOVÁ, H., SVOBODOVÁ, E., aj. *Projektová metoda ve škole a za školou - Pohledy*. Praha: IPOS, 1993. ISBN 80-7068-066-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0

VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L. Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita. Praha: Univerzita Karlova, 1994, ISBN 80-7066-384-7

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Internetové zdroje:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>

<https://www.hranostaj.cz/hra1472>

<https://www.hravaskolka.cz/inspiracia-pre-ucitelov/10-napadu-na-skvele-pohybove-hry-diky-kterym-se-deti-rozhybou-raz-dva/>

https://chsd.cz/dokumenty/covid/3_hry%20uvnit%C5%99.pdf

<https://www.hranostaj.cz/hra357>

<http://catholica.cz/?id=5387>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Svat%C3%A1_Vor%C5%A1ila

<http://www.zssv.cz/priloha/5065eef8506a0/svata-vorsila-56226a39ca4c6.pdf>

Seznam příloh

Seznam příloh

Příloha 1,2	Legenda o sv. Voršile.....	I
Příloha 3 – 7	Ukázky prázdných otazníků.....	III - VII
Příloha 8 - 16	Ukázky vyplněných dotazníků.....	VIII – XVI
Příloha 17 – 19	Ukázka dopisů dětí sv. Voršile.....	XVII – XIX
Příloha 20	Výtvarné ztvárnění životních epizod sv. Voršily.....	XX
Příloha 21	Hra v roli – ze života sv. Voršily.....	XXI
Příloha 22	Kimova a imaginární hra v 1. třídě.....	XXII
Příloha 23 – 24	Projekt ve 3. třídě.....	XXIII - XXIV
Příloha 25 - 26	Projekt v 4. třídě.....	XXV – XXVI
Příloha 27	Projekt v 5. třídě.....	XXVII
Příloha 28	Historie sv. Voršily.....	XXVIII
Příloha 29	Historie sv. Anděli Merici.....	XXIX
Příloha 30	Voršilský strom – koncept hodnotového vzdělávání.....	XXXI

Seznam zkratk.....

Příloha 1

Čtení legendy o svaté Voršile

V Británii žili za dávných dob král a královna, kteří toužili po synu, dědici. Místo toho se jim narodila dcera. Naštěstí byla mužného – statečného ducha. Sám Bůh jim vnukl, aby jí dali jméno Voršila – Ursula, tzn. Malá medvědice. Vychovaná jako princezna, a přesto vzdálená bohatství světa, toužila po svatbě s nebeským Ženichem a dnem i nocí rozjímala o Božím zákoně. Zatoužil si ji vzít za manželku pohanský vládce sousední země, který byl známý svou krutostí a divokostí. Byla zděšena návrhem, neboť své srdce zasvětila Bohu a složila slib čistoty. Bála se také odmítnout kvůli tomu, že mocný soused se mohl pomstít její zemi, proto prosila Boha o pomoc. Poučena v mystickém vidění, které jí předpovídalo mučednickou smrt, vyjádřila svůj souhlas se sňatkem – současně prosíc o lhůtu tří let. Dala si podmínku, aby princ přijal křesťanství a jí přidělil 10 společnic z pohanských šlechtických rodů. Každá z nich měla dostat spolu s Voršilou zástup tisíce dívek a jedenácti lodí. Vydala se s družkami na pouť do Říma. Po cestě se s dívkami uděje podivuhodná proměna z barberek na křesťanky. Voršila je vyučuje křesťanským pravdám víry, odhalí jim umění milovat Boha, probudí v nich smělost a připravuje je na mučednictví. V Římě pak byly pokřtěny papežem Cyriakem a mnoho obyvatel tohoto města, na které zapůsobilo zjevení o slavném mučednictví sv. Voršily se připojilo k jejímu zástupu. Smrt nastala na zpáteční cestě u Kolína n. Rýnem, kde všichni zahynuli pod rukama pohanských Hunů, kteří obléhali město. Voršila totiž odmítla dát svou ruku vůdci Hunů Atillovi, kterému učarovala její krása, ten jí vlastní rukou vrazil šíp do srdce. Barbaři se vyděsili pohledem na mučednice vystupující do nebe a utekli od hradeb města. Obyvatelé Kolína, vděční za zázračnou záchranu, s úctou pochovali těla zavražděných. Na místě jejich mučednictví vystavěli kostel zasvěcený sv. Voršile a jejím družkám.

Příloha 2

Čtení legendy Svatá Voršila (Uršula) 21. 10. a její družky – složitější verze

Žila zřejmě ve 4. století. O jejím životě vypravují jen legendy. Podle nich byla dcerou britského krále nebo bretaňského vévody Maura. O její ruku požádal šlechtic, známý svou divokostí. Aby se Voršila vyhnula nechtěnému sňatku, vydala se s 10 družkami (chybou opisovačů se v některých pozdějších pramenech vyskytuje číslo 11 000 družek) na pouť do Říma. Od svého otce dostala na cestu loď. Cestou svým družkám vyprávěla o křesťanské víře. Všechny se obrátily a po příjezdu do Říma byly papežem Cyriakem pokřtěny. Již cestou do Říma měla prý Voršila v Kolíně nad Rýnem sen, že zde bude umučena. Na zpáteční cestě byla celá její družina přepadena Huny, kteří právě Kolín okupovali. Hunové se na ženy vrhli, brutálně týrali a pak nemilosrdně zavraždili. Přežila jediná Voršila, která se zalíbila samotnému králi Hunů. Protože ho však odmítla, on ji vlastní rukou vrazil šíp do srdce. Jiné legendy říkají, že Voršila řekla papeži Cyriakovi o svém snu a on se k Voršilině družině připojil, aby mohl také podstoupit mučednictví. Prý opravdu také v Kolíně zahynul. Podle jiné verze přišly dívky z Východu a jsou spojovány s mučedníky z Agauna. Další legenda praví, že si měla Voršila vzít křesťanského prince Aetheria, který se měl na lodi i se svými lidmi vydat do Říma za Voršilou. Od císaře prý dostal za věrnost pozemek v Bretani, kde se chtěl usadit a založit novou vlast. Na zpáteční cestě se však Voršila a její družky dostaly s lodí do těžké bouře, byly zahnány k ústí Rýna a tam je přepadli Hunové. Po smrti Voršiliny družiny se prý sneslo z nebe 11 000 andělů a ti zahnali všechny Huny na útěk.

Od 10. století se Voršila stala velmi uctívanou sveticí. V Kolíně bylo opravdu nalezeno v roce 1106 při zvětšování kolínské městské zdi pohřebiště a kámen s nápisem ze 4. nebo počátku 5. století s informacemi o přestavbě kostela, vybudovaného na místě mučednictví skupiny panen. Svatá Anděla Mericiová založila v roce 1535 řád voršilek, věnující se především výchově a vzdělání dívek. Je patronkou: Kolína, pařížské univerzity, mládeže, za nemocné děti, učitelek, vychovatelek, školáků, soukeníků, za sňatek a dobré manželství, za klidnou a svatou smrt.

Příloha 3

Ukázky prázdných dotazníků

OTÁZKY v dotazníku 1. třídy

(Zakroužkuj správnou odpověď)

1) Kdo byla svatá Voršila?

- a) princezna
- b) služka
- c) řádová sestra

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

Příloha 4

Ukázky prázdných dotazníků

OTÁZKY v dotazníku 2. třídy

(Zakroužkuj správnou odpověď)

1) Kdo byla svatá Voršila?

- a) princezna
- b) služka
- c) řádová sestra

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

3) Jak zemřela svatá Voršila?

- a) utopila se na moři
- b) byla zastřelena šípem
- c) zemřela hlady ve vězení

Příloha 5

Ukázky prázdných dotazníků

OTÁZKY v dotazníku 3. třídy

1) Kdo byla svatá Voršila?

- a) princezna
- b) služka
- c) řádová sestra

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

3) Jak zemřela svatá Voršila?

4) Napiš, co ještě víš o svaté Voršile: (v dotazníku před projektem)

Napiš, co nové ses dozvěděl o svaté Voršile: (v dotazníku po projektu)

Příloha 6

Ukázky prázdných dotazníků

OTÁZKY v dotazníku 4. třídy

1) Kdo byla svatá Voršila?

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

3) Jak zemřela svatá Voršila?

4) Napiš, co ještě víš o svaté Voršile: (v dotazníku před projektem)

Napiš, co nové ses dozvěděl o svaté Voršile: (v dotazníku po projektu)

Příloha 7

Ukázky prázdných dotazníků

OTÁZKY v dotazníku **5. třídy**:

- 1. Kdo byla svatá Voršila?**
- 2. S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?**
- 3. Jak zemřela svatá Voršila?**
- 4. Napiš, co ještě víš o svaté Voršile:** (v dotazníku před projektem)
Napiš, co nové ses dozvěděl o svaté Voršile: (v dotazníku po projektu)
- 5) Co je náplní práce voršilského řádu?**

Příloha 8

Ukázky vyplněných dotazníků

Ukázka dotazníků pro žáky 1. třídy

Jméno: VILÍ Třída: 1B

Správně odpovědi zakroužkuj

1) Kdo byla svatá Voršila?

- a) princezna
- b) služka
- c) řádová sestra

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

REDMI NOTE 9 AI QUAD CAMERA

Příloha 9

Ukázky vyplněných dotazníků

Ukázka dotazníků pro žáky 2. třídy

Jméno: *Dáda* Třída: *2.B*

Správné odpovědi zakroužkuj

1) Kdo byla svatá Voršila?

- a) princezna
- b) služka
- c) řádová sestra

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

3) Jak zemřela svatá Voršila?

- a) utopila se na moři
- b) byla zastřelena šípem
- c) zemřela hladu ve vězení

Napiš, co víš o svaté Voršile: *BYLA CHUDÁ. ROZDÁVALA LÁSKO.*

●○ REDMI NOTE 9
∞ AI QUAD CAMERA

Příloha 10

Ukázky vyplněných dotazníků

Ukázka dotazníků pro žáky 2. třídy

Jméno: *Anička. Š* Třída: *2.B*

Správné odpovědi zakroužkuj

1) Kdo byla svatá Voršila?

a) princezna

b) služka

c) řádová sestra

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

3) Jak zemřela svatá Voršila?

a) utopila se na moři

b) byla zastřelena šípem

c) zemřela hladu ve vězení

Napiš, co víš o svaté Voršile:

je to princezna která založila školu sv. Voršili. Nevím to jistě.

REDMI NOTE 9
AI QUAD CAMERA

Ukázka dotazníků pro žáky 3. třídy

OO
REDMI NOTE 9
AI QUAD CAMERA

Jméno: BOHOLŠ

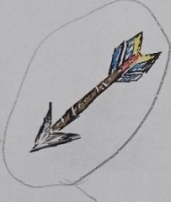

Třída: 3, A

Správné odpovědi zakroužkuj

1) Kdo byla svatá Voršila?

a) princezna
b) služka
c) řádová sestra

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

3) Jak zemřela svatá Voršila?

BYLA ZASTŘELENA NA LUKEM

Co ještě víš o svaté Voršile?

BYLA TO MUČEDNICE BYLA POSTŘELENA
PROTOŽE GENRALJÍ CHTĚL ZA ŽENU
ALE ONA NECHTĚLA.

Příloha 12

Ukázky vyplněných dotazníků

Ukázka dotazníků pro žáky 3. třídy

AI QUAD CAMERA
REDMI NOTE 9

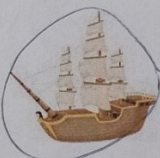

Jméno: Adéla K.
Třída: 3. A

Správné odpovědi zakroužkuj

1) Kdo byla svatá Voršila?

a) princezna
 b) služka
 c) řádová sestra

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?

3) Jak zemřela svatá Voršila?

Zastřelena šípi na lodi.

Co nové ses dozvěděla o svaté Voršile?

Je je milá a krásná.

Příloha 8 Ukázka dotazníků pro jednotlivé třídy

Příloha 13

Ukázky vyplněných dotazníků

Ukázka dotazníků pro žáky 4. třídy

REDMI NOTE 9
AI QUAD CAMERA

Jméno: *Márinka* Třída: *4. A.*

1) Kdo byla svatá Voršila?

2) S kterými z těchto předmětů můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?
Správnou odpověď zakroužkuj (může být víc správných odpovědí)

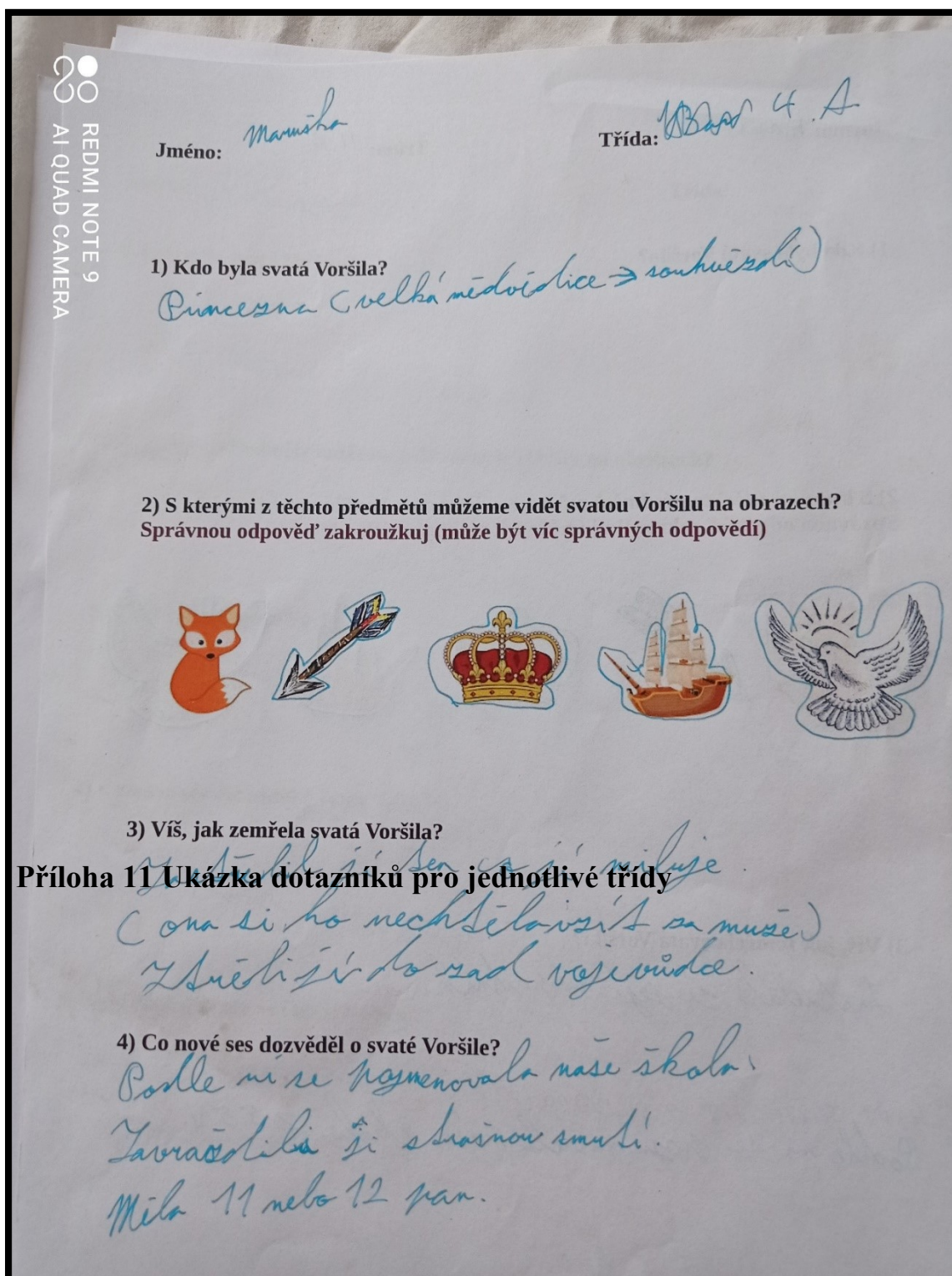

3) Víš, jak zemřela svatá Voršila?

Zastřelil jí její nápadník.

*4,00 JEŠTĚ VÍŠ O SV. VORŠILE?
Podle ní se pojmenovala naše škola. z 55 V.*

Ukázka dotazníků pro žáky 4. třídy

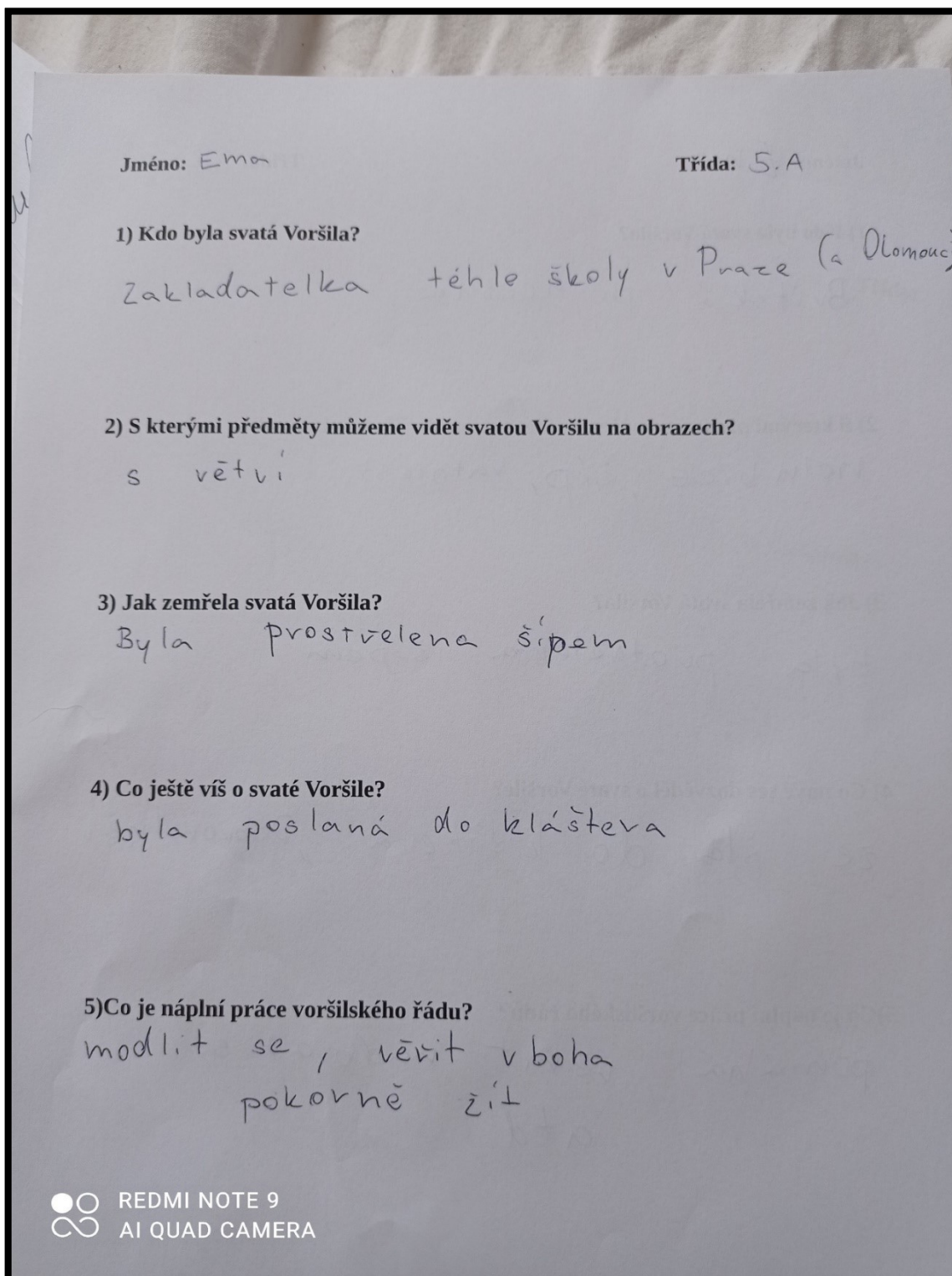

Příloha 11 Ukázka dotazníků pro jednotlivé třídy

Příloha 15

Ukázky vyplněných dotazníků

Ukázka dotazníků pro žáky 5. třídy

Ukázka dotazníků pro žáky 5. třídy

REDMI NOTE 9
AI QUAD CAMERA

Jméno: Klára [redacted] Třída: 5.4

1) Kdo byla svatá Voršila?
primasna, mučednice.

2) S kterými předměty můžeme vidět svatou Voršilu na obrazech?
palmou, pláštěm, šípem holubičí.

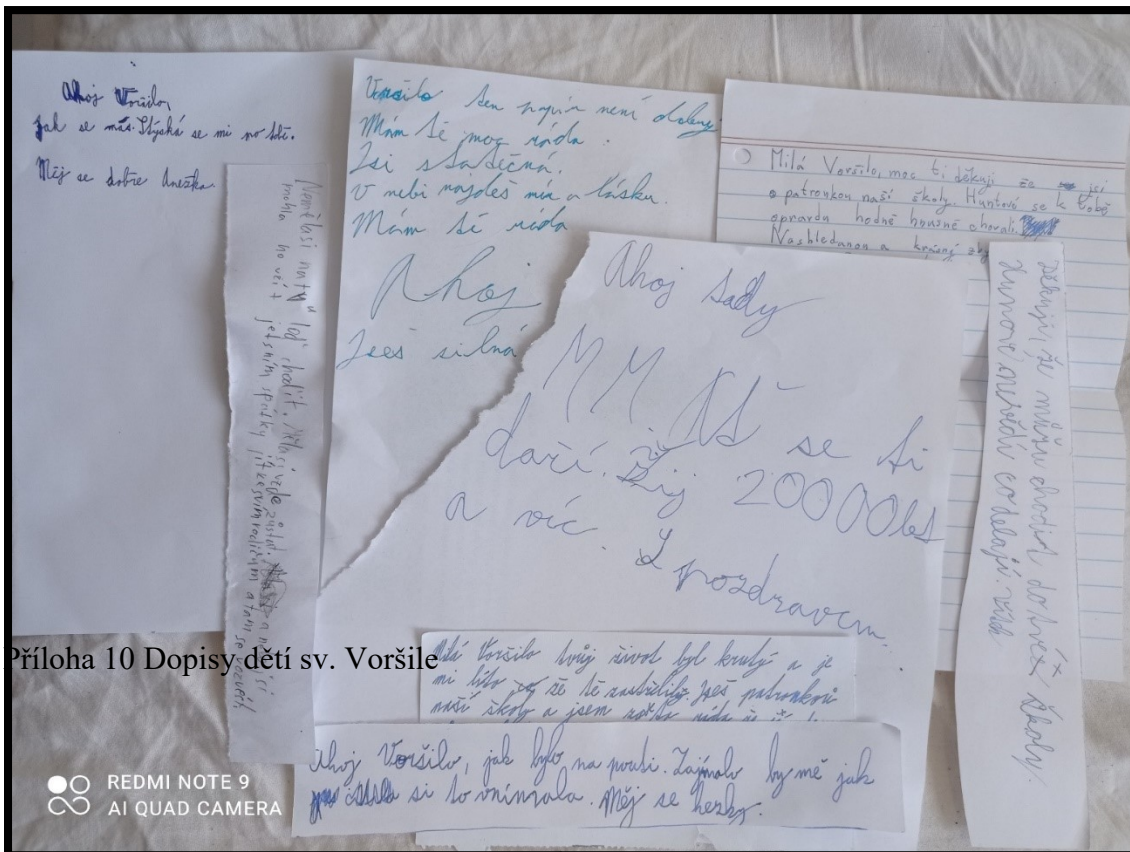
3) Jak zemřela svatá Voršila?
zastřelena šípem.

4) Co nové ses dozvěděl o svaté Voršile?
Bě byla britská primasna.

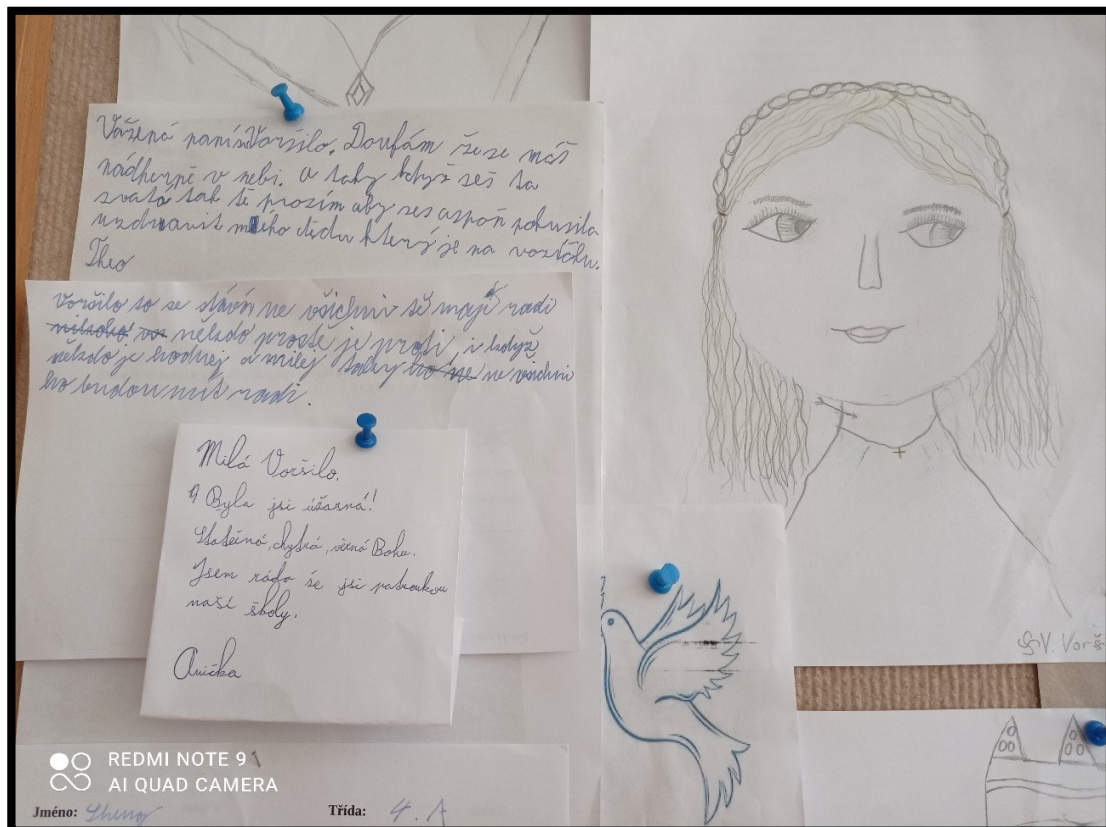
5) Co je náplní práce voršilského řádu?
vyučovat děti ke křesťanství a
vzdělávat je.

Příloha 17

Dopisy dětí sv. Voršile

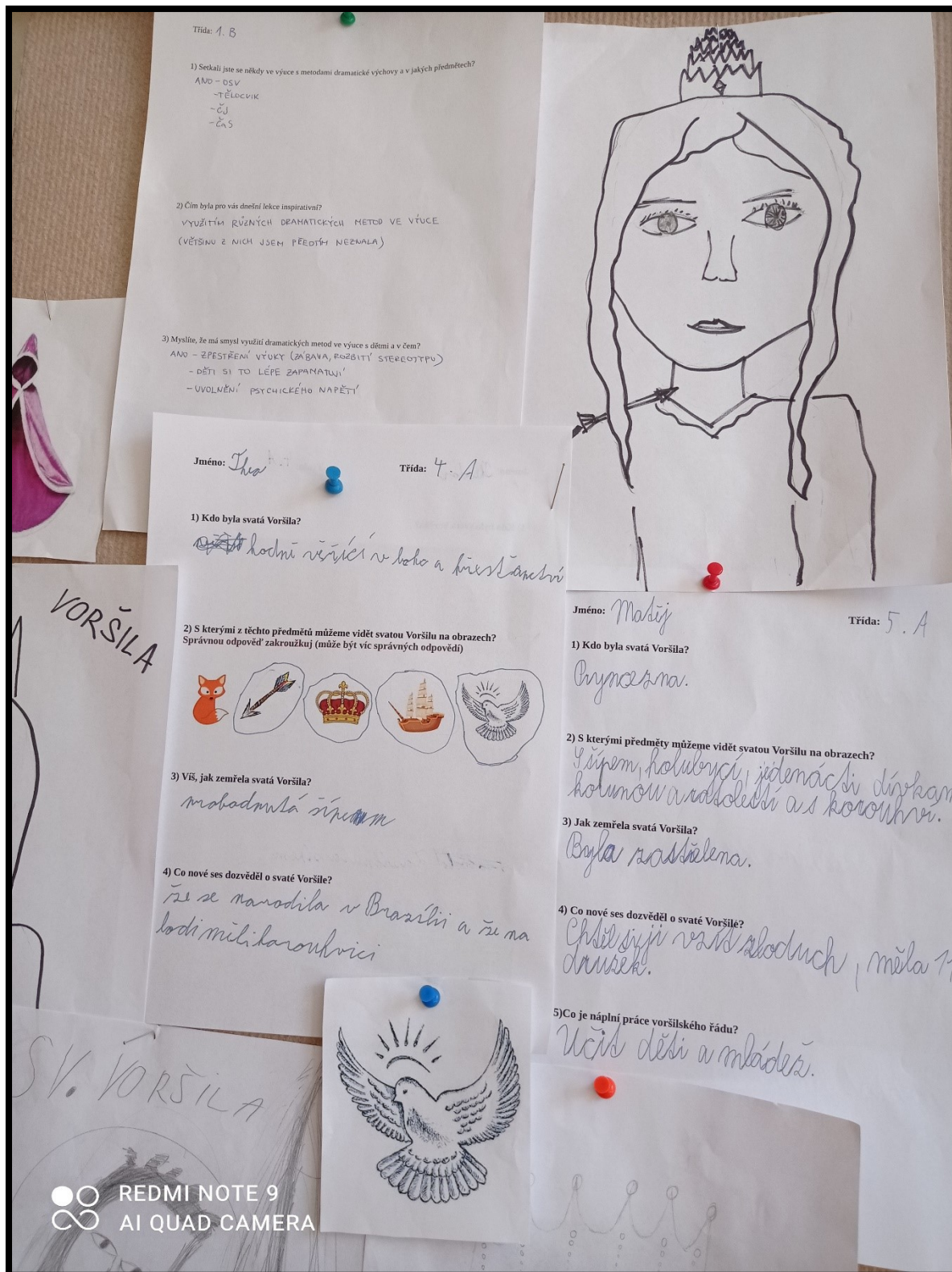

Příloha 10 Dopisy dětí sv. Voršile

Příloha 18

Dopisy dětí sv. Voršile

Příloha 19

Dopisy dětí sv. Voršile

Příloha 20

Výtvarné ztvárnění životních epizod sv. Voršily

Příloha 21

Hra v roli – ze života sv. Voršily

Příloha 22

Kimova a imaginární hra v 1. třídě

Příloha 23

Projekt ve 3. třídě

Vyplňování dotazníků

Myšlenková mapa v 3. třídě

Příloha 24

Hra v roli v 3. třídě

Hra v roli v 3. třídě

Příloha 25

Projekt ve 4. třídě

Hra v roli ve 4. třídě

Příloha 26

Hra v roli – ze života sv. Voršily

Hra v roli ve 4. třídě

Příloha 27

Projekt v 5. třídě

Hra v roli v 5. třídě

SVATÁ VORŠILA

Je patronkou: školáků, mládeže, učitelů a vychovatelů, sňatku a dobrého manželství, klidné a svaté smrti

Atributy sv. Voršily: korunka na hlavě, šíp, (mučednická) palma, loďka, korouhev s křížem, bývá zobrazována, jak ukrývá své družky pod pláštěm

Žila zřejmě ve 4. století, prvotní verze legendy s pozdějšími dodatky získala svoji dokonalou formu ve Zlaté legendě Jakuba de Voragine (ze 13.st.). V Británii žili za dávných dob král a královna, kteří toužili po synu, dědici. Místo toho se jim narodila dcera, která však byla velmi statečná. Sám Bůh jim vnukl, aby jí dali jméno Ursula – Voršila, tzn. Malá medvědice. Vychovaná jako princezna, a přesto vzdálená bohatství světa, toužila po svatbě s nebeským Ženichem a dnem i nocí rozjímalala o Božím zákoně.

Zatoužil si jí vzít za manželku pohanský vládce sousední země, který byl známý svou krutostí a divokostí. Byla zděšena návrhem, protože své srdce už zasvětila Bohu. Bála se také odmítnout kvůli tomu, že mocný soused se mohl pomstít její zemi, proto prosila Boha o pomoc. Poučena v mystickém vidění, které jí předpovídalo mučednickou smrt, vyjádřila svůj souhlas se sňatkem – současně prosíc o lhůtu tří let. Dala si podmínku, aby princ přijal křesťanství a jí přidělil 10 společnic z pohanských šlechtických rodů. Každá z nich měla dostat spolu s Voršilou zástup tisíce dívek a jedenácti lodí.

SVATÁ ANDĚLA MERICI

Současnice Koperníka, Kryštofa Kolumba a Vasco de Gamy, Michelangela, Ignáce z Loyoly a Terezie z Avily, Martina Luthera a Thomase Múntzera, žila v severní Itálii na březích jezera Lago di Garda v době renesance.

Narodila se mezi lety 1470 a 1475 v Desenzanu. Spolu se svými bratry a sestrou dostala soudobou křesťanskou výchovu, která hluboce zapůsobila na její další život. V dospívání zakusila bolest ze ztráty rodičů a milované sestry. Jako mladá dívka vstoupila do třetího řádu sv. Františka, aby mohla častěji přijímat Krista v eucharistii. Již od svého mládí se toužila zasvětit Bohu, ale musela čekat desítky let, než poznala, co od ní Bůh očekává.

V roce 1535 založila v Brescii svoji „SPOLEČNOST SV. VORŠILY“, sdružení žen a mladých dívek toužících žít zasvěceným životem podle evangelních rad čistoty, chudoby a poslušnosti, a přitom zůstat ve své rodině a ve svém prostředí. Toto založení bylo Andělinou odpovědí na naléhavé potřeby doby. Anděla skutečně předstihla svou dobu, protože tehdy žena neměla jinou možnost než život v manželství nebo v klášteře.

Vlivem kulturních a společenských přeměn se v 17. století Společnost sv. Voršily proměnila v řeholní společenství s klauzurou, které se rozšířilo zvláště v západní Evropě. Mladý výhonek zasazený Andělou Merici se stal velkým stromem, jehož větve pokrývají celou zemi. Dnes jsou voršilky na všech kontinentech a téměř ve všech zemích, přes rozličnosti

Příloha 10 Historie sv. Anděli Merici

způsobu života všechny cítí, že náležejí k téže velké rodině sv. Anděly. Jejich hlavním posláním je křesťanská výchova dětí a mládeže.

Pro své společnice napsala Anděla 3 spisy, Řeholi, Rady a Odkazy, jimiž nabízí své dědictví a vede je v osobním životě i v jejich apoštolské práci. Řehole členkám společnosti ukazuje cestu, po které mají jít, aby byly „pravými a neporušenými snoubenkami Božího Syna“. Rady byly určeny formátorkám, těm, které vedly Společnost a staraly se o její členky. Dnes slouží jako základní pramen voršilské pedagogiky. Odkazy byly napsány hlavně pro vdovy, které zastupovaly Společnost před světskou a

církevní autoritou.

27. ledna 1540 Anděla umírá v Brescii a je pochována v kostele sv. Afry, nyní je tato svatyně zasvěcena sv. Anděle. Církev ji vyhlásila za svatou 24. května 1807.

Sv. Anděla Merici, když zakládala své společenství v r.1535 v italské Brescii ustanovila za patronku sv. Voršilu. Spolu s názvem "Compagnia di sant' Orsola" (Společnost sv. Voršily) zakladatelka svému dílu překázala úkol učit křesťanským pravdám víry a věrnosti Kristu až k mučednictví

VORŠILSKÝ STROM

Deset ctností Voršilského stromu

- 1 **SPOLU JE NÁM DOBŘE**
Vedeme děti k tomu, aby se staly osobnostmi, které budou schopny vytvářet kolem sebe fungující společenství. Podporujeme je ve vytváření harmonických vztahů a pevných přátelství ve škole i mimo školu.
- 2 **CTÍME PRAVIDLA**
Objevujeme spolu s dětmi pravidla, která zaručují bezpečné prostředí pro učení, prožívání vztahů a osobnostní růst, a pomáháme jim je přijmout za svá. Rozvíjíme v dětech chápání spravedlnosti a povzbuzujeme je k příkladnému chování.
- 3 **VNÍMÁME A NASLOUCHÁME**
Povzbuzujeme děti k pozornému naslouchání a vnímání dění kolem sebe. Pomáháme jim, aby se učily ze svých zkušeností, všimaly si toho, k čemu jsou v životě povolány, byly vnímavé při svém rozhodování a ochotné nést důsledky svého rozhodnutí.
- 4 **JEDNÁME POCTIVĚ**
Vedeme děti k tomu, aby vyrůstaly v osobnosti, které budou mluvit a jednat pravdivě a čestně a budou pro druhé důvěryhodnými. Seznamujeme je s učením Ježíše Krista, v němž nacházíme vzor a pramen pravdivého a pokojného života.
- 5 **DÁVÁME A PŘIJÍMÁME**
Pomáháme dětem rozpoznávat a přijímat dary a nadání, které dostaly, učíme je, aby za ně byly vděčné, rozvíjely je a využívaly je nejen pro sebe, ale i pro službu druhým.
- 6 **PŘEMÝŠLÍME A RADUJEME SE**
Vytváříme prostředí, které umožňuje rozvíjet kritické myšlení a sdílet své poznání beze strachu z kritiky, nebo odmítnutí. Vedeme děti k tomu, aby uměly správně rozlišovat a s radostí se zapojovaly do dění ve světě.
- 7 **MÁME VÍRU A NADĚJI**
Vedeme děti k tomu, aby ve svém přesvědčení vycházely z víry v Boha a do budoucnosti se dívaly s nadějí. Povzbuzujeme je, aby důvěřovaly sobě i druhým.
- 8 **JSME ODVÁŽNÍ A VYTRVALÍ**
Podporujeme děti, aby byly odvážné při svém jednání a v komunikaci s druhými lidmi. Pomáháme jim vyrovnat se s neúspěchy a pozitivně reagovat na změny a nové okolnosti.
- 9 **MÁME SE RÁDI**
Povzbuzujeme děti, aby se měly rády, přijímaly sebe i druhé takové, jaké jsou. Učíme je soucitit s druhými a vzájemně si odpouštět.
- 10 **VÁŽÍME SI OKOLÍ**
Vedeme děti k tomu, aby si vážily prostředí, kde žijí, a aby o ně pečovaly.

SERVIAM – Budu sloužit.

SERVIAM

SPOLEČNĚ

VORŠILSKÝ STROM

Koncept hodnotového vzdělávání v Základní škole sv. Voršily v Praze

Posláním naší školy je **SPOLEČNĚ** naplňovat voršilské heslo **SERVIAM – Budu sloužit**. Heslo **SERVIAM** symbolizuje životní postoj, který zakládáme na lásce k Bohu a člověku, přičemž lásku k Bohu projevujeme modlitbou a důvěrou, lásku k člověku v našich vztazích. Vlastním příkladem a společným prožitkem vedeme děti k hlubšímu porozumění voršilského hesla **SERVIAM – pomáháme jim užít se žít tak, aby dělaly, co dělat mají, k prospěchu svému i ostatních**. Cestu k naplnění voršilského hesla **SERVIAM** představuje deset ctností, na kterých zakládáme naše školní společenství. Naším společným úkolem je rozvíjet tyto hodnoty v dětech i nás samých.